

67.

IZVEŠTJE

1971

1972

GIMNAZIJE
DUŠANA KVEDRA
V PTUJU

67.
IZVESTJE
GIMNAZIJE
DUŠANA KVEDRA
V PTUJU
ZA ŠOLSKO LETO
1971 - 1972

PTUJ 1973

07.

IZVEŠTJE

GIMNAZIJE
DUŠANA KVEDRA
V PTUJU

ZA ŠOLSKO LETO

1971-1972

13855 - 1971/1972

6007804,67

6.1.2010

Dragi bralec, pred tabo je in čaka tvoje presoje četrti v povojnih letih povezani in z zaporedno številko 67 označeni snopič pričevanj o vzgojnih in izobraževalnih prizadevanjih na gimnaziji Dušana Kvedra v Ptujju.

Že je kazalo, da se bo v izhajanje Izvestja ponovno vrnil enoletni premor, saj predstavljajo za majhen učni zbor, kakršen je na tej šoli, priprave za izdajanje takega glasila kar obilen in dodaten trud. Neodjenljivemu pobudniku Ljubici Šuligoj in glavnemu uredniku glasila Dragu Šuligoju pa gresta zasluga in zahvala, da teče delo za redno izhajanje naših poročil brez predaha dalje.

Vsebinska usmeritev in namen glasila sta bila očrtana že v spremnih besedah prejšnjih letnikov Izvestja. Tu velja poudariti samo to, da želimo zdaj in v prihodnje še krepkeje kot doslej nagniti težišče s prepotrebne, vendar dokaj suhoparnega številčnega, statističnega, faktografskega in kronološkega gradiva ter prikazovanja stanja in dogajanja na zavodu na splošni del, na prispevke z raznih področij, ki niso zgolj krajevnega in ozko šolskega značaja, tako da bi bila vsebina zanimiva za širši krog bralcev in bi pritegnila njih pozornost. Premiki v naši družbi so tako dinamični, da bi zaslužili nekateri zbrani podatki družboslovno razčlemba in proučitev. Pa tudi sicer je dovolj novosti na pestri paleti strok, ki sodijo v okvir izobraževalnega dela. Zato naj najdejo mesto na teh straneh strokovni, leposlovni, publi-cistični in drugi sestavki, ki jim morda vrata v večje, tehtnejše liste niso odprta, govore pa o našem delu, o naših prizadevanjih.

Edina pomembnejša sprememba, ki smo jo vnesli v ta snopič, je, da smo deloma odstopili od togega časovnega okvira enega šolskega leta, obdržali smo ga kajpak za statistiko, letopis in druge podatke. Pri ostalih rečeh pa, ki niso strogo vezane na šolsko življenje, smo segli preko časovne meje, preprosto zato, ker bi to ali ono sporočilo zastarelo in postalo manj zanimivo, ko bi z objavo odlašali. Izvestje je namreč poročanje za preteklo in ne za tekoče šolsko leto.

Iz leta v leto opažamo, da si vedno več srednjih šol v Sloveniji nalaga dolžnost seznanjati javnost z uspehi — morda tudi neuspehi — svojega dela v letnih poročilih. Polagoma prihajamo do koristne izmenjave teh publikacij, ki prinašajo mnoge, posnemanja vredne spodbude. Hvalevredno je to! Težko pa razumemo, če nam katera od srednjih šol, ki jim pošljemo naš zvezek poročil, le-tega vrne in ne prispeva bornega zneska, ki nam pomaga pokriti zgolj neizogibne dejanske izdatke. K sreči je takih zavodov malo!

Tudi to pot imamo prijetno dolžnost, da se za razumevanje in solidarnostno podporo zahvalimo vsem delovnim organizacijam, ki nam iz leta v leto omogočajo, da naše Izvestje ugleda luč sveta.

Rudolf Čeh

NAŠI STIKI S SLOVENSKO KOROŠKO

(PRISPEVEK H KRONIKI SOLE)

Dve desetletji po končani vojni smo se obnašali tako, kot da bi nam ne bilo posebno mar, kako živijo naši rojaki onstran meja, kako vztrajajo in ohranjajo narodno bit in pripadnost slovenstvu, kako se upirajo nezadržni asimilaciji, naravni in pa tisti nasilni, ki ima sto obrazov: najostudnejši med njimi je tisti, ki vceplja občutje narodne manjvrednosti in potih, neopazno zastruplja dušo. Zgodovina, tako recimo, ne pozna milosti: ni se nam posrečilo oteti vsega, kar je naše, slovensko. Zahodno mejo smo popravili, severna pa se ni pomaknila in je še naprej globoka brazda v narodnem telesu. In tako nam je ostala velika, težka naloga: majhen narod naj skrbi za obstoj, življenje, dobrobit tistih »svojih«, ki so ostali, razbiti na tri dele, onstran državnih mejnikov. Morda smo bili ob polaganju temeljev naše nove državne skupnosti utrujeni od naporov — teh ni bilo malo —, da bi rešili narodnostno vprašanje v celoti, morda je bilo drugih brig toliko, da nismo zmogli vsega, kar nam je nalagal trenutek, nesporno pa je, da smo bili medli v dolžni skrbi za naše Primorce, Korošce in Porabce. Sredi preteklega desetletja pa smo se — kljub izjavljanju dela našega izobraženstva, da jih narodnostno vprašanje ne zaposluje, češ da je zanje v celoti rešeno — začeli zavedati dolžnosti matičnega naroda: zamejcev ne gre prepustiti usodi, raznarodovanju, utopitvi v tujem svetu. Tvegano je reči, kateri od treh delov zamejstva je najbolj potreben naše vsakršne pomoči, zlasti pa moralne opore. Naš pogled, ljudi ob Dravi, se že spričo zemljepisne danosti obrača ob reki navzgor, na Koroško ali, če hočemo uporabiti poetični naziv, v Korotan.

Pred letom 1960 so bili naši stiki z našimi rojaki na Koroškem zelo rahli, redki. Tak stik je bil npr. za ravnateljvanja Ivana Krajnčiča ekskurzija učnega zbora ptujske

gimnazije leta 1957 na Koroško, ko so člani zbora obiskali več pomembnih krajev, pokrajinskih in zgodovinskih zanimivosti. Ob tej priliki pa smo se tudi srečali s predstavniki koroških Slovencev v Celovcu, med katerimi je bil tudi še danes ugledni predstavnik koroških Slovencev in tedanji ravnatelj slovenske gimnazije dr. Jožko Tischler. Potem je sledilo dolgo zatišje. Šele ob stoletnici naše šole leta 1969 so stiki zopet oživel. Na to slavlje smo povabili tudi predstavnike zamejskih gimnazij: Trsta, Gorice in Celovca. Ravnatelja tržaške in celovške gimnazije sta se našemu vabilu odzvala. Odslej dalje naša šola goji vseskozi dobre stike zlasti s celovško gimnazijo. Tako npr. ta šola vsako leto povabi predstavnike naše šole, da se udeleže svečane šolske akademije v Celovcu. Doslej so te lepo uspele prireditve obiskali z naše šole profesorja Matija Maučec in Milan Cimerman ter pisec teh vrstic. Iz teh obiskov sta se rodili želja in zamisel, da bi stike razširili na mladino. Namen je bil dvojen: poglobljati narodno zavednost naših dijakov in obenem buditi in krepiti zavest v koroški mladini, da ji mi, v Jugoslaviji, želimo biti v oporo. Tako smo organizirali dopisovanje med celovškimi in našimi abiturienti, nato pa sva s profesorjem Matijo Maučecem obiskala Hanzija Weissa, predsednika Prosvetne zveze. Namen obiska je bil, čim uspešneje izpeljati maturantsko ekskurzijo, ki smo jo načrtovali za september 1971. Ta ekskurzija je, po zaslugi Andreja Kokota, slovenskega pesnika in tajnika Prosvetne zveze, ki nas je na meji pričakal in sprejel ter dva dni vodil po deželi, in ravnatelj dr. Pavla Zablatnika ter profesorjev celovške gimnazije, izvrstno uspela in dosegla v celoti svoj namen. Trditev ni pretirana. Udeleženka šestdnevnega slikovitega in poučnega popotovanja po Koroški, maturantka Nevenka Poljanšek, ga je opisala v

sestavku, objavljenem v Tedniku 30. septembra 1971. Iz njega povzemamo nekaj mest, pomembnih in značilnih za ta zapis:

»6. september 1971. Po celodnevni vožnji smo bili že 1700 m visoko na avstrijski strani Pece. Potem smo se spustili v dolino in ob Dravi nadaljevali pot proti Bilčovsu.

7. september 1971. Zjutraj se je nudišim očem prekrasen pogled na gore, ki obkrožajo Bilčovs. Že smo se peljali v Celovec. Pred gimnazijo so nas čakali dijaki slovenske gimnazije. Ogledali smo si obsežno in moderno poslopje. Stavba je last nemške gimnazije, Slovenci pa bodo dobili svoje poslopje čez dve leti. To vsaj upajo.

Spoznali smo profesorja Messnerja, velikega borca za pravice koroških Slovencev, pisatelja in profesorja slovenskega jezika. Prebral nam je eno izmed svojih črtic ter nas seznanil z razmerami, ki vladajo pri njih. Mnogi smo bili globoko pretreseni nad dejstvi, ki nam jih je posredoval. Kasneje smo se pogovarjali z dijaki in povedali so nam, da profesor ni prav nič pretiraval. Vsakemu izmed njih se je že zgodilo, da je imel težave zaradi uporabljanja slovenskega jezika. Dijake in njihove profesorje smo povabili na skupen obisk Gosposvetskega polja, vojvodskega prestola in na Magdalensko goro. Vabilu so se radi odzvali.

Izmenjali smo naslove s celovškimi dijaki, kolikor si nismo že prej dopisovali, in se poslovili v upanju, da se bomo naslednje leto srečali v Ptujju.

8. september 1971. Odpeljali smo se proti Visokim Turam.

9. september 1971. Spet se bomo vzpenjali. Danes imamo v načrtu Dobrač, 2167 m visok vrh. Z Dobrača se nam je nudil lep razgled na Vrbsko, Hodiško in Osojsko jezero. Domov smo se peljali po Ziljski dolini, skozi Bistrico, Rožek ob Dravi, št. Jakob v Rožu v Bilčovs. Danes zvečer nas je obiskal ravnatelj celovške gimnazije prof. Zablatnik. Povedal nam je marsikaj o razmerah na Koroškem, o slovenski gimnaziji in o Koroški sami.

Ura je že enajst zvečer. Moja sošolka spi, jaz pa premišlujem. Koroška je res lepa,

ljudje so dobri, toda to je le ena plat medalje. Slovenskih napisov, ki so dovoljeni po znanem 7. čl. avstrijske državne pogodbe, je prav malo. V petih dneh potovanja sem zasledila samo 7 ali 8 slovenskih napisov. V Bilčovsu sem spoznala dijaka slovenske gimnazije in ta mi je omogočil vpogled v razmere. Mnogi ljudje so bili zavedni Slovenci, dokler niso postali kakšni funkcionarji, potem pa so pozabili na svojo slovensko zavednost. Režim v Avstriji je pač takšen, da si tisti, ki je enkrat ožigosan kot »rdečkar«, težko prisluži potreben denar, da bi se preživljal. To je seveda uničujoče za našo stvar, je rekel, in je le malo upanja na izboljšanje pogojev.

Od profesorja Messnerja smo dobili glasilo koroških Slovencev — Kladio. V njem glasno opozarjajo na probleme koroških Slovencev. Čeprav je to le skromno glasilo, nam je bilo v veliko veselje, ko smo zvedeli, da Slovenci v Avstriji ne trpijo molče, ampak se borijo za svoje pravice.

10. september 1971. Zadnji dan potovanja po prelepi zeleni Koroški. Obiskali smo močno slovensko postojanko — Sela. Pred občino smo naleteli na župana Slovenca, ki nas je povabil na ogled občinskega poslopja. Povedal nam je, da občina ni tako majhna, da imajo dvojezično šolo, kulturno društvo s pevskim zborom in dramsko sekcijo.

Ob 11.30 ponoči smo prestopili avstrijsko-jugoslovansko mejo in maturantski izlet je bil za nami. Ostali pa so spomini na prelepo Koroško, na prijazne in zavedne Slovence in velike probleme naših rojakov na oni strani Pece.«

Tako je bilo jeseni 1971: lepo in mirno, skoraj idilično. Kakšen varljiv videz!

Le kratek čas po našem popotovanju se je začel sodni pregon slovenskega študenta Marjana Šturma. Drznil si je na lastno pest uresničevati avstrijsko državno pogodbo, točneje, tisto določilo njenega 7. člena, ki govori o dvojezičnih napisih. Naši dijaki niso mogli molčati: februarja 1972 so izvedli podpisno akcijo z zahtevo, da avstrijske oblasti izpuste iz zapore obdolženega Marjana Šturma. To je bila pohvalna, lepa poteza mla-

27. januarja 1972 je bila v Leobnu sodna obravnava proti slovenskemu mladincu Marjanu Borutu Sturmu. Obtožili so ga dveh prestopkov: sodelovanja pri prvi napisni akciji na Koroškem oktobra 1970, s katero je postavila slovenska manjšina ne le javno zahtevo po izpolnitvi enega izmed določil državne pogodbe iz leta 1955, ampak je pokazala tudi svoje nezadovoljstvo z dosedanjim „reševanjem“ manjšinskega vprašanja. Sturma „obtočujejo“ tudi, da je „kaljivo“ govoril o kastracijskih metodah avstrijske policije.

Ta proces se nam zdi očitno kršenje pravic slovenske manjšine na Koroškem. Menimo, da do njega ne bi prišlo, če bi Avstrija izpolnila svoje mednarodno sprejete obveznosti do manjšin na svojem ozemlju, posebej še do slovenske. Zaradi takih razmer resnično kaskibljeno gledamo na nadaljnji razvoj prijateljskih odnosov z Avstrijo. Ti se bodo lahko izboljšali šele takrat, ko bo urejeno manjšinsko vprašanje. To pa ne pomeni samo, da gre za formalno izpolnitev določil pogodbe, marveč za mnogo več: treba je zaustaviti raznarodovanje slovenskega življa na avstrijskem Koroškem in našim rojakom, kot delu našega narodnega telesa, zagotoviti uspešen nadaljnji razvoj.

S to akcijo izpričuje mladina gimnazije Dušana Kvedra v Ptujju svojo enodušnost Slovenije in slovenske mladine v boju za osnovne pravice naših rojakov onstran Karavank.

O Ptujju, 16. februarja 1972.

dine, ki ni bila brez odmeva. Neizpolnjevanje določil avstrijske državne pogodbe, zlasti pa podiranje dvojezičnih krajevnih napisov ter surovi, nacionalistično obarvani izpadi nemških šovinstov, so izzvali val ogorčenja med našim ljudstvom. Tudi protest ptujske mladine ni izostal. Na pobudo kluba OZN na gimnaziji so ptujski srednješolci priredili 16. oktobra 1972 protestni obhod s transparenti in vzklikanjem gesel po mestu, nato pa se zbrali na zborovanju, s katerega so poslali na merodajna mesta naslednje protestno pismo (zbranim ga je prebrala četrtišolka Zvezdana Veber):

*»Sekretariatu za zunanje zadeve Beograd
Republiškemu izvršnemu svetu
Veleposlaništvu SFRJ na Dunaju
Avstrijskemu konzulatu v Ljubljani
Celovški gimnaziji ob spremnem pismu*

Živimo v času, ko si vse demokratične sile v Evropi prizadevajo, da bi dosegle čim večje in tesnejše sodelovanje med narodi. Hkrati pa smo velikokrat priča dogodkom, ki so v popolnem nasprotju z demokratičnimi idejami naprednega sveta. V Evropi so še vedno žive sile, ki v našem času sploh ne bi smele obstajati; vse premalo odločno se upiramo njihovim akcijam in njihovo dejavnost nekateri celo podpirajo.

Izgredi na avstrijskem Koroškem pomenijo nevarnost ne le za obstoj slovenske manjšine na Koroškem, ampak tudi za naše nadaljnje dobre odnose z Avstrijo. Uničevanje dvojezičnih napisov, fizični obračuni in druge teroristične akcije rušijo najosnovnejše človeške pravice in pripravljajo vzdušje strahu in nasilja. Ni se zgodilo prvič, da je bila kršena državna pogodba, za katero mora Avstrija odgovarjati na mednarodnih forumih.

Žal so nazadnjaške sile v Avstriji še vedno močne. Avstrija bi kot demokratična država morala ukrepati proti raznim nacističnim in ustaškim organizacijam, ki nemoteno živijo in razvijajo svojo dejavnost na njenih tleh. Cilj te dejavnosti je popolna germanizacija naše manjšine in grobe kršitve njenih pravic so tako pogoste, da vedno znova izzovejo

ogorčenje ne le pri nas, pač pa povsod, kjer spoštujejo mednarodne dogovore in narodnostne pravice.

Vsa jugoslovanska javnost, družbenopolitične organizacije, mladina — vsi se združujemo v enotnem in ogorčenem protestu zoper razmere, ki vladajo na avstrijskem Koroškem. Obstoj dela našega naroda je ogrožen in nemogoče je, da bi stali temu dogajanju ob strani.

Tudi ptujska mladina zahteva, da avstrijska vlada odločno nastopi proti nacionalističnim in šovinstičnim organizacijam ter njihovim izpadom, da končno začne izvajati določila 7. člena državne pogodbe iz leta 1955 in da omogoči normalne pogoje za življenje in razvoj naše manjšine, ki ima na tem področju vsaj toliko — če ne celo več — pravic za obstoj kot zdajšnja nemško govoreča večina.

Prepričani smo, da je prihodnost sveta v sožitju vseh narodov. Sožitje pa lahko temelji le na spoštovanju osnovnih človeških in narodnostnih pravic.«

Ta naš korak in pismo sta naletela na splošno odobravanje v javnosti, ki jo je razgibala aktivnost mladine.

O našem protestu smo s prepisom pisma seznanili tudi profesorje in dijake slovenske gimnazije v Celovcu. Zadovoljni z našo podporo so nam v pismeni zahvali odgovorili:

»Dijaško zastopstvo na Zvezni gimnaziji za Slovence v Celovcu se Vam iskreno zahvaljuje za Vaše cenjeno pismo.

V teh dneh, ko se moramo še krepkeje boriti za naš obstoj in naše pravice, nam je Vaše pismo v veliko oporo. Lažje se je boriti za enakopravnost, če veš, da stoji za tabo ves matični narod.

Prav veseli pa smo, da ste se Vi, dijaki, kot mi, zavzeli s tako odločnostjo za nas in ste protestirali proti šovinstičnim izgredom nacističnih ekstremistov na Koroškem. Ponosni smo, da sočustvujete z nami in nam nudite oporo.

Veseli bi bili, če bi ta vzpodbuda k pravičnemu uporu proti napadom na Slovence

POT PRIJATELJSTVA IN SPOMINOV

Že tradicionalno odhajamo člani naše delovne skupnosti vsako šolsko leto na strokovne ekskurzije. Obiskali smo že mnoge kraje. Lahko rečem, da smo Slovenijo tako rekoč že docela spoznali in da smo želeli obiskati tudi kraje, kjer živijo naši rojaki v zamejstvu. Tudi skozi Beneško Slovenijo, Rezijo, Kanalsko in Ziljsko dolino, Rož, Podjuno, Gradiščansko in Porabje nas je že vodila pot. Potem pa smo se odločili, da kre- nemo še v drugo smer.

30. septembra 1971. leta smo se podali na pot v Srbijo, k našim bratom, ki so tako velikodušno sprejemali naše ljudi med vojno. Med nami so bili tovariši, ki so se tudi sami znašli v pregnanstvu in se Arandjelovca ter 21. oktobra 1941 v bližnjem Kragujevcu še dobro spominjajo. To so težki spomini, vendar so kruti dogodki med vojno skovali prijateljstvo med srbskim in slovenskim narodom.

Namensko smo torej odšli v kraje, ki so povezani z našo narodno zgodovino. Po krajšem ogledu Beograda smo odšli v Arandjelovac, kjer so nas že čakali naši stanovski kolegi. Naš cilj je bil spoznati vsaj nekatere

na Koroškem, ne bila edini stik z Vami. Želimo si stopiti z Vami v ožji kontakt, da bi lahko podrobneje spoznali naše probleme. Stiki take vrste bi nam zagotovili, da se stalno lahko opiramo na mladino matične domovine.

*S slovenskimi pozdravi za dij. zastopstvo
Janko Kumer«*

Kdo bi utegnil dvomiti, da bo vsa naša mladina, ne samo gimnazijska, tudi poslej po svojih močeh v oporo našim zamejskim rojakom, dokler ne bo uresničen Prešernov postulat iz Zdravljice.

kraje, ki so predstavljali v vojni našim ljudem drugi dom, in ljudi, ki so bili pripravljene nuditi pomoč prišlecem, čeprav so že sami občutili precejšnje pomanjkanje. In tu, v srcu Šumadije, so se rojevali spomini. Poskušali smo se vživeti v bližnjo preteklost našega naroda in vsak po svoje smo razmišljali o tistem času...

Hitler je ob svojem prihodu v Maribor 26. aprila 1941 zahteval: »Naredite mi to deželo nemško, tako nemško, kot je to preostala Štajerska!«¹ S tem je potrdil že prej sprejeti sklep, da se mora večji del Slovenije vključiti v tretji rajh.

Med sredstvi, ki se jih je posluževal okupator takoj po svojem prihodu v našo deželo, je bila izselitev večjega dela Slovencev in naselitev Nemcev na njihovo posest, da bi bilo ozemlje med Dravo in Savo kar najhitreje germanizirano. Šef civilne uprave na Spodnjem Štajerskem dr. Uiberreither je aprila 1941 izjavil: Mi hočemo deželo tako povezati, da bo v njej prostora samo za Nemce in one Štajerce, ki... so, krvno nam zelo sorodni, bili pripravljene tudi v zadnjih desetletjih z vsemi vlakni svojega srca si prizadevati za priključitev k Nemčiji...«²

Spodnja Štajerska bi naj na zunaj takoj dobila nemški videz. Slovenske napise so zamenjali nemški; govoriti se je smelo samo nemščino. Izseljevanje Slovencev iz Spodnje Štajerske se je začelo na osnovi imenskih seznamov, sestavljenih že pred okupacijo. Pri tem so upoštevali naslednje kriterije: izseljevanje naj zajame vso slovensko inteligenco in tiste vaščane, ki očitno kažejo znake tuje krvi...

Že v prvih dneh okupacije so Nemci ustanovili preselitveni štab v Mariboru, ki je upravljal tudi s premoženjem izseljenih Slovencev. Ljudi, ki so jih nameravali izseliti,

so transportirali najprej v zbirne centre; eden od takšnih centrov je bil tudi v Ptujju.

»Slovenski poročevalec« je maja 1941 med drugim poročal o dogodkih v Ptujju naslednje: »Divjanje hitlerjancev in nemških okupatorjev se je začelo že prvi dan. Aretirali so uglednejše Slovence: učitelje, duhovnike, profesorje, trgovce, obrtnike itd. Aretirane Slovence so na najsrमतnejši način sramotili...«³ Po nemških poročilih naj bi do konca maja 1941 na Štajerskem bilo okrog 2700 gestapovskih aretacij. Jetnike so nacisti v zaporih poniževali, mučili, jih uporabljali za umazana dela, jih pretepali in preiskovali njihovo »raso«.

Po poprej pripravljenih načrtih so pričeli z deportacijo Slovencev v Srbijo in na Hrvaško. Tako so s prvim valom 5000 Slovencev izselili iz Spodnje Štajerske intelektualce in politično osumljene med 7. junijem in 5. julijem. Vstopna postaja za prvi del teh so bile Rače, druga pa Rajhenburg, izstopna postaja v Srbiji pa Arandelovac... Prvemu valu sta sledila še dva na Hrvaško in v Srbijo. Deportiranci so smeli vzeti s seboj 50 kg prtljage in 500 din, ostalo je dobil komisar za utrjevanje nemštva.

Transportiranje se je pričelo v noči od 6. na 7. junij iz meljske kasarne v Mariboru zaprtih Mariborčanov... Iz Maribora in Rajhenburga je odšlo skupno 33 transportov v Srbijo in na Hrvaško.

Večina transportov je najprej prispela v Arandelovac, kjer so Nemci v zdravilišču izročili priseljence predstavnikom beograjskega »komesariata za izbeglice«⁴. Po dvo-dnevnem počitku v Arandelovcu so vlaki v večjih krajih vzdolž proge izkricali celotne transporte po določenem načrtu. Ti kraji so bili poleg Arandelovca Čuprija, Kragujevac, Gornji Milanovac, Paraćin, Kruševac, Čačak, Svetozarevo, Vrnjačka Banja, Valjevo, Užice itd.

Srbsko ljudstvo je izgnane Slovence pri-srčno sprejelo. Čeprav so bili sami okupirani, so Srbi nudili Slovincem vse najpo-trebnejše. Že v nekaj dneh so se priseljenci povezali z naprednimi domačini in v boju proti istemu okupatorju se je kovalo prija-

teljstvo. Skupen boj je terjal skupne žrtve: Med ustreljenimi v Kraljevu in Kragujevcu, med zaprtimi na Banjici in ustreljenimi v Jajincih so bili tudi naši rojaki. V Srbiji se je formirala četa Ivana Cankarja, med borci Uzičke republike so bili tudi Slovenci. Delež naših izseljencev v Srbiji v obdobju NOB je bil nedvomno velik. Padlo je mnogo naših tovarišev, kovala sta se bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov.

Poglejmo, kaj se je v tistih usodnih dneh dogajalo v Ptujju. Vida Rojžičeva je zapisala: »Že takoj po odhodu jugoslovanske vojske 8. aprila 1941 iz Ptujja in po prihodu prvih nemških vojaških enot so ptujski kulturbundovci, ne da bi čakali na sodelovanje gesta-pa, v mestu zaprli nekatere Slovence, ki da so »Nemcem sovražni«. Večji obseg pa so te akcije, razširjene na okolico, zavzele po prihodu gestapa, SA in SS 14. aprila. Tako so se hitro napolnili zapori okrajnega sodišča, Lenartove hiše in kapucinskega samo-stana v Ptujju. Jetnike so zasramovali in pre-tepali tudi ponoči...«⁵

Vlado Klemenčič pripoveduje: »V času do prvega maja 1941 je gestapo tudi prostore gradu Borl ob Dravi preuredil v zapore. Sem-kaj so pripeljali Slovence iz Ptujja, zlasti pa iz Ormoža in Središča. Pretepanje žrtev je bilo tu na dnevnom redu... Z Borla so Nemci vozili zapornike v Maribor, kjer so jim pred izselitvijo pridružili družine.«⁶

S tretjim transportom za Srbijo, ki je za-pustil Maribor 13. junija 1941, je moral tudi pisatelj in tedanji profesor na ptujski gimnaziji Anton Ingolič. Grozote tistih dni je opisal v črtici »Tista noč«: »...Vsak čas so koga pripeljali. Sami znanci. Srečavali smo se v gledališču, kavarni, kinu ali vsaj na ulici, z marsikom sem delal v kakem društvu, med otroki pa je bilo nekaj gimnazij-cev, tudi mojih dijakov. Bili smo si bliže kot kdajkoli prej... Skozi tovarniška okna je začela prodirati dnevna svetloba. Zunaj se je delalo jutro. Kar nas je bilo odraslih, smo se izprašujoče ozirali vanj. Kaj nam bo prinesel ta dan in kaj naslednji dnevi? Kam nas bodo odpeljali? Kaj bodo storili z nami? Kdaj se bomo sestali s svojci? Bo-

Člani delovne skupnosti na Avali

Člani gimnazijske delovne skupnosti in Posebne osnovne šole v Ptuju polagajo venca na mesto ustreljenih talcev-dijakov in profesorjev v Kragujevcu

mo še kdaj zagledali preljubo staro mestece pod mogočnim gradom?...«⁷ Tovarišica Rojičeva, dolgoletna ravnateljica ptujskega muzeja, ki je vrsto let obdelovala NOB na ptujskem področju, mi je posredovala naslednje podatke:

Po doslej zbranih podatkih je bilo izgnanih iz ptujske občine v Srbijo 161 oseb, iz bivšega ptujskega okraja (povojne meje) pa 241. Iz ožjega mesta Ptuja je bilo izseljenec 84. Tovarišica Rojičeva navaja, da podatki niso preverjeni, ampak sestavljeni po anketah izseljencev in preverjeni z listami transportov. Po okupatorjevih podatkih in izjavah izseljencev so odhajali iz ptujske občine transporti takole:

13. junija 1941	65 oseb
17. junija 1941	3 osebe
20. junija 1941	36 oseb
1. julija 1941	24 oseb
2. julija 1941	3 osebe
3. julija 1941	24 oseb
4. julija 1941	6 oseb

Skupaj izgnanih 161 oseb

Tudi število izseljencev iz bivšega, predvojnega ptujskega okraja — zbrani podatki z okupatorjevih list transportev — ni povsem točno, ker dokumentacija ni v celoti ohranjena, oziroma ni povsem zanesljiva. Kljub temu je število 1146 vseh izgnanih oseb zelo blizu realnemu številu. Sklepamo lahko, da je bilo v Srbijo izgnanih veliko manj ljudi kakor na Hrvaško in v Bosno, kjer jih je živelo po zbranih podatkih 905.

Nedvomno kažejo ti podatki tovarišice Rojičeve, ki se ji zanje na tem mestu lepo zahvaljujem, določeno podobo in so nam pri tem sestavku dragoceno dopolnilo, pa čeprav iz objektivnih razlogov nekoliko pomanjkljivi.

Povrnimo se ponovno k našim izseljencem in pogledimo, kaj so doživljali v prvih dneh po izgonu z rodne grude.

O prvih vtisih v Srbiji pravi Vlado Klemenčič med drugim: »Kmalu smo občutili in spoznali, kaj je srbski človek, kaj srbsko gostoljubje in bratska ljubezen. To zdaj za nas izgnance niso bile prazne besede, temveč pomirljiva pomoč, da smo spet našli

sebe in z novim pogumom gledali v bodočnost...«⁸ Vera v bodočnost jih je bodrila. In končno je napočil oktober 1944, ki je vse prebivalce Srbije, posebno pa pregnance, globoko razvnel. Srbija se je postopoma osvobajala, kmalu bodo tudi pregnanci čakali dan svojega povratka.

Vrnitev izgnancev v Slovenijo je opisal Vlado Klemenčič: »... Slovenci, ki štiri leta niso videli svoje domovine, niso več mogli zadrževati burnega čustva radosti... Mahali so neznanim ljudem, ki so jih opazili ob progi in jim klicali v pozdrav. Slovenska pesem se je razlegala z vlaka...«⁹

Bili so doma, na tisti zemlji, do katere so jim tujci pred štirimi leti odrekli vsako pravico. Ob spoznanju, da so zares spet doma, niso mogli mimo hvaležnosti srbskemu narodu, ki jim je v dneh največje stiske odprl vrata svojega lastnega doma.

Od časov izseljevanja do danes je minilo že več kakor 30 let. Čas se odmika, toda spomini ostajajo. Ostajajo sicer grenki spomini, ostaja pa in se krepi prijateljstvo med našimi narodi. Vlaki bratstva in prijateljstva vozijo! V njih ni le neposrednih prič pred več kot tridesetimi leti, v njih so tudi mladi, nova generacija, ki hoče prijateljske vezi, skovane v najhujših časih, še okrepiti.

Ni še dolgo tega, ko so mnoge slovenske občine na nekdanjem izselitvenem področju navezale prijateljske stike z občinami v Srbiji, ki so nekoč nudile zatočišče našim rojakom.

Naša občina se je pobratila z občino Aranđelovac na dan občinskega praznika 8. avgusta 1972. — To je tudi dan, ko nas spominja na našo revolucionarno preteklost, ko je pred tridesetimi leti padla v Mostju legendarna slovenskogoriška četa.

Vezi so sklenjene. Sedaj se izmenjavajo obiski delegacij, tudi mladina se obiskuje, prireja skupna tekmovanja, spoznava kraje, ljudi. Omenim naj samo obisk folklorne skupine, to je dijakov gimnazije iz Aranđelovca 14. marca 1970, ki je močno navdušila Ptujčane. Ob tem obisku je naš kolektiv sprejel

Pred spomenikom talcev v Kragujevcu

vabilo, naj obiše svoje gimnazijske kolege v Arandelovcu.

In podali smo se na pot k prijateljem. Spet smo lahko spoznali, kako široko je srbsko srce. Bili smo sprejeti nadvse pristrčno. Obisk smo povezali z izmenjavo strokovnih izkušenj in z ogledi krajev, pomembnih iz srbske preteklosti: Orašac — Topola, uporna središča iz prvega srbskega upora, dokaz, da srbsko ljudstvo ni hotelo več živeti pod tujci. In Kragujevac! Kako globoko se nam je vtisnil v spomin obisk Šumaric, številnih spomenikov, ob katerih začutiš strahote istega oktobrskega dne leta 1941.

V skopo odmerjenem času smo uspeli spoznati bistvo — namreč, da so dogodki pred tridesetimi leti skovali trdne vezi, da teh dogodkov ni moč pozabiti in da bomo prijateljstvo kovali tudi v prihodnje.

Z zadovoljstvom lahko ugotavljam, da uredničujemo začrtano pot. Naši prijatelji iz Arandelovca, naši kolegi, so nam vrnili obisk in se mudili pri nas od 19. do 21. maja 1972. Prišli so v naše mesto in poskušali smo jim

nuditi vsaj del tistega, kar smo doživeli pri njih. Ob podpori občinskih forumov in gospodarskih organizacij so si lahko gostje ogledali gospodarske dosežke v občini in kulturne zanimivosti našega mesta in njegove okolice. Nadvse pristrčen pa je bil sprejem na gimnaziji, prav tako pa je bilo nepozabno zaključno srečanje na Gorci, kjer je goste pozdravila tudi gimnazijska folklorna skupina!

Razšli smo se z občutkom, da vsi želimo in čutimo eno in da velika razdalja, ki nas loči, ni nobena pregrada. Mislim, da to srečanje ni bilo zadnje in da bo takih ali podobnih snidenj še več.

-
- 1) F. Roš: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941—1945, str. 8
 - 2) Glej opombo 1!
 - 3) F. Roš: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941—1945, str. 11
 - 4) F. Roš: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941—1945, str. 23
 - 5) F. Roš: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941—1945, str. 61
 - 6) F. Roš: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941—1945, str. 62
 - 7) F. Roš: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941—1945, str. 103
 - 8) F. Roš: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941—1945, str. 106
 - 9) F. Roš: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941—1945, str. 508

Skupna ekskurzija profesorskih zborov gimnazije iz Arandjelovca in Ptuja k Trem žebljem na Pohorju maja 1972

Profesorski zbor gimnazije Arandjelovac skupaj s ptujskim gimnazijskim zborom v Ptuju maja 1972

MOJA DOMOVINA - MOJ PONOS!

(S POTOVANJA ČETRTOŠOLCEV V ZAČETKU SOLSKEGA LETA 1972/73 PO JUGOSLAVIJI)

Počasi se je poletje prelilo v jesen, ki si jo lahko slutil v vseh ljudeh in v vsaki kapljici drobnega dežja, zarisani na gladko okensko šipo. Bogato pisana je prevzela tudi nas, da smo se, bolj kot kdajkoli poprej, zavedali svoje ljubezni do domovine.

Nekje na začetku te jeseni smo odšli spoznavat utripe lepote. To je bil izlet mladosti in sreče, izlet smeha.

Dva avtobusa sta zapeljala v prebujajoče se jutro. Na vzhodu nas je spremljala velika žareča kroglja. Nedelja je ostajala zadaj, v mestu, katerega senca se je mehko zarisala na nebu. Ne, pa za nas takrat ni bilo nedelje, bil je le začetek. Samo začetek...

Haloški griči, majhni in zaobljeni, so se počasi ravnali, neopazno so prehajali v nepregledno ravan. Avtomobilska cesta je vodila med raztresenimi nizkimi hišami in modernimi moteli; prav do Okučanov je šlo zelo hitro, ker smo do sem še vsi po malem dremuckali. Pa tudi potem je čas hitro mineval in drveli smo dalje.

Banjaluka — prvi neposredni stik z bosenskim svetom, prvi vtis južnjaškega barantanja za cene, prvi pogled na resnične džamije in minarete. Skoraj ni več sledu o potresu, ljudje živijo normalno, vsakdanje življenje.

Dan se je končal v Jajcu. Muzej zgodovine — med vsemi tistimi fotografijami in teksti si je nekaj nas zaželelo, da bi mogli biti tam pred tridesetimi leti, da bi tudi mi ustvarjali prihodnost v najhujših trenutkih naše domovine.

Majhno skupino je zvleklo v naravo; stopila je na veliko vodovodno cev in gledala pokrajino, ki se je razprostirala pod njo. Zelena voda, na drugi strani Plivinih slapov bela hiša, kjer bomo prespali... Noč se je začela pri izlivu Plive v Vrbas, med žarometi, kjer je globoko pred nami šumel slap. Kapljice so pršele, mrzle v hladnem večeru.

Pot prvega dne se je drugi dan nadaljevala skozi Travnik do izvira Bosne. Čez tisoč potčkov, ki se skozi zelen mah zlivajo v širše struge, so razpeti nežni lesení mostovi. Če stojiš na enem izmed teh mostov, lahko na čisti prozorni tekočini opazuješ svojo zrcalno podobo, vzvalovljeno z neštetimi valčki vode, ki hiti reki naproti.

A v Sarajevu se je narava odmaknila, zato pa se nam je približalo življenje starega mesta, nezadržno vrvenje Baščaršije. V muzeju Mlade Bosne nas je spet obdala zgodovina, ki je zarisana tudi na pločniku v dveh stopinjah Gavrila Principa. Posebna zanimivost je v tem delu mesta tudi velika Husrevbegova džamija. Sarajevo pa ni samo staro mesto; zgrnili smo se pred velikim centrom Skenderije in v betonski kompoziciji spoznali prihodnost, ki je naša, mlado prihodnost svobodnega bitja. Sejne dvorane v polkrogih, disco klubi, prostrani hodniki z rdečimi mizami... — ob tem se stari del močno izgublja v preteklost.

In zvečer, ko smo skoz okno mladinskega doma gledali na morje luči, razsejanih po majhnih gričih, se je marsikomu utrnila misel o nenavadnem konglomeratu sarajevskega življenja.

Neretva — mirna, zelena, lepa — nas je spremljala do Mostarja. Kako se mi je boleče zarezal v srce pogled na strugo, napolnjeno le z nekaj rjave, umazane vode, kjer je nekoč tekla Neretva, pa je zdaj speljana iz akumulacijskega jezera skoz osrčje hriba do elektrarne Jablanica! Neki dečki so trgali zvezke in metali z mostu v globino bele liste. Počasi, lenobno so plavali, dokler jih ni zagrabil zeleni tok iz elektrarne in jih odvrtničil proti morju. Kdo bi vedel, zakaj so ti dečki tako omadeževali naravo.

Do znamenitega loka mostu čez »zeleno lepoticu« v Mostarju nas so vodile same ozke in stare uličice. Tu ni širokih cest z

Četrtošolci pred spomenikom NOB na Tjentištu septembra 1972

gostim prometom in pločnikov, kjer lahko iztegneš roke, ne da bi se koga dotaknil — stari Mostar je prvobiten in nedotaknjen, vanj še ni prodrla sodobnost. Nad mostom kraljuje kavarnica: majhen prostor, do katerega se povzpneš po stopnicah, s tako ozkimi okenci in zazdi se ti, kot da ne boš mogel pogledati skozi. Pa vendar sediš tam, piješ kavo, gledaš — in začutiš, da čas tukaj ne hiti. Kava je zmeraj enaka, klopi ob steni zmeraj iste in na mostu se zmeraj najde dovolj ljudi, ki so pripravljene za denar skočiti v reko, pa drugih, ki so to pripravljene plačati. Kako bi mogel ta »vsak dan« miniti ali se spremeniti v kaj drugega? In v kaj bi se spremenil?

Potem smo se iz Mostarja približevali Tjentištu. Zamaknjeno, tiho razpoloženje je zavladovalo v avtobusu. Že se je stemnilo, ko

smo se pripeljali do tretjega prenočišča. Slišali smo novice o smrti na olimpiadi, vse okrog nas pa nam je pripovedovalo o drugi smrti, o žrtvah tukaj med NOB. V nas se je naselila senca strahu...

Zjutraj naslednjega dne smo obiskali belo gmoto nad sivimi stopnicami; razklana je, med dvema polovicama pa teče pot, ki prav gotovo ponazarja preboj skozi sovražnikove obroče. Potem smo se povzpeli še više in prišli skozi gozd do groba Save Kovačevića, legendarnega heroja. Tam leži; zrak naokoli diši po smrekah, vsa kri je že zdavnaj sprana s trav in listov — pa je vendar ostala, zato je na nas leglo nekaj težkega, ko smo poslušali glas, ki je čital besede, napisane na nagrobnem kamnu. Zastava je plapolala.

Tih spomin na vse, ki so z nami v vsakem kotičku domovine, je našel svoj odmev

v pesmi. Nihče ni sam začel. Vsi naenkrat smo zapeli Bilečanko, naslonjeni na sedeže, samo miren smehljaj v zahvalo se je lesketal v naših očeh in iskra ljubezni nas je presinila. V pesmi smo bili še bolj združeni.

Vendar — bližalo se je morje. Nestrpno pričakovanje je pustilo spomine v dnevu, ki je odhajal. Zaželeli smo si slane neizmernosti.

Dubrovnik ...

Dnevi na morju so bili prekratki. Tarr se je našla mladost, v ponočnem kohanju in na zapuščenem svetilniku, kjer je bil skok z deset metrov visoke skale v morje pravi užitek. Zvečer se je kri za hip vzburkala, iz oči je zasijala jeza, padale so nepremišljene besede. Pa se je spet vse umirilo, sporazumeli smo se in se razgubili na vse strani. Ponoči smo se spet srečali na obzidju disco kluba pri uri glasbe, posvečene ubitim izraelskim športnikom. Morje je bilo brezkončna tema, v katero se je zlivala tiha počasna glasba, le v pristanišču so se pozibavale luči, kot drobna, komaj prižgana življenja v zameno za smrt. V tistem času nam je bila blizu.

Nato se je izlet nadaljeval in se počasi iztekal. Prav do Karlobaga je bila pod nami magistrala, ozka cesta tik morja, na drugi strani pa kamnito pobočje, z nekaj šopi tra-

ve in z nizkim grmičevjem. Čeprav smo že na slapovih Krke sprali sol z naših teles, so nam za konec še enkrat dovolili slano kopel, od katere smo se potem zelo neradi poslovili.

Dež in neprijetne mrzle sobe v bližini Plitvičkih jezer — tega ne bi smeli doživeti predzadnji večer. Pa nam vseeno ni bilo težko, saj smo, utrujeni, že slutili Slovenijo, ljubo pokrajino, svoje postelje, znane domače jedi. Samo nekaj je še moralo priti vmes — Bizeljsko.

Dvignili smo kozarce. Rumena tekočina se je zalesketala v luči: »Na zdravje, domovina!« Z veseljem smo izrekli te besede, saj smo bili spet bogatejši za novo spoznanje, da je lepota povsod, v nepreglednih ravninah Panonske nižine, v starem mostarskem mestu, na hercegovskem krasu in na obrežnemrodu ob morju.

Morala sem zajokati. V solzah sem iskala opravičilo, da te, domovina, že prej nisem občudovala. Vedela sem že mnogo prej, da je bila moja domovina nekoč rdeča, da je potem ozelenela, a teh lepih polj, gozdov, starčkov pred hišami, vonja po žgancih in mleku, šumenja potokov in jelk pod oknom, prijaznih ljudi na vsakem koraku, prijaznih, ponosnih — vsega tega do sedaj nisem poznala.

Andreja Peček, 4. a

ANALIZA ANTROPOMETRIJSKIH IN MOTORIČNIH TESTOV V GIMNAZIJI DUŠANA KVEDRA PTUJ

V šolskem letu 1970/71 smo začeli načrtno spremljati telesni razvoj dijakov, kar nam je omogočila izvedba obveznega telesnovzgojnega kartona v srednje šole. V njem so zajete osnovne antropometrijske meritve in motorični testi, s katerimi merimo telesne kvalitete, kot so moč, hitrost, vzdržljivost, hitrostna vzdržljivost, spretnost ali kombinacije teh kvalitete. Zaradi bolj programirane redne šolske telesne vzgoje in tudi točnejše organizacije pri delu ŠSD, sem poskušal analizirati samo bistvene komponente pri razvoju dijakov. Omejil sem se na povprečja testnih rezultatov v vseh razredih, ločeno za dijake in dijakinje. Že ti rezultati nam pokažejo vidne pomanjkljivosti v telesnem razvoju gimnazijca. V prihodnje bo potrebno izdelati še kvalitetnejšo statistično analizo, za katero trenutno še nimamo dovolj podatkov.

Statistični podatki so obdelani za šolsko leto 1971/72. Število dijakov (numerus) je v posameznih razredih naslednji:

moški:

- 1. razred — 31
- 2. razred — 26
- 3. razred — 27
- 4. razred — 22

ženske:

- 1. razred — 42
- 2. razred — 35
- 3. razred — 36
- 4. razred — 41

Telesna višina

dijaki:

- 1. razred — 170,8 cm
- 2. razred — 176,3 cm
- 3. razred — 175,0 cm
- 4. razred — 176,7 cm
- minimum — 152 cm
- maksimum — 190 cm

dijakinje:

- 1. razred — 161,5 cm
- 2. razred — 162,0 cm
- 3. razred — 162,4 cm
- 3. razred — 161,5 cm
- minimum — 150 cm
- maksimum — 176 cm

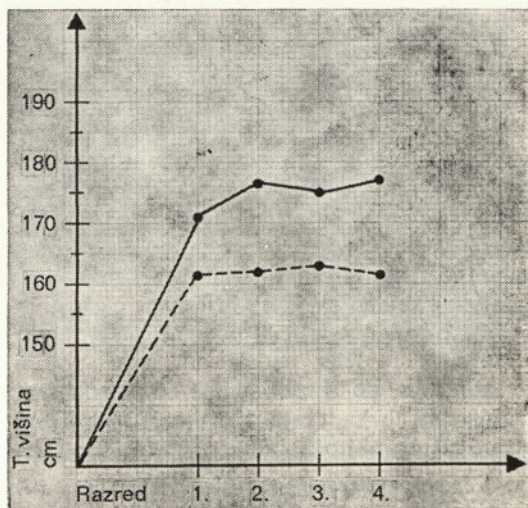

Diagram višine

Legenda: abscisa = razredi
ordinata = višina
———— = dijaki
----- = dijakinje

Srednje vrednosti telesne višine nam kažejo, da je prvošolec visok 170,8 cm, v drugem razredu se telesna višina znatno dvigne, nakar se ustali do četrtega razreda. Dijakinje prvega razreda so povprečno visoke 161,5 cm, nato se višina dvigne samo za 1 cm, ostane na tej višini do tretjega razreda, v četrtem pa nenormalno pade, kar je seveda značilno samo za to generacijo. Ker so numerusi različni, rezultati niso absolutno pri-

merljivi, kažejo pa vseeno določeno razvojno sliko. Vsa povprečja naših dijakov so višja od rezultatov jugoslovanske populacije (glej dr. Medved: Sportska medicina!).

Telesna teža

dijaki

1. razred — 60,3 kg
2. razred — 68 kg
3. razred — 69 kg
4. razred — 69,5 kg

dijakinje

1. razred — 53,8 kg
2. razred — 55,9 kg
3. razred — 57,0 kg
4. razred — 58,4 kg

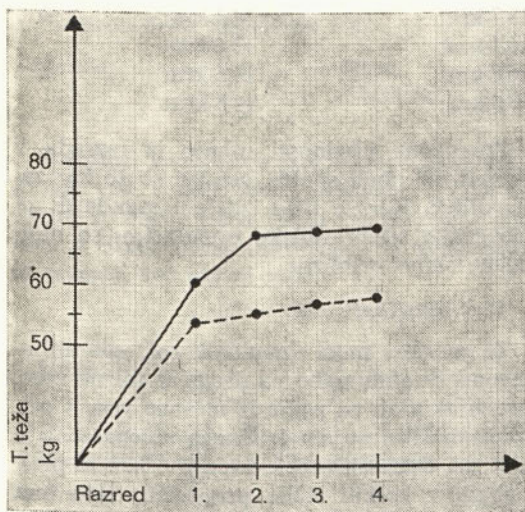

Diagram telesne teže

Legenda: ————— = dijaki
 - - - - - = dijakinje

Iz diagrama je razvidno, da je telesna teža v stalnem porastu pri obeh spolih. To je normalna rast, ker je to doba razvoja telesne mišične mase. Morda je pri dekletih telesna teža previsoka v primerjavi s telesno višino, predvsem v višjih razredih, kar gre na račun toščnega tkiva.

Vitalna kapaciteta

je funkcionalna kvaliteta pljuč in predstavlja seštevek dihalnega, rezervnega in komplementarnega zraka. To je količina zraka, ki jo lahko človek izdihne pri maksimalnem izdihu po predhodnem forsiranem vdihu. Merimo jo z vodnim spirometrom in znaša pri:

dijakih

1. razred — 3740 cm³
2. razred — 4369 cm³
3. razred — 4444 cm³
4. razred — 4527 cm³

dijakinjah

1. razred — 2735 cm³
2. razred — 2708 cm³
3. razred — 2982 cm³
4. razred — 3200 cm³

Gornje vrednosti je seveda treba zaokrožiti na cela števila (3700, 4400, 4500, 4500 itd.). Vitalna kapaciteta je v stalnem porastu. Je v neposredni odvisnosti od telesne teže in višine. Čim višji sta ti dve vrednosti, tem večja je navadno vitalna kapaciteta. Večkrat VK izražamo s spiroindeksom, to je količ-

VK
 nikom med VK in telesno višino (SI = $\frac{VK}{TV}$).

Pri ptujskih gimnazijah 1. razredov je spiroindeks 22, kar je normalno za to populacijo (18 — 25).

Obseg oprsja

Meritev se izvaja s platnenim metrom v srednjem položaju prsnega koša med vdihom in izdihom. Obseg oprsja merimo v višini grodnice nad žličko in pod lopaticami. Vrednosti so naslednje:

dijaki

1. razred — 84,1 cm
2. razred — 89,0 cm
3. razred — 92,0 cm
4. razred — 90,0 cm

dijakinje

1. razred — 77,9 cm
2. razred — 78,5 cm
3. razred — 81,0 cm
4. razred — 83,0 cm

Pri obeh spolih so vrednosti zadovoljive. Lahko jih izrazimo tudi z indeksom (IM = telesna višina — telesna teža — obseg oprsa). Pri dijakih četrtega razreda znaša indeks moči 17,1, kar je vrednost za zmerno močne moške. Pri dijakinjah je ta vrednost 20,1 in je prav tako zadovoljiva.

Če rezimiramo antropometrijske meritve naših dijakov in dijakinj, lahko trdimo, da so naši dijaki konstitucijsko srednje razviti in v mejah jugoslovanskega povprečja.

Motorični testi

Pri analizi teh se bom omejil samo na nekatere teste, ki merijo bistvene telesne kvalitete, kot so odzivno moč nog, moč telesnih mišic, moč upogibalk rok, hitrost, vzdržljivost in hitrostno vzdržljivost. Na osnovi rezultatov iz teh testov že dobimo osnovne kazalce fizičnih sposobnosti, ki jih moramo skozi učno-vzgojni proces nenehno izboljševati z načrtno telesno vzgojo.

Odrivna moč nog

S tem testom merimo moč iztegovalk nog, seveda ob splošni koordinaciji celotnega telesa. Merjenec skače v daljino z mesta. Rezultati so naslednji:

djaki

1. razred — 210 cm
2. razred — 228 cm
3. razred — 234 cm
4. razred — 238 cm

dijakinje

1. razred — 176 cm
2. razred — 172 cm
3. razred — 179 cm
4. razred — 170 cm

Pri dijakih je razvoj skočne moči progresiven, pri dijakinjah pa opazamo nenormalno nihanje in zatem padec v četrtem razredu. To je že eden od znakov pojemanja fizične moči.

Moč trebušne muskulature

Testa za moč trebušnih mišic sta dviganje nog in dviganje trupa z zasukom v 20 sekundah. S temi testi dokaj zanesljivo ugotovimo moč trebušnih mišic, ki pri človeku najhitreje popustijo.

Povprečja so:

dijaki

a) dviganje nog	b) dviganje trupa
1. r. 15,8-krat	16,5-krat
2. r. 16,8-krat	16,8-krat
3. r. 17,0-krat	17,4-krat
4. r. 14,4-krat	15,9-krat

dijakinje

a) dviganje nog	b) dvig. trupa
15,7-krat	14,4-krat
16,1-krat	13,6-krat
16,8-krat	14,5-krat
18,0-krat	14,5-krat

Povprečne vrednosti nihajo iz razreda v razred pri obeh spolih, vendar so še kar zadovoljive. Ker še niso izdelani standardi za slovensko srednješolsko populacijo, so naše ocene samo približne.

Moč upogibalk rok

Za meritev moči upogibalk rok uporabljamo pri dijakih zgibe na drogu iz mirne vese, pri dijakinjah pa zgibe iz mešane vese s primernim fiksiranjem kolčnega sklepa. Žal je test pri dekletih težko izvedljiv, ker je prav upogib v kolkih težko preprečiti, zato ima ta test relativno zanesljivost.

dijaki

1. razred — 6,9-krat
2. razred — 8,6-krat
3. razred — 10,7-krat
4. razred — 10,4-krat

dijakinje

1. razred — 8,6-krat
2. razred — 7,8-krat
3. razred — 7,2-krat
4. razred — 5,8-krat

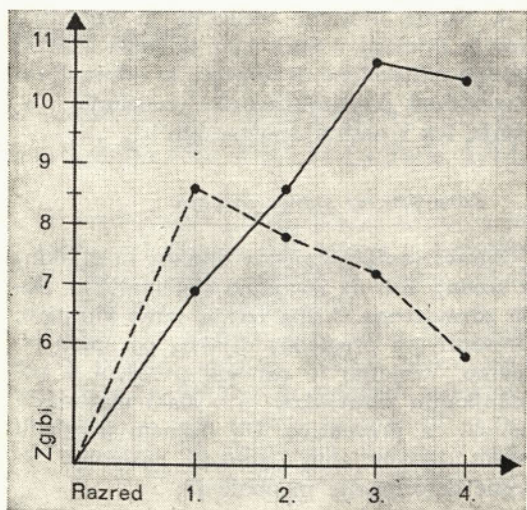

Diagram moči upogibalk rok

Legenda: ————— = dijaki
 - - - - - = dijakinje

Rezultati kažejo, da pri dijakih moč upogibalk rok stalno raste, medtem ko pri dijakinjah naglo pada. Zato bo potrebno pri delu z dijakinjami upoštevati to ugotovitev in izvajati več vaj za moč.

Hitrost

Za ugotavljanje hitrosti se poslužujemo šprinta na 60 m z visokim štartom.

dijaki

- 1. razred — 8,8 sek.
- 2. razred — 8,5 sek.
- 3. razred — 8,5 sek.
- 4. razred — 8,3 sek.

dijakinje

- 1. razred — 9,9 sek.
- 2. razred — 10,3 sek.
- 3. razred — 10,1 sek.
- 4. razred — 10,1 sek.

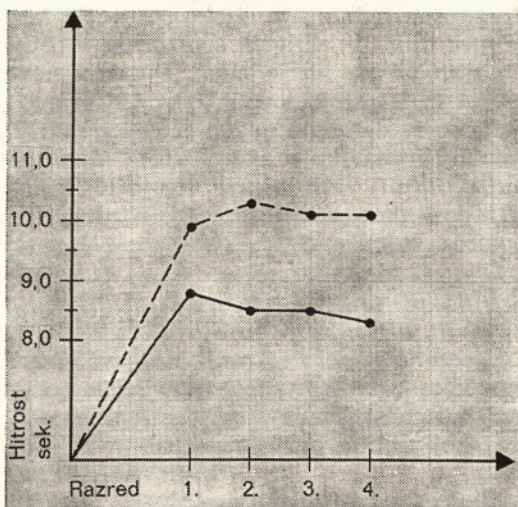

Diagram hitrosti

Legenda: ————— = dijaki
 - - - - - = dijakinje

Iz diagrama je razvidno, da se hitrost pri dijakih povečuje iz razreda v razred, pri dijakinjah pa pojema. Vrednost tega testa ne zadovoljuje.

Vzdržljivost

Za merjenje vzdržljivosti izhajamo iz teka na 600 m. Ta test je eden od osnovnih kazalcev treniranosti srca, ožilja in dihal. Seveda bi morali meritve izvajati vsaj dvakrat letno in ne samo na koncu šolskega leta.

Doseženi časi so naslednji:

dijaki

- 1. razred — 2 : 04 minute
- 2. razred — 1 : 56 minute
- 3. razred — 2 : 01 minute
- 4. razred — 2 : 05 minute

dijakinje

- 1. razred — 2 : 36 minute
- 2. razred — 2 : 47 minute
- 3. razred — 2 : 49 minute
- 4. razred — 2 : 49 minute

Pri obeh spolih opazimo padec vzdržljivosti v tretjem in v četrtem razredu. Dijaki

drugega razreda imajo visoko povprečje, ker je med njimi 10 aktivnih športnikov, v ostalih razredih pa jih je manj. Doseženi povprečni časi niso zadovoljivi, kar je simptomatično za današnjo mlado generacijo, ki ji znatno primanjkuje vzdržljivosti. Zato je nujno, da pri urah telesne vzgoje tej kvaliteti posvetimo več pozornosti, predvsem s pomočjo atletike.

Hitrostna vzdržljivost

Ugotavljamo jo s tekom z menjavo smeri 6×15 m. Seveda je v tem testu zajeta delno tudi spretnost, ker se mora testirani ustaviti in takoj preiti v polno hitrost.

dijaki

1. razred — 21,5 sek.
2. razred — 21,5 sek.
3. razred — 21,3 sek.
4. razred — 21,2 sek.

dijakinje

1. razred — 24,0 sek.
2. razred — 25,5 sek.
3. razred — 25,0 sek.
4. razred — 25,3 sek.

Hitrostna vzdržljivost narašča pri dijakih, pada pri dijakinjah drugega razreda, nato pa se ustali.

Iz prikazanega lahko zaključimo naslednje:

1. Motorične kvalitete dijakov so povprečne in so v stalnem porastu iz razreda v razred.

2. Nasprotno ugotavljamo, da fizična zmogljivost dijakinj pada. Pri maturantkah so vrednosti najnižje, kar nikakor ni vzpodbudna osnova za študij na univerzi.

3. To potrjuje tudi našo domnevo, da je aktivni odnos dijakinj do športa v višjih razredih izredno slab. Dijakinje se ne ukvarjajo s športno rekreacijo, kjer bi si vsaj delno pridobile splošno telesno moč in vzdržljivost. Zato moramo s primerno motivacijo in zaželenimi športi vsaj delno odpraviti ta deficit.

4. Nujno moramo vključiti še več dijakov in dijakinj v ŠSD, kjer je treba izbirati takšne rekreativne dejavnosti, ki odpravljajo analizirane pomanjkljivosti (smučanje, plavanje, tek v naravi, športne igre).

Zdravstveno stanje dijakov

Zdravstvenih pregledov dijakov in dijakinj v srednji šoli ne izvajamo sistematično. Naša zdravstvena služba izvaja samo kurativo, preventivnih pregledov dijakov pa sploh nimamo. Verjetno je osnovni problem v pomanjkanju zdravnikov in v slabi materialni osnovi za preventivo. Ob bežnem pregledu naših dijakov smo ugotovili naslednje telesne deformacije in obolenja:

1. ploska stopala
 $8 \text{ m} + 12 \text{ ž} = 20$ dijakov
 2. izkrivljene hrbtenice
 $0 \text{ m} + 3 \text{ ž} = 3$ dijaki
 3. srčna obolenja (pri izvidih)
 $3 \text{ m} + 7 \text{ ž} = 10$ dijakov
 4. ostalo
 $0 \text{ m} + 2 \text{ ž} = 2$ dijaka
- Skupaj 35 dijakov

Seveda bi sistematični zdravniški pregledi verjetno to število še znatno povečali. Vidimo, da ima več kot 10 % dijakov kako telesno napako oz. obolenje, ki zahteva korektivno gimnastiko.

Če dodamo še podatek, da imamo na šoli v šol. letu 1972/73 46 neplavalcev (15 % vseh dijakov), potem seveda moramo o telesni sposobnosti mladega intelektualca globlje razmišljati in sprejeti ustrezni program za njegovo izboljšanje. Le-ta se mora zrcaliti v intenzivnejši šolski telesni vzgoji, v večjem udejstvovanju dijakov v ŠSD, v organiziranju plavalnih in smučarskih tečajev, predvsem pa v tesnem sodelovanju s športnimi klubi in TVD Partizanom. Samo z neposrednim delom v športu bomo odstranili grozeč fizični deficit mlade generacije.

ZGODOVINA DIJAŠKE KUHINJE IN NEKATERI SOCIALNI PROBLEMI DIJAKOV PO VOJNI

Od predvojnega gimnazijskega arhiva se je ohranil med drugim tudi zvezek z zapisniki sej odbora Dijaške kuhinje in v njem nekaj prav zanimive dokumentacije.

Izvestja ne morejo biti samo formalna šolska poročila, ampak morajo prikazovati tudi življenje dijaštva iz različnih aspektov. Zato želim v tem članku spregovoriti o nekaterih socialnih problemih dijakov v preteklosti in kako ta vprašanja rešujemo danes.

Ohranjeno poročilo odbora Dijaške kuhinje »Kraljevinski banski upravi Dravske banovine« sicer govori o ustanovitvi Dijaške kuhinje že v šolskem letu 1886/87, toda skorajda lahko bolj verjamemo dokumentu tega društva z dne 17. 9. 1931 ob 40-letnici obstoja, to je zapisniku jubilejne seje društva. Ta zapisnik izrecno navaja, da je društvo od ustanovitve dne 12. oktobra 1891 nudilo pomoč mnogim dijakom, ki drugače sicer ne bi mogli dokončati študija.

Iz poročila lahko tudi ugotovimo, da je bila Dijaška kuhinja ustanovljena »ob podpori minoritskega samostana in patriotov iz Ormoža, Ljutomera ter Slovencev iz Leobna«.

Ta podatek je zelo zanimiv, saj govore poznejši zapisniki o tem, da so dobivali hrano le slovenski dijaki. Tako celo leta 1916 na občnem zboru sklepajo o dodelitvi hrane nekemu češkemu dijaku. Izgleda tudi, da so imele oblasti to institucijo za izrazito slovensko, saj npr. v nekem zapisniku iz istega leta beremo, da »mestni urad kot politična oblast noče vzeti na znanje slovenskega obvestila, kdaj se bo vršil občni zbor.« Zanimivo je, kje vse se je izražal nacionalistični antagonizem v tedanjem nemčurskem gnezdu.

Ohranjena »Pravila za društvo ‚Dijaška kuhinja‘ v Ptuj« opozarja na namen in članstvo društva. Vemo samo za podatek z občnega zbora društva dne 19. oktobra 1907, da

je bilo v društvu 26 članov, za poznejši čas pa nam je to število neznano. Glede na večje število oskrbovancev sklepamo, da je dobivalo društvo širšo zaslonbo. »Pravila« tudi poudarjajo, da so člani društva tisti, ki »vplačajo naj menj enkrat za vselej po 50 gold.«, odnosno tisti podporniki, »ki vplačujejo vsaj 50 krajcarjev na mesec ali 5 gold. na leto in taki, ki dajejo vsaj enemu dijaku po eden dan na teden kosilo«.

O namenu društva pa zvemo, da želi društvo »ubogim in pridnim učencem deželne nižje gimnazije v Ptuj priskrbeti kosilo.« Tega so se v bodoče skoraj dosledno držali. Na občnih zborih so razpravljali o učnem uspehu podpirancev in tako so npr. na odborovi seji dne 15. julija 1905 ugotavljali, da uspehi podpiranih dijakov »niso kaj ugodni, ker štirje niso izdelali, eden pa ima ponavljalni izpit.« Zagotavljajo, da bodo dajali prihodnje leto hrano le tistim, ki so izdelali razred. Tako menijo tudi leta 1912, razvidno pa je, da večjih odstopanj od tega tudi pozneje ni bilo.

Res je, da je bila kuhinja namenjena izključno slovenskim dijakom, vendar pa lahko tudi ugotovimo, da so gimnazijsko mladino ločevali od ostalega dijaštva. To pomeni, da so gledali tedaj na gimnazijo kot na »elitno« šolo. V zapisniku občnega zbora dne 27. septembra 1935 beremo namreč naslednje: »Kuhinja je namenjena gimnazijcem in se izjemoma dovoli hrana enemu dijaku pletarske šole.« Dopis z dne 10. oktobra 1936, poslan Državni moški obrtni šoli za pletarstvo v Ptuj, stališče društva jasno precizira z besedami, da »dijaška kuhinja ne more sprejeti drugih dijakov, razen gimnazijcev«, in to z utemeljitvijo, da »je bila ta institucija organizirana le za gimnazijce in da bi bilo težko gojencem tako različnih šol, kakor sta gimnazija in pletarska šola, brez vsakega nadzorstva mirno obedovati v kuhinji...«

Kaj se skriva za temi zadnjimi besedami? Verjetno povezava gimnazijcev z delavsko mladino ni bila zaželeno! Sicer pa so odklanjali tudi dijake meščanske šole. Tako so leta 1921 nudili pomoč samo štirim dijakom meščanske šole, pozneje pa le kakemu posamezniku.

Iz »Pravil« je nadalje razvidno, da je društvo vodil odbor, ki so ga sestavljali predsednik, 7 odbornikov in 2 namestnika. Enkrat letno je bil sklican občni zbor, ki je razpravljal o dejavnosti kuhinje, finančnem stanju, podpirancih in o društvenem odboru. »Pravila« določajo, da društvo preneha delati, če se za ukinitvev izreče dve tretjini članov.

O natančnejšem poslovanju Dijaške kuhinje zvemo iz zapisnikov sej društvenega odbora oz. iz zapisnikov občnih zborov. Ohranjeni so zapisniki od 23. septembra 1904 do 17. januarja 1941, z izjemo let 1914 in 1915, čeprav je bil občni zbor določen za 26. september 1914, a dokumentacije zanj ni (vojna?!). Prvi ohranjen zapisnik nam pove, da je v šolskem letu 1904/05 društveni odbor vodil dr. F. Jurtela, njegov namestnik je bil Josip Zelenik, tajniške posle je opravljal Josip Komljanec, društveno blagajno pa je vodil prof Ferdinand Majcen. Odbor je vodil do leta 1926, to je do svoje smrti, z izjemo 1906, že imenovani dr. Jurtela. Odborniki so bili člani profesorskega zbora, odvetniki in drugi ugledni ptujski meščani. Tako srečamo med odborniki Antona Kolariča, Franca Toplaka, dr. Ivana Fermevca, dr. Mateja Senčarja, odvetnika Janka Šegulo, dr. Stanka Cajnkarja itd. Po smrti dr. Jurtela je predsedniške posle prevzel tedanji gimnazijski ravnatelj dr. Josip Komljanec, a od občnega zbora leta 1939 do vojne je vodil odbor novi gimnazijski ravnatelj prof. Fran Alič.

O odbornikih le toliko. Bolj nas zanima vprašanje, kako so se akumulirala sredstva za poslovanje kuhinje. Tabelarni pregled, narejen po ohranjenih virih, nam vsaj približno pokaže materialno stanje te institucije (Glej tabelo št. 1!). Na občnih zborih so razpravljali o dotacijah in stroških, zato pogledjmo,

kaj nam poročajo o vsem tem. Na občnem zboru leta 1905 so ugotovili, da so prvič dobili pomoč od deželnega zbora v znesku 600 kron (do prve svetovne vojne je ta pomoč pritekala v znesku 800 kron). Od podpirancev v naslednjih letih navajajo Okrajni zastop Ptujski (400 kron), Družbo sv. Mohorja, Posojilno in hranilno društvo, samski klub, okrajno glavarstvo (20.000 din), mestno občino (5.000 din), banovinsko upravo (3.000 din), društvene podporne člane in podobno. Denarna sredstva so dobivali tudi z gledališkimi predstavami, koncerti in z zbirno polo. Na občnem zboru leta 1934 so sklenili, da naj »podpore zbirajo vplivnejši Ptujčani in ne gimnazijski sluga.«

Nedvomno se je društvo borilo tudi z materialnimi težavami, saj tabelarni pregled kaže na izgube, ki so jih krili z društvenimi sredstvi prejšnjih let. Tako so leta 1908 »zaradi draginje« dvignili ceno hrane na 50 vinarjev, s tem da so dobili dijaki »dobre porcije«. Na občnem zboru leta 1936 so podrobneje poročali o izdatkih: za kruh 1603,75 din, mast 1479 din, meso 2504 din, ostala živila 1464,75 din, plača kuharici 4200 din, renoviranje kuhinje 572,50 din, za bolniško blagajno 252,75 din in ostali stroški 1425 din.

Posebej so omenjene materialne težave v šolskem letu 1939/40 in apelirali so na dijaške prispevke. Na zadnjem občnem zboru dne 27. septembra 1940 so menili, da morajo pričeti z zbiranjem denarnih prispevkov in »drugega materiala.«

Na zadnji seji odbornikov dne 17. januarja 1941, ki je bila v pisarni gimnazijskega ravnatelja, so konstatirali, da so uspeli zbrati cca 4000 kg krompirja in cca 600 kg zelja ter da morajo do marca meseca z nabiralno akcijo nadaljevati.

Iz ohranjenega arhiva moremo sklepati, da so skrbeli za kakovostne obroke. Tako so na občnem zboru leta 1918 ugotavljali, da je bila »tudi v vojnem času dobra hrana«, leta 1931 pa so menili, da je nujno dati »najpotrebnejšim dijakom tudi večerjo.«

1) Vsote v oklepajih so običajno ostale pri omenjenih podpirancih tudi v naslednjih letih enake.

TABELARNI PREGLED POSLOVANJA DIJASKE KUHINJE

St. 1

Občni zbor	Dohodek	Izdatek	Saldo	Št. podpi-rancev	Št. obrokov /ted.	Cena obroka	Opomba
17. 10. 1905	1.770,07 k	1.100,56 k		12—13	60—67	48 v	v šol. l. 1904/05
29. 9. 1906	2.052,77 k	1.693,30 k			107		„ 1905/06
19. 10. 1907	1.993,92 k	2.163 k	1.596,14 k		98—130		„ 1906/07
27. 10. 1908	1.354 k 1 v	2.497 k 66 v		27	143	50 v	„ 1907/08
23. 9. 1909	3.674,12 k	2.574,18 k		31	137		„ 1908/09
17. 9. 1910	2.695,97 k	2.773,22 k					„ 1909/10
23. 9. 1911	2.212,56 k	1.445,80 k		19	99	38—40 v	„ 1910/11
25. 9. 1912	2.479,60 k	1.703,08 k		13	72	48 v	„ 1911/12
24. 9. 1913	1.231,76 k	1.608,22 k			2575/let.	62 v	„ 1912/13
26. 9. 1914							
13. 10. 1916	3.381,15 k	1.479,72 k			1330/let.	1,11 k	„ 1915/16
20. 10. 1917	1.513,66 k	1.363,58 k	3.057 k		875/let.	1,55 k	„ 1916/17
23. 11. 1918	4.243,78 k	3.026,56 k	3.404,69 k				„ 1917/18
3. 10. 1919	7.056,3 k	4.550,70 k	5.200,2 k	24			„ 1919/20
13. 10. 1920	25.731,33 k	25.731,33 k	11.240,37 k				„ 1920/21
22. 9. 1921	25.029 k	26.001,76 k	19.995,4 k	16			„ 1921/22
9. 11. 1922	33.112,28 k	43.316,20 k	9.791,12 k	13			„ 1922/23
22. 9. 1923	78.403,96 k	60.312,24 k	25.312,24 k	15			„ 1923/24
29. 9. 1924	14.017,50 din	15.453,90 din	5.196,04 din	16	105		„ 1924/25
25. 9. 1925	20.099,17 din	16.370,25 din	7.300 din	19			„ 1925/26
17. 9. 1926	19.251 din	18.715 din		29			„ 1926/27
26. 9. 1927	21.152,58 din	18.092,55 din	10.230,82 din	31			„ 1927/28
17. 9. 1928	23.431,93 din	18.042,20 din	15.620,55 din	41			„ 1928/29
25. 9. 1929	28.493,78 din	24.204,55 din	14.289,43 din	40			„ 1929/30
24. 9. 1930	43.269,70 din	23.001,90 din	20.267,80 din	44			„ 1930/31
17. 9. 1931	43.336,90 din	25.561,15 din	17.775,76 din				„ 1931/32
22. 9. 1932	40.016,05 din	26.584,05 din	13.432 din	38			„ 1932/33
28. 9. 1933	25.761,07 din	20.142,25 din	5.618,82 din	42			„ 1933/34
28. 9. 1934	18.321,50 din	15.099,95 din	9.221,75 din	27			„ 1934/35
27. 9. 1935	18.321,50 din	15.099,95 din	9.221,75 din	30			„ 1935/36
28. 9. 1936	21.628,50 din	13.503,75 din		30	7000/let.	2,50 din	„ 1936/37
29. 9. 1937				42—45			finanč. por. ni
26. 9. 1938							finanč. por. ni
29. 9. 1939				35			v šol. l. 1938/39
27. 9. 1940			5.677,85 din	47			„ 1940/41

Opomba: goldinar, staro ime za zlatnike; v Avstroogrski srebrnik do l. 1892, ko je uvedena krona (1 gold. = 2 kroni ali 100 krajcerjev); krona (K), denarna enota Avstroogr. od l. 1892—1924: 1 krona = 50 krajcerjev = 100 vinarjev; vinar (V), star avstrijski denar tj. ½ krajcarja ali 1/100 krone; leta 1924 je prišlo do menjave denarja: 1 dinar = 4 krone.

Morda nam prav zadnje ohranjeno, žal nedokončano poročilo Banski upravi še najbolj osvetljuje dejavnost in težave v poslovanju Dijaške kuhinje.

Poročevalec pravi: »V zadnjih šolskih letih se je Dijaška kuhinja vzdrževala iz prispevka mestne občine (4.000 din), banovine (1.000 din), banovinskega odbora za zdravstveno zaščito učencev... (V šolskem letu 1940/41 dodeljeno 2250 din, in to za gimnazijo 1615 din, za meščansko šolo 635 din). Dijaška kuhinja začena s poslovanjem 1. oktobra. Dijaki dobivajo hrano do 5. junija, maturanti do 27. junija. Delo Dijaške kuhinje je ovirala v prvi vrsti velika draginja...« Poročilo navaja, da mnogi dijaki brez tovrstne podpore ne bi doštudirali in da bi bilo lahko bolje, če bi imeli ustrezne prostore. Trenutno so izkoristili kletne prostore v gimnazijski stavbi². Poročevalec zaključuje z mislijo, da bi bili nujni redni prispevki oblastnih organov.

Po vsem tem lahko zaključimo: Dijaška kuhinja je nedvomno bila velika opora socialno ogroženim dijakom — gimnazijcem. Ze iz nekaterih pripomb pa je razvidno, da so socialne pomoči bili potrebni tudi drugi, toda zanje ni bilo prostora med gimnazijci. Gledano iz tedanjega družbenega aspekta je gimnazija pač veljala za »elitno« šolo. Poleg socialne pomembnosti za gimnazijsko mladino pa ne smemo prezreti dejstva, da so se tudi celo v tej majhni instituciji, kot je bila dijaška kuhinja, kazali nacionalni konflikti, ki so bili tako očitni v Avstroogrski in potem zlasti pred drugo svetovno vojno.

Dijaška kuhinja je bila verjetno ob izbruhu vojne ukinjena. O njej in o kaki socialni pomoči med okupacijo ne vemo ničesar oz. nam skromno ohranjeno arhivsko gradivo o tem ne poroča.

Po osvoboditvi so se za našo mladino odprle nove perspektive brezplačnega šolanja. Pred družbeno skupnostjo so bile postavljene nove naloge: omogočiti mladim ljudem, da dosežejo ustrezno kvalifikacijo. Od osvoboditve do danes smo v tem pogledu veliko napravili, čeprav ne vsega, kar bi lahko. Po-

glejmo, kako smo na gimnaziji poskrbeli za socialno šibke dijake?

Nedvomno je bilo v tej dobi potrebno upoštevati povsem nove pogoje šolanja, zato o taki instituciji, kot je bila predvojna dijaška kuhinja, ni mogoče govoriti. S tem ne trdim, da socialnih problemov ni bilo in da jih tudi danes ni več. Še vedno smo nerazvito področje in v šolo prihaja približno polovica mladine s podeželja, nekateri tudi iz oddaljenih, zaostalih predelov. Mislim, da za te v prvem povojnem obdobju nismo dovolj poskrbeli in tako mnogi, sicer sposobni dijaki, niso mogli nadaljevati šolanja na gimnaziji, temveč so želeli čimprej priti do poklica. Kdaj smo potemtakem pričeli misliti na mlade ljudi in kako je bilo s štipendiranjem? Statistični podatki izkazujejo naslednje (glej tabelo št. 2!).

Pripominjam, da so pri »številu dijakov na gimnaziji« upoštevani v šol. letih 1964/65 in 1965/66 tudi učiteljiščniki, ki so bili pretežno štipendisti Skupščine občine Ptuj. Od šolskega leta 1966/67 učiteljišča ni bilo več!

Štipendiranje na gimnaziji se je torej pričelo v šol. letu 1964/65, vendar je bilo število štipendistov, v primerjavi s številom dijakov, še precej nizko. Situacija se je znatno spremenila, ko je Republiška izobraževalna skupnost pričela nuditi primerno materialno pomoč tudi gimnazijcem, predvsem takim, ki živijo v nerazvitih občinah in kažejo vse sposobnosti za nadaljnji študij. Štipendiranje RIS je nedvomno spodbudilo dijake, da so poskrbeli tudi za čim boljši uspeh. Tako so štipendijo v šol. letu 1971/72 prejeli tisti prvošolci, ki so izdelali osmi razred z odličnim ali prav dobrim uspehom, oz. če mesečni dohodek na družinskega člana ni presegal 500.00 din (velja tudi za ostale dijake, štipendiste). Kriteriji dodeljevanja štipendije določajo, da morajo dijaki izdelati razred z odličnim ali prav dobrim uspehom, le pri prvošolcih se dovoljuje tudi dober uspeh, če je do tega prišlo iz objektivnih razlogov. RIS je poskrbela tudi za najboljše, za take, ki so doseg-

2) Ker so prostore v Narodnem domu odpovedali, je kuhinja od leta 1938 obratovala v enem od izpraznjenih stanovanj šolskega služitelja.

TABELARNI PREGLED ŠTIPENDISTOV

St. 2

Sol. leto	Št. štipendistov	Višina štipendije	Mes. izpl. znesek	Št. dij. na gim.	Štipenditor
1964/65	35	60,00—130,00 din	3.337,00 din	346	Skup. obč. Ptuj
1965/66	22	60,00—130,00 din	2.130,00 din	350	Skup. obč. Ptuj
1966/67	8	81,00—121,00 din	846,00 din	326	Skup. obč. Ptuj
	2	85,00— 70,00 din	155,00 din		RIS Ljubljana
1967/68	7	81,00—131,00 din	741,00 din	317	TIS Ptuj
	2	100,00 din	200,00 din		RIS Ljubljana
1968/69	18	150,00—350,00 din	3.680,00 din	296	RIS Ljubljana
1969/70	18	150,00—350,00 din	3.680,00 din	274	RIS Ljubljana
1970/71	35	150,00—750,00 din	10.770,00 din	275	RIS Ljubljana
1971/72	50	150,00—550,00 din	16.730,00 din	278	RIS Ljubljana

DIJAKI PO SOCIALNEM SESTAVU

St. 3

Šol. leto	Delavci	Kmetje	Usluž.	Obrtniki	Upokoj.	Svobodni poklici
1964/65	60	60	178	16	29	3
1965/66	57	58	189	15	30	1
1966/67	46	47	186	15	26	6
1967/68	51	49	182	11		ostali 24
1968/69	47	41	171	15		„ 22
1969/70	52	35	154	11		„ 22
1970/71	50	35	150	13		„ 27
1971/72	69	28	141	10	29	1

Opomba: Tabelarni pregled je bil narejen na začetku šolskega leta.

li višjo srednjo oceno od 3,0 in jim je ob koncu šol. leta 1970/71 podelila ustrezne denarne nagrade.

S takim načinom pomoči smo lahko samo zadovoljni. Na šoli pa še vedno ne moremo biti zadovoljni s socialno strukturo dijakov. Še vedno imamo premalo delavske in kmečke mladine. Razvita družba terja ustrezne strokovnjake. In zato upamo, da se bo ob spremenjenih študentskih normah povečal na našo šolo priliv tudi tiste mladine, ki ji je še do nedavnega bilo težko študirati. Za prikaz socialne strukture bom vzela zopet obdobje od leta 1964/65, ko smo pričeli dijake štendirati (tabela št. 3). Zdi se mi prav, da zagotovimo vsem socialnim kategorijam enake družbene pogoje razvoja.

Ker imamo na šoli določene socialne probleme in ker se je obseg šolskega dela povečal, je nujno nuditi mlademu človeku med delom tudi ustrezno okrepčilo. Tako smo v šol. letu 1958/59 pričeli deliti dijakom toplo malico, ki smo jo, zaradi neustreznih gimnazijskih prostorov, morali prinašati iz osnovne šole Toneta Žnidariča. Malico so prejeli nekateri gimnazijci, predvsem pa dijaki višjih razredov osnovne šole³. Tak način dobavljanja malice je ostal do jeseni 1970/71, ko smo pričeli dobivati hrano iz sosednjega dijaškega doma.

Za neposredno razdelitev malice smo preuredili prostor v kleti in namestili leta 1962 Pavlo Dežman, ki dela v »kuhinji« oz. deli hrano dijakom še danes. Vendar pa moram

povedati, da ti prostori za to sploh ne odgovarjajo, ker je treba dvakrat tedensko razdeljevati tudi enolončnico, vsak dan pa topli napitek.

Naslednji podatki naj pokažejo, koliko naših dijakov je prejelo malico od leta 1964 dalje.

Za šol. leto 1964/65 število odjemalcev ni znano; cena malice pa je bila 1400 din na mesec.

V šol. letu 1965/66 je prejelo malico 79 dijakov po ceni 1400 din na mesec.

Za šol. l 1966/67 ni podatkov.

V šolskem letu 1967/68 je prejelo malico 127 dijakov po ceni 1500 din mesečno, v šol. letu 1968/69 166 dijakov po 1500 din, v šol. letu 1969/70 189 dijakov po 1500 din, naslednje leto 178 dijakov, ki so plačevali za malico mesečno 2200 din, v šol. letu 1971/72 pa je prejelo malico 191 dijakov po 2500 din.

Ob koncu tega razglabljanja želim povedati, da bi nakazani problemi vsekakor zaslužili temeljitejšo obdelavo in šele nato bi mogli dobiti realnejšo podobo socialnega stanja dijakov po vojni. Navedeni podatki pa naj nas vsaj pripeljejo k razmišljanju, kako naj bi socialno problematiko naše mladine reševali v prihodnje v njen prid, kako bi vsakemu mlademu človeku zares omogočili enakovreden razvoj. Živimo na gospodarsko slabo razvitem področju, delamo in učimo v stari stavbi, toda za mladega človeka — dijaka lahko kljub temu še marsikaj storimo.

3) Po reformi gimnazije je osnovna šola (bodoča Osojnikova) imela še nekaj časa svoje prostore v gimnaziji.

KMEČKI PUNTI V SLOVENSKEM LEPOSLOVJU

(OB 400-LETNICI SLOVENSKO-HRVAŠKEGA KMEČKEGA UPORA) *

Kmečki upori so značilna gibanja za fevdalni red po vsej Evropi. Tlačani in tudi svobodni kmetje so se dvignili proti fevdalcem, zoper njihovo brezmejno izkoriščanje in nasilje.

Po zgodovinskih podatkih je bilo od 15. do 18. stoletja samo na Slovenskem okoli 100 večjih ali manjših uporov kmetov. Med njimi jih je bilo pet zelo velikega obsega. To so bili upori: leta 1478 na Koroškem, leta 1515, imenovan vseslovenski kmečki punt, leta 1573 najbolj organiziran slovensko-hrvaški kmečki upor, leta 1635 upor na Štajerskem in Kranjskem in leta 1713 kmečki upor na Tolminskem.

Spomini na ta strahotna nasilja, mučenja in prelivanja kmečke krvi v potokih so ostali živo zapisani v izročilu naših kmetov, ki je prehajalo iz roda v rod. Puntarske tradicije so bile v ljudstvu stalno prisotne. To je plašilo fevdalce, zato so prikazovali kmečke upore kot upore razbojnikov in izpriencev. Zlagali so na račun kmeta oziroma upornikov sramotilne pesmi in jih brali na svojih zabavah. Tudi takratni zgodovinarji in kronisti so upore kmetov prikazovali neobjektivno. Na Slovenskem je prvi opisal kmečke upore J. V. Valvasor, prav tako z očmi fevdalca.

Šele po marčni revoluciji 1848, ko je bil odpravljen fevdalizem, ko se je tudi na Slovenskem začela revolucionarnost v političnem življenju v smeri nacionalnega in socialnega prebujanja, so kmečki upori začeli dobivati tisto mesto v naši zgodovini, ki jim dejansko pripada. Kot programsko najbolj zrel od vseh je bil ocenjen slovensko—hrvaški upor. Kmetje so zahtevali svojo ljudsko oblast v obliki kmečke zveze, demokratizacijo Cerkev in celo posebno hrvaško-slovensko državo, sicer pod krono Habsburžanov. Kljub

temu imamo lahko ta dogodek za prvo idejo o jugoslovanski državnosti.

Vsi omenjeni junaški dogodki naših prednikov so močno zanimali nekatere slovenske pesnike in pisatelje, narodne buditelje, ki so sicer iz skromnih zgodovinskih virov, predvsem pa iz bogate zakladnice ljudskega izročila, črpali snov za svojo prozo, poezijo in dramatiko.

Anton Aškerc, naš največji epski pesnik, je v svojih mračnih baladah in romancah opeval kmečke boje, težko življenje našega kmeta — tlačana in svobodnika, njegove priprave na punt in hrepenenje po rešitvi izpod fevdalnega jarma in biča.

Uvodna pesem v njegovem ciklusu STARA PRAVDA, Znamenja na nebu, nam govori o treh soncih na nebu, ki oznanjajo, da bo tekla kri. Pesem slika obdobje pred letom 1515, ko se je pripravljala največji kmečki upor na Slovenskem.

V baladi Kralj Matjaž se kmetje pogovarjajo, kaj bi želeli od Matjaža, pravičnega slovenskega kralja, ki je kmetu dal pravice. Tretji kmet pravi, da ne bi maral njegove žene, ne njegovih zakladov; pozval bi le Matjaža, da vstane s svojo vojsko in otme svoj rod iz sužnosti, v kateri sedaj trpi.

V pesmi Pred cesarjem spregovori pesnik o poslancih pri cesarju Maksu (Habsburžanu) v Augsburgu. Kmetje se cesarju pritožujejo, da hudo trpijo zaradi Turkov. Toda, kaj Turki, čeprav so pogani; še hujše je pod graščaki, ki so kristjani! Cesar pred kmeti igra vlogo pravičnika, obljubi, da bo poslal viteza Lambergarja, ki bo ukrotil objestno gospodo... Toda tudi v tem primeru se je uresničila ljudska modrost, da vrana vrani ne izključe oči. Če je cesar kdaj nastopil proti kakšnemu graščaku, je storil to zato, ker mu ta ali oni ni bil dovolj podložen ali pa je enostavno hotel pokazati svojo moč. Prav malo pa mu je bilo mar za trpljenje kmetov.

* Opomba: Za poizkus te literarne razprave je prejela dijakinja II. republiško nagrado.

»Birič« — perorisba, 1972 (Blagovič Vlado, 3. c)

V pesmi *Tlaka* — gredo kmetje na tlako, pa ne tako vsakdanjo. Tlačani napadejo presenečenega graščaka, njega in družino vtaknejo v raševinasto obleko, nakar vse napodijo delat na polje, sami pa se vesele v graščakovi kleti.

Zalostna je pesem *Boj pri Brežicah*, ki prikazuje dogodek iz leta 1516, ko se Dietrichstein Žiga kruto maščuje nad upornimi kmeti.

Zelo lepa je pesem *Stava* iz leta 1573. Pri graščaku Ferencu Tahiiu se zbere družba gospodov. Pijejo in se zabavajo. Modrujejo, da je Bog tako odredil, da eden vlada, drugi pa je suženj. Grof Jože Turn hvali Tahija, vendar pravi, da ni takšen čarovnik kot on, Turn. Tahiju predlaga stavo, da bo voda Save rdeča, preden bo minilo trikrat sedem dni. Stavita za sivca konja in lepo slovensko kmečko dekle. Ko gre Tahii zadnji dan tret-

jega tedna s svojim spremstvom k Savi, vidi, da je voda res rdeča. Stavo je torej izgubil. Preden pošlje Turnu sivca konja, želi izvedeti, kako je to napravil. Turn mu sporoči, da je voda pordečela od plebejske krvi. Pri Krškem je premagal puntarsko vojsko.

Pretrsljiva je pesem *Kronanje v Zagrebu*, ki opisuje tragični konec voditelja kmetov Matije Gubca, ki ga gospoda, sebi v zabavo in v svarilo podložnikom, krona z razbeljeno železno krono.

Tudi pesnika Alojza Gradnika je pritegnila puntarska tematika. Objavil je ciklus slik iz tolminskega punta, katerega vrh je sonet *Smrt Ivana Gradnika*, ki velja za eno najpretrsljivejših balad v slovenski književnosti.

Gradnikove balade pa niso realistične, mračno epske kot Aškerčeve, temveč otožno lirske. Ne opisuje toliko dogodkov, temveč

»Tlaka« — perorisba, 1972 (Toth Irena, 2. a)

izpoveduje čustva do domovine, do ljubljenskih ljudi.

Pretrsljiva je balada Na Kozlovem robu. Graščak Della Torre preklinja vso zalego neke slovenske kmetice, ki jo imenuje psica. Kmetica zagrozi, da mu bo nekoč poslala tisto, kar ima sedaj v zibki in je sad tiste noči pred poroko, ki jo je morala prespati z njim — graščakom. Tega otroka bo priznala za svojega šele takrat, ko se bo s krvavo roko vrnil z gradu.

Tako kot Aškerc, tudi Gradnik opeva Knežnji kamen, ki je še edini spomin na prejšnje čase, ko je slovenski kmet še sam svobodno volil svojega vojvodo!

Puntarska tematika je prav tako pritegnila sodobnika Bratka Krefta. V drami Velika puntarija obravnava slovensko-hrvaški upor iz leta 1573. Dela se je lotil z velikim poznavanjem zgodovinskih dejstev, brez kakršne-

koli sentimentalnosti. Razgrnil nam je sicer junaško, vendar s kritičnim peresom opisano podobo tistih dni.

Glavna junaka tega velikega punta sta bila Matija Gubec in Ilija Gregorič, ki so ju kmetje izvolili za svoja voditelja v Stubicah. Kmetje so hoteli postaviti v Zagrebu svojo vlado, seveda v soglasju s cesarjem. Zahtevali so odpravo tlačanstva, stanovskih privilegijev in podobno.

Kreft pa ni le kritično ocenil poglobitnih zgodovinskih dogodkov in tistih vozlišč, zaradi katerih so morale akcije kmečkih puntarjev neizbežno propasti. Svojih junakov ni grupiral v črni in beli tabor. Njegovi kmečki voditelji niso fanatični zanesenjaki, ki gredo s petelinjim peresom in zimzelenom za klobukom slepo v boj; temveč so preudarni možje, od katerih misli vsak s svojo glavo. Mednje je postavil tudi take, ki nihajo med eno in drugo stranjo. Tak je npr. izdajalec Zajnovič. Prav tako jih ni prikazal samo v njihovi poglobitni težnji, v pripravah na punt, temveč je bogato orisal njihove portrete s tem, da je vpletel vrsto intimnih, tragičnih človeških črt in obrobnih prigod, ki pa utegnejo kdaj odločilno poseči v človekov značaj in obrniti njegovo voljo v najbolj kritičnem trenutku.

Nič manj ostra pa ni Kreftova ločitev ljudi v banski palači, med katerimi so razpoke še veliko globlje. Dva obrobna pa značilna primera z obeh strani: Kmet, ki ga zaradi prestopka puntarji sami sodijo, krične pred smrtjo: »Grofje naj me maščujejo!« Grof Taši pa razjarjen zapušča bansko palačo z besedami: »Želim, da bi bil Ilija Gregorič vaš sodnik in moj maščevalec!«

Med take zgodovinsko izpričane dogodke ali globoko zarisane poteze človeških usod je treba prišteti tragedije posameznih junakov. Na primer: tragična zgodba o Pisančevem sinu, ki ga je spočel grof Taši, samomor prve Gubčeve hčerke Ivanke, ljubezen med Maro in Mogajičem, ki se konča z Mogajičevo smrtjo. Značilen je še portret Ilije Gregoriča, moža trezne glave, skoraj legendarna podoba Matije Gubca; vloga Uskokov v spopadih med kmeti in gospoda, Gubčev nago-

vor pred odločilno bitko, vrsta drobnih, a pretresljivih podrobnosti — do hruške, na kateri je viselo šestnajst puntarskih trupel in do avtorjeve opombe o poslednjih besedah, ki so jih izrekli: Gubec, Gregorič in Pasanec, preden so jih odvedli iz ječe na morišče, o besedah, ki so jih izgovorili brez vsakega patosa, samozavestno, a preprosto in pristno.

Na Tolminskem je bilo življenje zaradi hribovite, malo rodovitne zemlje še posebno težko. Prav zato so se tolminski podložniki toliko bolj oteпали vseh novih bremen, davkov in dajatev. Nejevoljo so še podžigali grofovi uradniki, ki pri pobiranju davkov niso poznali usmiljenja. Zaradi tega se je že leta 1627 začelo gibanje, ki ga lahko imenujemo poizkus punta.

Pisatelja France Bevk in Ivan Pregelj, oba doma s Tolminskega, sta z veliko zavzetostjo ustvarila nekatera literarna dela na osnovi zgodovinskih dejstev. Pri obeh se pogosto srečujemo z istimi osebami. To so Šimen Golja, Ivan Gradnik, Valentin Lapajne, grof Caroni, Jakob Bandel in drugi.

Med Pregljeve Tolminske zgodbe spadajo Štefan Golja in njegovi ter Matkova Tina. V njih se opira na ustno izročilo in domačo zgodovino. To je bil tolminski punt v letu 1713. Množica človeških življenj, strasti in usod se zliiva v enotno podobo, ki preseneča s svojo posebnostjo in izvornostjo. V Tolmincih niso toliko pomembni dogodki sami, pač pa njihova obdelava in vsebina. V ospredju niso dejanja posameznih oseb, marveč gibanje nekega časa in nujnosti gospodarskih razmer, predvsem pa v njih čutimo globljo človeško usodo in bolj poglobljeno idejo »stare pravde«. Namesto izjemnih junakov imamo ljudsko množico, ki hoče obrniti krivični red svojega časa.

Gibalo dogajanja je skrivnostni popotnik Peter Duša, navidezno desetnik, v resnici nezakonski sin tolminskega sodnika. On podžiga punt in ga tudi sproži, v bistvu pa se s tem maščuje za svoje nesrečno rojstvo. Osrednje dogajanje je trpljenje tlačanov, v njem pa usoda dvanajsterih jogrov, od prvega upornika Šimna Golje, ki hrani listine

o tolminski pravici, do mladega Janeza Gradnika, ki mu pripade čast kmečkega poveljnika. Za njima je še vrsta drugih upornikov; kolikor oseb, toliko različnih značajev. Ob množici oseb se bralcu vrste imena krajev, kamor je pisatelj postavil dogodke: Soška dolina do Gorice, Tribuša, Čepovan in Brda; središče je Tolmin z grofovsko in cesarsko oblastjo.

Povsod čutimo kruto slovesnost, baladno presenetljivost, začetek in konec krvave žaligre. Čutimo zgodovinsko podobo pravne neurejenosti, križanje interesov raznih gosposk in končno spoznanje je prava tragedija rodu.

Tragični spor, ki giblje dejanje, upor trpeče človečnosti, ki svoje trpljenje odeva z glorio mučeništva in sanja o »strašni kazni pravice nad krivico«, dokler se njen upor ne sproži v plaz blazne razdejanosti, ki se umiri šele v goriški tragediji, kjer omahnejo pod rabljevimi mečem vsi glavni voditelji upora. Matkova Tina je v bistvu epilog Tolminec. V njej je izražen višek ljudskih čustev ob propadu punta in ob smrti njegovih začetnikov.

France Bevk je opisal prvi tolminski punt iz leta 1700 v povesti Iskra pod pepelom. Punt je vodil Šimen Golja s Kneže, ki je peljal odposlance s pritožbo tlačanov naravnost pred cesarja na Dunaj. Na dvoru so, tako kot vedno, bolj verjeli grofu kot pa njegovim podložnikom. Odposlance so obtožili uporništva, nekatere polovili in obsodili na prisilno delo. Šimen Golja je pobegnil, zaplenili so mu premoženje v korist državne blagajne. Bremena in krivice pa so ostale in se še množile.

Trinajst let pozneje se je iskra nezadovoljnosti, ki je tlela pod pepelom, razgorela v požar. Dozorel je veliki tolminski punt, ki je prišel v zgodovino. Vse to je pisatelj opisal v povesti Iz iskre požar, ki je nadaljevanje njegove prve povesti. V njej avtor do konca razprede usodo puntarskega voditelja Šimna Golje, njegovega časa in ljudi.

To je le nekaj drobcev iz del slovenskih literarnih ustvarjalcev, ki so črpali snov za

»Naskok na grad« — perorisba, 1972 (Kodrič Julija, 3. c)

svoja dela iz mračnega obdobja, ko je slovenski kmet tlačnil tujemu gospodarju, prelival kri in umiral v boju za svoje pravice in svobodo vsega slovenskega ljudstva. Prav gotovo je iz tistih časov ostalo še ogromno nenapisanega in pozabljenega. Spričo vse bolj razvijajoče se pisane besede, modernih oblik obveščanja in razslojevanja vasi, so ljudska izročila že skoraj povsem tonila v pozabo. K temu so prispevali tudi mnogi kasnejši veliki dogodki, saj se ljudem ni zdelo več pomembno tisto, kar se je dogajalo pred 400 leti.

Za primer naj omenim svojo babico. Bila je doma na kmetiji pod Resenikom, v bližini starega gradu Štatenberg pri Makolah. Pri-povedovala je to, kar je slišala od svoje matere in babice. Od vseh graščakov na Štatenbergu so si kmetje najbolj zapomnili krute Tahije. Pravili so: »Če ima stari Ferenc Tahe v sebi enega hudiča, potem ima njegov sin Gavro gotovo dva.«

Mladi Gavro je, bojda iz objestnosti, kot za šalo streljal kmetom živino na paši in užival v tem, kako se je zadeta krava valila po strmem bregu. Nekoč, menda je bilo kako leto pred velikim slovensko-hrvaškim uporom, so kmetje ujeli Gavra in ga hoteli ubiti. Pa je baje nekdo potrkal na njihovo krščansko vest, da bodo krivi večnega pogubljenja njegove grešne duše, ker se za svoje grehe ne bo mogel pred smrtjo pokoriti. Gavra Tahija so izpustili in mu prepovedali vstop v grad. Zato so Tahiji potem Štatenberg prodali. Žal s tistega območja ni bilo nobenega pisatelja, ki bi bil dal Štatenbergu in njegovi okolici skromno mesto v slovenskem leposlovju.

Kritično oceno kmečkih uporov na osnovi ohranjenih virov je podal šele naš zgodovinar Bogo Grafenauer v knjigi Kmečki upori na Slovenskem, ki je izšla leta 1955. V njej je najbolj zgoščen, verodostojen in temeljit opis velike puntarije.

Upornost in revolucionarnost slovenskega človeka, spočeti v velikih kmečkih puntih, sta kot iskra pod pepelom tleli dalje. To revolucionarnost je zlasti razvijal delavski razred, ki je nastal iz nekdanjih tlačanov. Ta iskra je zopet vzplamtela v mogočen revolucionarni plamen leta 1941, ko so fašisti, potomci nekdanjih graščakov, obsodili slovenski narod na smrt. Petelinje pero in zimzelen je zamenjala rdeča zvezda na tirovki slovenskega upornika. Kmetje in delavci, skupno z vsemi drugimi naprednimi ljudmi, so izbojevali najveličastnejšo zmago. Prvič v slovenski zgodovini se je upor končal s trajno zmago. V tem uporu in revoluciji so se uresničile besede našega največjega pisatelja Ivana Cankarja — iz naroda hlapcev smo postali narod junakov!

To sta slovenski delavec in kmet lahko uresničila tudi zato, ker sta bila že organizirana in sta imela jasen revolucionarni program, česar kmečki puntarji še niso imeli. Za njima je sedaj stala Komunistična par-

tija Slovenije, ki tudi ni bila sama, ampak se je tesno povezala s prav tako organiziranimi drugimi jugoslovanskimi narodi. Takša revolucionarnost delavskega razreda in vseh poštenih delovnih ljudi se uresničuje pod vodstvom Zveze komunistov tudi danes, ko delavski razred odločno nastopa proti vsem tistim, ki si prisvajajo viške njegovega dela.

Za konec naj omenim še to, da je v našem narodnoosvobodilnem boju in v ljudski revoluciji 1941—1945 bil močno prisoten uporniški duh slovenskih kmečkih puntarjev. Mnogi slovenski partizani so se bojevali v Gubčevi in v Gradnikovi brigadi, mnoge puntarske pesmi so postale tudi partizanske pesmi. Vse to nam nalaga skupno dolžnost, da bomo s ponosom na svojo preteklost v tem letu proslavljali 400-letnico hrvatsko-slovenskega kmečkega punta in hkrati 500-letnico kmečkih uporov na naših, to je slovenskih tleh.

Jožica Fideršek, 2. a

»Grad gori« — perorisba, 1972 (Vrabl Anka, 1. d)

RAZVOJ GLEDALIŠKE UMETNOSTI

Bežen pregled

TEATER DAVNINE

Že v pračloveku je živel nagon, da bi dal notranjim občutjem tudi vnanji, simbolični izraz. Vzrok za to je bil, denimo, veselje nad bogatim lovskim plenom, radost nad zmago v bitki ali pa žalost za umrlim, nadalje, prošnja bogovom — demonom za dobro letino ali, da ga ti obvarujejo raznih ujm. *Oblike* tega izraza so bili primitivni plesi, spremešani z divjimi kriki in gibi (pantomima). Pri tem je bila udeležena vsa »srenja«, ne samo posameznik. Vse to početje je imelo spočetka svečan, religiozen značaj. Ti »obredi« so bili znani že v pradedavnini, v Indiji, na Kitajskem in Japonskem in v Perziji, od koder so tudi prišli nekaj tisoč let pred našim štetjem v Evropo. Velja pa poudariti, da je od vsega početka bil najpoprej »teater«, šele veliko kasneje se je rodil dramski tekst.

Iz zanesljivih virov vemo, da so prirejali slovesnosti v čast bogu Dionizu, bogu vina in razuzdanosti (ta kult izvira iz Indije) — že v 8. stoletju pred našim štetjem v severnem predelu Grčije, v Trakiji. Zboru, ki je prepeval ob teh ceremonijah, so se kmalu pridružili posamezniki, nekakšni burkači, ki so navduševali množice z različnimi svojimi vragolijami. Imenovali so jih mimi (mimos). Te slovesnosti so se kmalu preselile v južno Grčijo, v Atene. Razvoj le-teh pa je šel sčasoma v vse večjo širino in globino. Leta 534 pred našim štetjem je Tespis iz Ikare dodal tem zborovskim pesmim, ki so medtem že dobile po Arionu iz Korinta svojo stalno obliko (pisal je verze v ditirambih) — »igralca«, ki je svoj tekst govoril; in to je pravzaprav rojstvo *drame*.

Seveda je imelo to dogajanje še zelo primitivne oblike, sodi pa že v sam začetek prvega velikega razdobja v razvoju dramatike in gledališča — atiške tragedije oziro-

ma antičnega gledališča v celoti. Šele nekaj desetletij kasneje je dosegla grška gledališka umetnost svoj višek, ki je neprecenljive vrednosti tako za evropski, kakor za celotni svetovni teater.

ANTIČNO GLEDALIŠČE

V Atenah, pod Akropolo, so vsako leto na pomlad, ob velikih »Dionizovih svečanostih« uprizarjali nesmrtna dela velikih grških dramatikov. Ohranjene so le nekatere tragedije Aishila, Sofokleja, Euripida in Aristofanove komedije. Njihove mojstrovine: Oresteia, Kralj Oidipus, Antigona, Medeja, Lyzistrata so vrhunske stvaritve grške dramske poezije.

Za antična dela imenovanih dramatikov (tetralogije, drame, katerim je obvezno sledila satirska igra, iz katere se je pozneje razvila komedija) je važno, da je v njih imel sprva dominantno vlogo *Zbor*; ne smemo namreč pozabiti, da se je grška drama razvila dejansko iz zbora. Zbor je bil najvažnejše gibalno uprizoritve. Tudi sodobne, moderne uprizoritve antičnih dram se močno poslužujejo prav zbora, kajti z njim je moč doseči edinstveno uprizoritveno dinamično, pestrost in žlahtnost.

V bogato zakladnico klasične grške književnosti, v miselni svet antičnega človeka in še posebej v dragocena dognanja o stari grški gledališki umetnosti nas uvaja Aristotelova Poetika. Ta mislec (384—322 pr. n. št.) meni, da se je treba čimbolj približati dramski poeziji, ki je najpopolnejša, ki je ideal celotne poezije.

Ko je propadla mogočna grška država ter je prevzel vodstvo in njeno mesto stari Rim, se je nadaljevala gledališka kultura na rimskih tleh. Od dramskih piscev te dobe velja omeniti le Seneco ter Plauta in Terenca — pri poslednjih dveh se je zgledoval, mimo-

grede rečeno, naš Marin Držić. Rimsko gledališče — ki je v bistvu golo posnemanje grškega — ni storilo nič pomembnejšega za razvoj gledališke omike. Bilo je publiki zgolj v razvedrilo in zabavo. »Panem et circenses« je zahtevalo rimsko ljudstvo od svojih mogočnih oblastnikov.

V zgodovini gledališča imenujemo to staro grško in rimsko obdobje: gledališče antike.

SREDNJI VEK

Tej dobi, antiki, sledi: srednji vek. V tem času dobi v roke vso moč cerkev, ki gledališču ni bila naklonjena. Gojila je nabožne pasijonske igre in druge misterije, mirakle in moralitete. Vsa ta dela, ki so bila pisana večidel v latinskem jeziku, predstavljajo v glavnem tipično krščansko moralo srednjega veka. Vrhunsko umetnino v epski poeziji pa je ustvaril v narodnem, italijanskem jeziku s svojo »Božansko komedijo« veliki pesnik in mislec Dante, ki pa nas hkrati vodi že v renesanso.

RENEZANSANS

Po nekaj stoletjih so se začeli zanimati italijanski pesniki in pisatelji-humanisti za staro grško in rimsko kulturo. Iz tega, tako imenovanega »humanističnega gibanja« se je razvila ena najbogatejših, najplodnejših umetniških dob vseh časov: renesansa (pre-rod). V tem času so ustvarjali predvsem v Italiji duhovni velikani, umetniki, polni izpovedne moči. Italija se ponša z lirikom Petrarco, z novelističnim pripovednikom Boccacciom, z epikoma Ariostom in Tassom ter s takšnimi slikarji in kiparji, kot so Michelangelo, Rafael, Tizian in drugi.

V Španiji ustvari svoje veličastno delo, Don Kihota, Cervantes; za gledališče pa sta pomembna pisca mnogih teaterskih del: Tirso de Molina in Lope de Vega (1562—1635), ki je napisal baje nad tisoč odrskih del. Ta je dejanski ustanovitelj španskega narodnega gledališča.

V Angliji pišeta za gledališče, mimo nekaterih manj pomembnih piscev, predvsem na-

darjeni, tragično preminuli Christopher Marlowe in Ben Jonson. Vse te pa je presegel William Shakespeare (1564—1616), ki velja poleg Sofokleja za največjega dramatika vseh časov. Po orjaškem vzponu atiške tragedije dosežejo Shakespearova dela: Hamlet, Kralj Lear, Macbeth, Othello, Richard III., Vihar in druga, spet nov, enakovreden vrh. Shakespeare je ustvarjal za vladanja kraljice Elizabete Angleške.

BAROK, FRANCOOSKI KLASICIZEM IN NEMSKA KLASIKA

Za renesanso nastopi najprej era *baroka* (1600—1750). V Španiji je v tej dobi spesnil svoje znamenite igre: Zivljenje—sen, Sodnik Zalamejski, Dama Škrat in druge, Calderon de la Barca (1600—1681). Calderon prekaša oba svoja predhodnika Lope de Vega in Tirso de Molina po svoji neizčrpni fantaziji in neverjetnem obvladanju vseh oblik in stilov španskega teatra.

Za vladanja kralja Ludvika XIV., ki je bil umetnosti nasploh zelo naklonjen, nastopi zlata era francoske klasicistične in hkrati klasične dramatike ter gledališča. Klasična dela so ustvarili takrat: Corneille (Cid...), Racine (Britanik, Fedra...) in genialni komediograf Molière (1622—1673), katerega umetnine: Tartuffe, Skopuh, Ljudomrznik, Žlahtni meščan, Scapinove zvijače, Don Juan, Namišljeni bolnik in druge po svoji umetniški moči, kakor trdijo nekateri teatrologi, ne zaostajajo dosti za Shakespearovimi. V Parizu zgrade leta 1680 znamenito gledališče Comedie-Française.

Francozi postanejo kasneje, v 18. stoletju, s to svojo dramatikom in gledališčem vzorniki vsej Evropi. Bistveno vplivajo na razvoj tudi razsvetljenske ideje. V nemški literaturi se iz vsega tega razvije znamenita nemška *klasika*, v kateri pa se oglašajo že tudi romantični podtoni.

Zaradi popolnosti naj samo omenim še *rokokojsko* komedijo v francoski literaturi 18. stoletja.

V Italiji pa je v 18. stoletju ustvaril svojevrsten tip komedije (Commedia dell'arte)

Carlo Goldoni (1707—1793), katerega neštete komedije, da imenujem samo Krčmarico Mirandolino, Lažnika, Slugo dveh gospodov, še danes navdušujejo gledalce.

V tem obdobju se je razvila v Italiji tudi *opera*.

V Nemčiji pa se je povzpela v izreden umetniški vrh trojica velikih pesnikov in dramatikov: Lessing (ki je znan po svoji Hamburški dramaturgiji), Schiller in še posebej Goethe (1749—1832), ki predstavljajo najvišje umetniške dosežke nemške klasike (klasicistične, razsvetljenske in tudi že predromantične). Vsa svetovna gledališča še danes uprizarjajo pogosto zlasti Goethejeva mojstrska odrska dela: Fausta, Ifigenijo na Tavridi, Egmonta, Toquata Tassa, Claviga in druge, pa tudi nekatera Schillerjeva zrelejša dela: Don Carlosa, Marijo Stuart, Wallensteina, Kovarstvo in ljubezen, Razbojnike. Za njima so kmalu osvojili gledališki svet dramatik: Kleist (Princ Homburški, Razbiti vrč...), Hebbel (Judita, Marija Magdalena, Nibelungi...) in zlasti Georg Büchner, katerega drama Dantonova smrt in Vojček še danes polnita gledališča. Iz klasike prehajajo že v romantiko in se bližajo realizmu.

V glasbenem svetu zaslovita v tem času genialna komponista Mozart in Beethoven.

Nekako v tem času se v evropski dramati in v gledališču prvič oglasijo tudi Slovani. V ruskih gledališčih igrajo Gribojedova, kasneje še Puškina in na prehodu v realizem Gogolja, za njim pa še Ostrovskega.

ROMANTIKA

Klasicizmu, razsvetljenstvu in nemški klasiki sledi *romantika*. Za razvoj avstrijskega narodnega gledališča so v tem času pomembni dramatik: Raimund, Grillparzer, Nestroy in kasneje še Anzengruber (nekaj desetletij kasneje, že v naturalizmu in moderni pa še Schnitzer, Schönherr, Hoffmansthal in Franz Werfel). Francoska gledališča pa polnijo romantična dela Victorja Hugoja, Dumasa starejšega in Scribove komedije.

Za razcvet operne glasbene umetnosti so v romantiki in malo kasneje važni sklada-

telji Rossini, Verdi, Puccini, Richard Wagner. Že leta 1776 pa so odprli v Milanu z velikim slavljem še danes po vsem svetu visoko cenjeno operno gledališče: milansko Scalo.

To je tudi že čas velikih igralcev in igralk, da omenim samo znamenito Eleonoro Duse in Sarah Bernhardt, ki sta nastopali ob ogromnem navdušenju publike po vseh velikih evropskih in ameriških gledališčih. Njena enkratna upodobitev Dumasove drame Dama s kamelijami sodi v sam vrh tedanje igralske umetnosti.

DOBA OD 1850 DO DANES

Omeniti nam je končno še dobo od 1850 do danes (realizem, naturalizem, dekadenca, nova romantika, ekspresionizem...). V Italiji, kakor tudi po vseh svetovnih gledališčih, si pridobi veliko ime dramatik Luigi Pirandello (Šest oseb išče avtorja, Henrik IV. in druga dela).

V Nemčiji in izven nje zaslove Gerhart Hauptmann, Suderman, Wedekind, Halbe, Hasenclever, Reinhard Sorge in Brecht.

Neprecenljive zasluge za razvoj gledališke umetnosti tega časa imata genialna režiserja Stanislavski (s Hudožestvenim teatrom) in Max Reinhardt (z berlinskim »Nemškim teatrom«). Prav na prelomu stoletja, ko se je rodilo in šlo v prvo rast moskovsko Hudožestveno gledališče, so po zaslugi Stanislavskega zaživele na odru štiri najznamenitejše drame Antona Pavloviča Čehova, ki so od takrat pa do danes neprestano na sporedu ruskih in svetovnih gledališč: Utva, Striček Vanja, Tri sestre in Češnjev vr. Igre Čehova, polne liričnega občutja, kakor tudi nekatere drame Maksima Gorkega (Na dnu), pretresajo gledalce po vsem svetu še danes.

Max Reinhard zavzema v gledališki ustvarjalnosti Nemčije in vse srednje Evrope izredno pomembno mesto. Posebno nagnjen je ga je gnalo predvsem k uprizoritvam Shakespeareovih del. Povzročil je pravcato nemško renesanso Shakespeara. V obilni meri je uporabljal vse mogoče tehnične izpopol-

nitve odra; njegove režije so bile pravcata slavja. Bil je domiseln in podjeten čarodej. Znamenita je njegova postavitvev srednjeveške moralitete Slehernik, ki jo je uprizoril na trgu pred salzburško stolnico, zatem pa še Sofoklejevega Kralja Oidipa v cirkusu Schumann. Proslavil pa se je tudi v Ameriki z mogočno uprizoritvijo Mirakla v neki tamkajšnji cerkvi, kjer je sodelovala ogromna množica statistov. Razen berlinskega »Nemškega teatra« je vodil tudi dunajsko gledališče »Josefstadt«.

Poleg Stanislavskega in Reinhardta je nujno omeniti še starejšega francoskega gledališkega reformatorja Antoina, ki se je skušal rešiti v svojih uprizoritvah romantične napihnjenosti in se krepko zavzemal za naturalistični stil uprizarjanja. To gledališče, ki ga je poimenoval »Svobodno gledališče«, se je razvilo iz prizadevanj amaterjev. Predstavil je Franciji Turgenjeva, Tolstoja, Hauptmanna, Strindberga in Ibsena ter dosegel leta 1890 velik uspeh z njegovo Divjo raco.

Tudi v tej dobi zableste v gledališčih veliki igralci in operni pevci: Moskvina, Germanova, Kainz, Mitterwurzer, Basserman, Moissi, Agnes Sorma, Šaljapin, Caruso in Gigli. Posebej bi omenil igralca »Hudožestvenega teatra«, slovitega Kačalova. On in Eleonora Duse sta nedvomno največja umetnika-igralca vseh časov.

V Angliji pišeta za gledališče Oscar Wilde (Saloma...) in Bernard Shaw (Hudičev učenec, Pygmalion, Sveta Ivana...). Tudi njuna svojevrsna dela so prav tako še danes na sporedu velikih gledališč. Za razvoj tedanjega angleškega gledališča je pomemben režiser-reformator in obenem scenograf Gordon Craig. Njegovi drzni posegi, pri oblikovanju predvsem klasičnih del, so vzbudili veliko zanimanje in hkrati tudi posnemanje v drugih evropskih gledališčih. Od novejših angleških dramskih piscev so znani svetu Eliot, Priestley in Christopher Fry. Njihova dela so polna pristne poetičnosti.

Severni deželi Norveška in Švedska sta dali evropskemu gledališču nad vse pomembna dramška pisca, Henrika Ibsena (Peer Gynt, Strahovi, Stavbenik Solness, Divja

raca, Nora, Hedda Gabler...) in Avgusta Strindberga (Gospodična Julija, Oče, Smrtni ples, Nevesta s krono).

Zelo bogato gledališko kulturo je razvila, posebno med obema vojnama, tudi Češko-slovaška, tako z dramskimi deli, ki so polna življenjske resničnosti in človeške iskrenosti (da navedem le nekatera mlajša: Kamela skozi uho šivanke, Periferija, Konjeniška patrola Františka Langerja ter RUR, Bela bolezen in Mati — Karla Čapka), kakor tudi po uprizoritveni plati gledaliških del, in to po zaslugi dveh velikih mojstrov, režiserja Hilara in scenografa Vlastislava Hoffmanna. Njuna izvirna umetniška dognanost sodi v sam vrh takratnega evropskega gledališkega ustvarjanja. Njuno delo nadaljujejo danes z enakim uspehom režiser Otomar Krejča, scenograf Jozef Svoboda in pisec mnogih zanimivih odrskih del Pavel Kohout. Vsi trije so dobro poznani tudi v pomembnejših evropskih gledališčih.

V Ameriki je začel orati ledino v dramatik in gledališču mojstrski oblikovalec gledaliških del O'Neill (Elektra v črnini, Cesar Jones, Strast pod bresti...). Danes so najbolj cenjeni in uprizarjani ameriški dramatik Arthur Miller, Tennessee Williams, Thornton Wilder ter najmlajši med njimi, nadarjeni Edvard Albee (Kdo se boji Virginije Woolf...), ki je prav tako razburil gledališki svet s svojimi deli kot mladi angleški »jezni mladenič« John Osborne.

V Franciji so ustvarjali in še ustvarjajo svojevrsna gledališka dela: Sartre, Camus, Giradoux, Anouilh. Vsi ti oblikujejo v svojih delih snovi in motive, ki so večno živi in neposredni. Pisana so v bleščečih dialogih, pretkana z ironijo in globokimi spoznanji o zmotah in zablodah tega sveta, zapisana z željo, da bi te zmote in zablode ne živele večno na tem svetu. Svojevrsna so tudi po svoji obliki. Sodobni francoski gledališki omiki so v tridesetih letih našega stoletja mnogo prispevali režiserji velike ustvarjalne osebnosti: Charles Dullin, Louis Jouvet, Gaston Baty in Georges Pitoev. Po vojni pa razen Louisa Barraulta zlasti režiser velikega slovesa Jean Vilar, ki je ustanovil svoje,

široj po svetu znano gledališče Théâtre National Populaire, znano pod kratico TNP, v katerem se je s svojimi velikimi igralskimi kreacijami proslavil že pokojni Gérard Philipe.

Kar pomeni za moderno francosko gledališče Jean Vilar, velja za italijansko genialni Georgio Strehler. Njegove uprizoritve v milanskem malem gledališču so zmeraj velik gledališki dogodek.

V nemškem teatru pa so s svojimi ekstravagantnimi režijami povzročili pravo revolucijo napredni režiserji: Jessner, Piscator in Brecht. Podobno presenečenje so pripravili pred vojno v Rusiji režiserji Vahtangov, Meyerhold in Tairov, ki so se ognili realizmu Stanislavskega.

Veliko zanimanja in uspeha doma kot v svetu sta doživela po Cezarju Arxu izredna sodobna švicarska dramatika Max Frisch (posebno z dramo *Andora*) in Friedrich Dürrenmatt s tragično komedijo *Obisk stare gospe*.

Polne otožnosti, španske barvitosti in tesnobe vzdušja so dramske pesnitve andaluzijskega pesnika in dramatika Federica Garcie Lorce, čigar odrska dela: *Svatba krvi*, *Yerma*, *Dom Bernarde Albe*, *Dona Rosita*, so v bistvu intimne izpovedi njegovih razgibanih misli.

Najbogatejše gledališko življenje pa je dandanašnji nedvomno v Angliji z njenimi izrednimi igralci in režiserji, med katerimi sta najizrazitejša Laurence Olivier in Peter Brook, čigar sloviti režiji Shakespearovega *Kralja Leara* in komedije *Sen kresne noči* sta vzbudili nezaslišano navdušenje po vsem kulturnem svetu.

Za zgodovino slovenskega gledališča je znamenit 28. december leta 1789, ko je bila prvič uprizorjena veseloigra Antona Tomaža Linharta »Županova Micka« v tedanjem Stanovskem gledališču (današnji Filharmoniji) v Ljubljani. Ta uprizoritev pomeni hkrati začetek našega gledališča in rojstvo slovenske drame.

Kajpada je bilo nekaj podobnih poskusov že poprej. Izpričano je, da so leta 1657 dijaki

ljubljske jezuitske gimnazije igrali v slovensčini nam sicer neznano igro *Raj*. Prva slovenska igra, ki nam je ohranjena, je besedilo pasijonske procesije, ki je bila uprizorjena leta 1721 v Škofji Loki. Pred prepovedjo na slovensko gledališče ni nihče mislil. Pod vplivom znamenitega prosvetljenca in mecena Žiga Zoisa je ustvaril Slovecem, kakor že rečeno, A. T. Linhart veseloigro Županova Micka, kateri je sledil naslednje leto še Veseli dan ali Matiček se ženi, ki ga je Linhart prevedel in priredil po francoski komediji. S tem je položil osnove slovenski posvetni dramatik in hkrati ustvaril pogoje za razvoj slovenskega gledališča. Ne moremo zadosti preceniti pomena, ki ga je imelo Linhartovo delo za naš narod.

Žal so neugodne politične in družbene razmere kmalu in za dolgo prekinile delo, ki ga je začel Anton Tomaž Linhart. Šele leta 1848 se je obnovilo delo za slovensko gledališče. V Ljubljani se je tedaj ustanovilo »Slovensko društvo«, ki si je postavilo nalogo prirejati tako imenovane »besede« (po češkem vzoru) in gledališke igre. Prava ognjišča igranja pa so bile v tej dobi Čitalnice, ki so postale središče vsega družabnega in narodnega življenja. Iz te ustanove se je slednjič leta 1867 rodilo samostojno Dramatično društvo, ki je položilo temelj poznejšemu narodnemu gledališču. Prvi predsednik tega društva je bil pisatelj in kritik Fran Levstik.

V tej dobi so igrali samo diletanti. Prvi igralski stan pa smo dobili šele konec minulega stoletja, ko je začelo delovati Deželno gledališče leta 1892. Prva slovenska predstava v tej zgradbi (današnja Opera), je bila Jurčičeva Veronika Deseniška v Borštnikovi režiji. Ta čas pred prvo svetovno vojno je doba prvega večjega razmaha naše dramatike in gledališča. Imeli smo takrat že velike igralce in režiserje (Borštnik, Verovšek, Nušič), a dramski spored so ustvarjali pisatelji kakor Medved, Etbin Kristan, F. S. Finžgar in predvsem Cankar.

Samostojna pot slovenske drame v Ljubljani pa se je začela 1919. leta z uprizoritvijo Jurčič-Levstikove zgodovinske tragedije *Tugomer*.

Zavidno umetniško višino je doseglo ljubljansko gledališče dejansko šele po prvi svetovni vojni, ko ga je vodil pesnik Oton Župančič s kopico velikih igralcev in igralk ter režiserjev. Imenoval bi le nekaj njih: Marija Vera, Šaričeva, Polonca Juvanova, Marija Nablocka, prof. Šest, Levar, Kralj, Lipah, Cesar, M. Skrbinšek, katerim se je pozneje pridružil še daroviti, na žalost prerano umrli Stane Sever, ki šteje mimo Borštnika nedvomno za enega največjih slovenskih igralcev.

Od dramskih pisateljev v tem obdobju naj navedem samo nekaj značilnejših: Župančiča, Novačana, Leskovca, Slavka Gruma, še posebej pa Bratka Krefta, ki je močno obogatil slovensko dramatiko z deli Celjski grofje, Velika puntarija, Kranjski komedijanti. Lepo število mladinskih iger pa je napisal pesnik in dolgoletni ravnatelj ljubljanske drame Pavel Golia.

Visoko umetniško raven je v tem času

dosegla tudi mariborska drama, kar je dokazala zlasti z gostovanji v ljubljanski drami, in sicer s Cankarjevim Kraljem na Betajnovi in z dramo Maksima Gorkega Na dnu.

Tako se zaključuje naše bežno pregledovanje razvoja dramatike in z njo najtesneje povezanega gledališkega ustvarjanja. Marsikaj je bilo lahko samo približno nakazano, časovna razmerja zaradi obilice snovi niso dovolj natančna, to in ono morda tudi manjka. In če danes večkrat govorimo in pišemo, da sta sodobna dramatika in gledališče v krizi in da ju uspešno v širokih ljudskih množicah izpodriva nova, mlada umetnost 20. stoletja — film, je to naše govorjenje in pisanje samo trenutno slepilo. In če ta kriza resnično obstaja, je to hkrati kriza celotnega našega življenja. Iz nje pa bo nujno zraslo novo, lepše in boljše, ki bo zajelo vase tudi vse pozitivne vrednote preteklosti, o katerih nam na področju dramske in gledališke umetnosti govori ta bežni pregled.

REGIONALIZEM ALI GODČEVA BALADA NA GALSКИH TLEH

I

Zapis o godčevih prigodah v pikardskem pokrajinskem časopisu Eklitra mi je vzbudil zanimanje za regionalizem, gibanje, ki buri duhove marsikje po svetu. Zato naj služi za uvod v kramljanje o Aškerčevi baladi in sorodni francoski pripovedi razmišljanje o življenju pokrajin kot osebnosti v okviru naroda. S tem se dotikamo kočljive tematike, ki ima po svetu kaj različne odmeve.

Skoraj splošno veljavo ima dognanje, da je narod zgodovinska kategorija, da ga je porodil oblikujoči se meščanski razred, da je nacionalizem ideologija tega razreda in da so jima štete ure, buržoaziji in njegovi ideologiji, kakor vsaki zgodovinski tvorbi. Vedno manj veljave ima dvom, da je meščanstvo že krepko mimo svojega vrha, da se nagiblje k zatonu, da je v številnih in razsežnih deželah že zatnilo. In z njim nacionalizem.

Toda prav sredi tega razvoja — prikazana v najbolj poenostavljeni, posplošeni shemi — se porajajo nacionalizmi, narodnostna prebujanja, osvobodilna gibanja številnih zamudnikov. Zublji, tudi ognjeni, parajo nebo križem po našem kontinentu in prinašajo gorje in dragoceno bogastvo — svobodo narodom.

Oblikovanje državnih narodov je proces unifikacije v določenih, od primera do primera različnih okvirih in pogojih. Znani so ti okviri: obsegajo raznolike danosti od zemljepisnih in zgodovinskih ter jezikovnih tja do ekonomskih in političnih.

Ponekod, kjer je ta razvoj že končan, kjer so narodi formirani in ustaljeni ter državno utrjeni, se v drugi polovici tekočega stoletja porajajo gibanja, nasprotna unifikacijski genezi državnih narodov, gibanja, ki se zoperstavljajo centralizmu in unitariz-

mom vseh barv, ki nočejo več prenašati, da bi se za središče izbrani in privilegirani del dežele bohotal, medtem ko bi se periferija spreminjala v domačo, notranjo kolonijo. Taka gibanja so znana pod skupnim imenom regionalizem. Posplošeno velja: čim močnejše je dežela unificirana, centralizirana, tem glasnejši je regionalizem.

Za naše kramljanje naj zadostuje — med številnimi — en primer, to je gibanje v Pikardiji, pokrajini na severovzhodu Francije. Ta primer je na tem mestu zanimiv zgolj zaradi izbora v nadaljnjem obravnavane snovi.

Francija je centralizirana in centralistična država »par excellence« in je služila kot svetel primer unitarizma mnogim posnemovalcem. Unifikacija je pognala korenine že v 16. stoletju, v monarhiji pa se je sto let kasneje razrasla v mogočno drevo, ki ga revolucija ni izruvala. Nasprotno. Revolucija je imela lahek posel: prevzela jo je, tako so narekovali interesi buržoazije, in jo dalje razvijala, vse republike do sodobnosti so jo utrjevale. Nastal je položaj, ki ga v deželi sami označujejo rekoč, da leži Pariz v francoski puščavi.

Stare, organsko nastale in razvijajoče se province pa v teh treh stoletjih niso umrle, le v životarjenje in letargijo so bile odrinjene. V novem času je zavela drugačna, sveža sapa. Po propadu kolonialnega »carstva« in po zlomu evropskega fašizma v zadnji vojni pa z rojevanjem združene Evrope, zdaj ko na francoskih mejah ne prežijo več vekovni in smrtni sovražniki, plahni nacionalizem, njegova ostrina se krha, počasi, pa nezadržno. Iz dremavice se prebujajo pokrajine, ki močno spominjajo na province izpred meščanske revolucije, ki jim pa ogrodje in obliko teše sedanost z vsemi svojimi socialnimi, ekonomskimi, političnimi

in drugimi zakonitostmi. Gibanje za polno, enako vrednost pokrajin, regionalizem, je vse močnejše. Zanimarimo politične razprtije o regionalizmu — listi vsake vrste so jih polni — pa de Gaulle-ov padec in njegovo smrt in se ozirimo samo na eno od mnogih sestavin, pomembnih za gibanje, jezikovno vprašanje! Skušajmo razplesti to klopko!

Najprej velja pogledati na jezikovni zemljevid Francije. Pester je. Nič nas ne bo motilo, če pri našem razmišljanju pustimo v nemar obrobne pokrajine, kjer so v rabi neromanski jeziki: keltski v Bretagni, baskiški v Gaskonji, alemanski v Alzaciji in Lotaringiji ter morda še s francoščino prekriti flamski v zahodni Flandriji. Od romanskih jezikov pa se ne ozirajmo na italijanski v skrajnem jugovzhodnem kotičku dežele, na lardski, ki je poseben romanski jezik domačinov na Korziki, in na katalonski v Roussillonu v vzhodnih Pirenejih! Ko smo tako oskubili deželo, sta nam ostali francoščina kot osrednji in državni jezik ter provansalsčina na jugu, vsaka s svojimi bolj ali manj številnimi narečji.

V obeh tako razmejenih področjih se je razvil regionalizem kot protisila pariškemu unitarizmu in centralizmu. Najprej v Provansi, kajti na jugovzhodu Francije se je tak pojav ponudil kar sam: provansalska narečja, ki vsa skupaj tvorijo poseben romanski jezik in ki jih tu bolj tam manj temeljito prekriva francoščina, so živa; čustvena vez s cvetočo kulturno preteklostjo, ko je bilo v srednjem veku provansalsko trubadursko pesništvo vodilno v evropskem prostoru, se nikoli ni pretrgala; romantični val je že sredi preteklega stoletja prerodil provansalsko kulturno samobitnost in priklinal v življenje pesniško šolo felibrov, sedmih pokrajinskih pesnikov, katerih osrednja osebnost je v kulturnem svetu občudovani Frédéric Mistral (1830—1914). Poslej provansalski regionalizem ne uplahne več, pa čeprav se kak Mistral ne rodi vsakih deset let in čeprav uradna Francija ni preveč gostobedna o tem gibanju.

Toda neke je z vso resnostjo zapisano,

da literarno-zgodovinski učbeniki in priročniki ne bi smeli nositi naslova »Francoska književnost«, marveč bi se morali pošteno nazivati »Književnost, pisana v francoščini«. Po pravici, kajti pojem »francoski« je mnogo širši od pojma »francoski jezik«. Ob tej ugotovitvi se človeku nehote vsili primerjava s prilikami na slovenskih tleh in vzbudi želja izraziti zahtevo: slovensko ozemlje je bilo dolga stoletja v precejšnjem delu selitveno ozemlje, kjer so se do nedavna križali in prepletali razni tokovi, zato bi bil čas, da obdelamo in napišemo kulturno zgodovino na slovenskem ozemlju, delo, ki bi v njem našli svoje mesto kulturni in književni delavci ter njih stvaritve, ne oziraje se na poreklo in jezik.

V Provansi je torej regionalizem živ, danes ga reprezentira doma in v svetu ugledna revija Astrado prouvençalo, ki med drugim moralno podpira sorodna gibanja. Tako npr. se navdušuje za pesnika Beskidov Ondro Lysohorskega, ki ga povzdiguje v Mistrala na Češkoslovaškem in se klanja njegovim humani težnji, utreti pot jeziku njegovih rodnih gora v široki svet in prispevati delež doslej premalo znanega kotička Evrope k duhovnemu bogatstvu vsega sveta.

Bratsko gibanje je po vojni vzbrstelo na drugem kraju Francije, na severovzhodu, v Pikardiji. Tudi ta pokrajina se ponaša, podobno kot Provansa, s staro kulturno tradicijo, vendar ta ni tako silna, da bi vzdrževala neposredno, živo, v množici zasidrano in zavestno vez med veliko preteklostjo in sedanostjo. Dovolj pa je bila prisotna vsaj v plasti izobraženstva, da je prispevala pomemben delež k utemeljitvi pikardskega regionalizma. Narodopisne posebnosti so dale — poleg že omenjene gospodarske nuje — tudi svoje. In jezik! V Pikardiji, deželi katedral, katere prestolnica Amiens leži le dobrih sto kilometrov severno od Pariza, govore narečje, ki se krepko razlikuje od francienskega, govornice v pariškem bazenu, ki je osnova knjižne francoščine. Ta močna odmaknjenost pikardskega narečja od nacionalnega jezika je tolikšna, da bi kdo utegnil postaviti drzno vprašanje, kje je razme-

jitvena črta med narečjem in jezikom in ali ni pikardsko narečje tako svojsko, da bi ga lahko uvrstili v kategorijo jezika.

No, do tega ni prišlo, pač pa je narečje, ki je seve močno prekrto z vsenarodnim jezikom, obilno pripomoglo do krepitev regionalizma. Samobitnost in trdoživost narečja sta kar izzivali k pesniškemu in pisateljskemu ustvarjanju v domači besedi. Med pokrajinskimi književniki velja navesti dva: Hectorja Crinona in Edouarda Davida, ki jih po umetniški vrednosti lahko postavimo ob stran Alberta Samaina, Sully-Prudhommea, Françoisja Coppée-ja. In ta imena v pesniškem svetu nekaj pomenijo! Pred tremi leti je izšel zbornik o pesniku Edouardu Davidu (1863—1932), katerega bibliografija obsega preko 30 del, nastalih v času od 1891—1932, pa vendar oficialna literarna kronika o njem še molči. Pesnikovi rojaki se najbrž upravičeno pritožujejo.

Ustvarjanje narečne in pokrajinske književnosti samo po sebi še ni regionalizem. Takih stvaritev najdemo marsikje precej. Lep primer iz naše bližine — da navedemo samo enega — za to so naši severni sosede, kjer je narečna književnost zelo v čisljih in jim ne manjka uglednih ustvarjalcev. Vprašujemo se, zakaj smo na Slovenskem nekam sramežljivi in boječi, ko se soočamo z umetniškimi ustvarjanjem v narečju. Se mar še kar naprej bojimo, da se bomo Slovenci razleteli in razblinili, ko ne bo knjižna slovenščina edina kohezijska sila, ki nas zvarja v enoten narod? Še nismo tako daleč, da bi si smeli privoščiti tudi narečno književnost? Bi preveč cepili sile? In vendar vemo: temu ali onemu pripadniku obrobnih pokrajin, zlasti na vzhodnem Štajerskem, je na ustnih onemela čustvena pesniška izpoved ob neogibni prisili, vključiti se v zahtevno raven knjižnega jezika. Koliko pesnikov imamo v Podravju in Pomurju? Morda pa v teh pokrajinah ni pesniških duš? Mar ni bilo Vrazovo uskoštvo deloma pogojeno v zahtevnosti nastajajočega knjižnega jezika in v okolnosti, da je njegova prleščina sorodnejša z zagorsko kajkavščino kot z našim osrednjim narečjem? Slednje spoznanje nas

utegne navajati še na drugačna sklepanja!

Kako naj torej označimo sodobni regionalizem? Številna so dela, razprave, polemike o tem pojavu, ki vzbujata toliko dvomov, razdvajata ljudi v pristaše in nasprotnike, marsikdaj in marsikje pa je celo sumljiv. Pričujoče kramljanje se omejuje na regionalizem v Franciji, pri čemer bodi povedano, da je ugledni mesečnik »Le Français dans le Monde«, časopis na visoki ravni in strokovno glasilo za učitelje francoščine širom po svetu, svojo 93. številko, obsegajočo 110 strani, v celoti posvetil regionalizmu na Francoskem. Pogumno in koristno dejanje, ki prinaša izredno bogato in pestro, k razmišljanju bodreče gradivo!

V Pikardiji so rodoljubi osnovali združenje Eklitra — ime je posodilo priljubljeno belo-rožasto cvetje z domačih gred —, ki izdaja poleg jezikoslovnih, narodopisnih in drugih del tudi istoimensko periodično glasilo. Večina navedb v tem zapisu je iz tega glasila.

V dovolj obsežnem načelnem razpravljanju o regionalizmu v tej reviji so ugotovitve, ki zaslužijo našo pozornost, zato naj najdejo nekatere, samo nekatere, v tem kramljanju svoje mesto!

Čeprav je regija — predvsem ne pa tudi izključno zaradi gospodarskih interesov — na bojnih nogi s centrom, regionalizem ni državni ali nacionalni separatizem. Resnica je v formuli: enakopravnost in pestrost pokrajin in centra rojevata bogastvo naroda. Regionalizem pa ni folklor, ta je predmet znanstvenih obravnav in pripada turizmu. Če hoče pokrajina živeti, mora najti svojo osebnost, biti mora v sedanjosti ustvarjalna, sposobna najti svoje mesto v občestvu naroda, se ne prestando konfrontirati z drugimi pokrajinami in s centrom, v neprestani svobodni izmenjavi dobrin izpričevati, dokazovati in dokazati, da ni samo folklor ali celo fosil.

Jezik, ta čudovita stvaritev človeka, ima v regionalnem gibanju častno, eminentno mesto. V njem nahaja samobitnost, osebnost pokrajine pristen izraz, v njegovih glasovih, besedah, strukturah, ritmu, melodiji krajina živi, se najverneje odraža. Zato pokrajinske

ga jezika ne gre odrivati in zavirati, marveč mu je treba dati prostosti za njegov zagon, za njegovo uvrstitev v občestvo jezikov, da se majhen, kakor je, postavi ob strani velikih. Zenevska revija »Poésie Vivante« je v oporo Ondri Lysohorskemu zapisala, da ni »majhnih jezikov, da so vsi bogati, če le najdejo velikega izpovedovalca, in da je svetu treba predočiti nujno, da se zaščitijo ogrožene kulture in jeziki.« Še več. Nič ne sme in ne more ovirati življenja in zadržati razvoja jezika manjših etnij, saj postajata bilingvizem in celo trilingvizem pravilo naše dobe.

Orožje več v boju naših rojakov onstran državnih meja! In: ali se je moč nadejati ugodnejšega ozračja za zamejce naše krvi v združeni Evropi domovin, smemo pričakovati zanje del tiste humanosti, ki so je deležne drugorodne etnije v samoupravnem socializmu?

V tem kramljanju je upoštevan predvsem jezikovni vidik, ob strani ostajajo ekonomski, socialni, politični motivi in vzgibi preroda, razgibanosti pokrajin, regionalizma. Namen tega zapisa je zgolj usmeriti svetlobni snop na pojav, ki je prisoten v mnogih deželah naše Zemlje, in ne nazadnje tudi na Slovenskem.

Morda je z njim, z regionalizmom, položena brv za razumevanje povezanosti in sorodnosti dobrin in lepot, ki so naše pa ne samo naše?

II

Ob prebiranju tretjega snopiča Eklitre, glasila rodobljubnih izobražencev Pikardije, sem se pomudil pri narodopisnem sestavku z naslovom »Tcho Jean Donnet violoneux« — goslač Janžek¹ Donnet. Pisec na skoraj treh stranem riše življenjsko pot, zgrade in nezgode suknarja in ljudskega godca Donneta, godca, ki ga tudi pri nas dobro poznamo iz Aškerčeve Godčeve balade.

Bolj kot poklic je veselega godca mikala glasba. Kmalu je ovdovel in tudi edina hči mu je umrla: nič več ga ni oviralo v njegovem hotenju in nagnjenju, da bi postal go-

dec in pevec. Ni se razlikoval od svojih vrstnikov, od plesa do plesa so ga nesle urne noge, njegovih gosli ni manjkalo v nobenem svatbenem sprevedu, norčava pesem mu je vrela iz grla na vsaki gostiji, od proščenja do proščenja se je vil pojočih gosli prešerni zven. Veselo so mu tekla leta, povsod po rodni Pikardiji je bila dobrodošla ta vedra narava, ki je z govoricco strun neutrudno vabila na poskočni ples.

Pa je kanila kaplja pelina v čašo kipečega veselja in naredila iz brezskrbnega veseljaka — junaka.

Bilo je neke pozne in temne noči brez mesečine, ko se je godec vračal s svatbe. Ni ga bilo strah in tudi zeblo ga ni: tako se spodobi po razposajenem pirovanju. In mahnil jo je po bližnjici skozi gozd proti domu. Nenadoma začuti, da mu je nekdo za petami. Obrne se. Dvoje bleščečih oči. Volk. Spreleti ga in mrzel pot ga oblije. Kaj sedaj? V strahu se domisli: pod pazduho ima gosli in kos pogače, dar svatov za popotnico. Je volk sladkosneden? Brez razmisleka zaluča godec pogačo pred volka, ki jo pogoltne, kot bi trenil. Toda spremljevalec ne odneha. Je še kje rešilna bilka? Domisli se godec strun pod pazduho in zaigra najbolj poskočne, kar jih zna. In glej, ne ve se, ali je volk zaplesal, ali jo je pritajeno odkuril, goslač je došel cel, čil in zdrav domov.

To je bila za godca dobrodošla poslastica v njegovem šaljivem čebljanju na veselicah. V tej izmišljeni-resnični zgodbi je bil Tcho Jean Donnet strahopetec-junak in je leta 1906 lahko zadovoljen in ponosen dočakal zadnjo uro, ko mu je bilo 71 let.

Podobnost in sorodnost navedene zgodbe in Aškerčeve Godčeve balade sta na dlani.

Obema zgodbama so skupni glavni elementi: goslač, gostija, nočna pot skozi gozd, sestradan volk, goslanje, volk, ki ne napade, čudežna rešitev. Očitna razlika pa je v tem, da v Aškerčevi baladi volka nekdo ustrelji, medtem ko pikardski volk preprosto odneha. Naš pesnik je torej — po nepotrebem in nepoetično — dovolil, da nastopi suhoparni deus ex machina. Poanta v obeh pripovedih je vsekakor v čarobni moči glasbe,

1) Tcho, ko, kio: v pikardščini ljubkovalni vzdevek, označujoč majhnost.

ki reši človeka pred sestradano zverjo. V francoski verziji pa je navzoč še en element, ki je, tako se zdi, zelo značilen. To je opozicija med materialno dobrino in duhovno vrednoto: goslač da volku pogačo, da bi pošešil njegovo požrešnost, toda zverina, ki si privoščiči zalogaj, se zadovolji šele ob zvoku strun, ob melodiji, ob glasbi. Ta element je manj izrazit pri Aškercu, ki se je rajši odločil za sodobnejši poseg, za lovčevu puško, pojočim goslim pa je privoščičil le toliko moči, da so držale volka v spoštljivi razdalji od godca.

Pomembna značilnost francoske inačice je še, da je legenda utelešena v človeku, ki je na začetku tega stoletja živel v svojem kraju, da je dogodek vrh tega še krajevno lociran, da je bilo v gozdovih okrog pikardskega Allonville-a v tistih časih še nekaj volkov, da ljudje dobro poznajo bližnjico v gozdu, po kateri jo je proti vasi, ki je tudi imenovana, urezal godec, eden od poslednjih ljudskih goslačev. S tem je bila zgodba kajpak živa in je živela v ljudeh vsaj do prve svetovne vojne. Ta okolnost manjka v Aškerčevi pesnitvi, v kateri je godec anonimna oseba, ki je živela povsod in nikjer in kadarkoli v preteklosti ali morda celo v pesnikovem času.

Verovanje v čarobno, tajinstveno, mistično moč glasbe je zelo staro in razširjeno, saj je glasba važna sestavina obredov pa tudi čarovnij, najsi bo glasilo boben, piščal, duče, gosli ali brenkalo. V evrazijskem svetu pripisujejo jokajočim strunam gosli posebno moč. Nam pa se zastavlja vprašanje: če je naša zgodba zelo stara, in to najbrž je, tedaj prvotno glasbilo prejkone niso bile gosli, ampak kakšno starejše glasbilo, pri čemer pa je zanimivo, da sta si obe inačici zgodbe v njunem razvoju in prilagajanju spremenljajočemu se življenju izbrale gosli, kar po svoje priča o priljubljenosti pa o pomenljivosti in učinkovitosti tega godala širom po svetu. Katero je bilo to glasbilo na francoskih in katero na naših tleh? In kasneje?

Druge paralele med verzijama je težko razvozlati, ker je francoska inačica skopa

prozna pripoved, medtem ko je Aškerc motiv obdelal pesniško.

Naša radovednost je usmerjena zategadelj v prvi vrsti k iskanju odgovora na vprašanje, kje je domovina motiva, ki ga hrani ljudsko izročilo na Slovenskem in v Pikardiji, ki je kakih 1300 kilometrov daleč od naše dežele. Že sama zemljepisna oddaljenost vzbuja to radovednost, še bolj pa seveda močna podobnost obeh inačic, ki sta to podobnost ohranili vse do trenutka, ko sta našli svoja oblikovalca v pisani besedi, enkrat v prozi, drugič v verziju.

Kakšne odgovore dajejo na našo radovednost o kraju in času nastanka ter o širjenju priljubljene zgodbe nekateri viri?

V delu Marje Boršnik Škerlakove »Aškerc, življenje in delo« beremo na strani 84: »Za pesnikovo doživljanje je nadvse značilna Godčeva balada, kjer se napetost učinkovito stopnjuje, dokler je ne preseka presenetljiva, a kaj suha resničnost: pošast, ki godca ponoči preganja skozi gozd in silij k mrtvaško-veselemu goslanju in petju, ni drugega ko — sestradan volk. Zdi se, ko da je hotel Aškerc grozo izzivati; toda čeprav se je pri tem oklenil tehnično spretnih dramatskih sredstev, z njimi vendarle ni dosegel učinka balade. Pesem ni drugega ko oblikovno razmeroma posrečena precej nepoetična anekdota.«

Ivan Potrč v uvodu k izdaji Aškerčevih pripovednih pesmi iz leta 1949 ugotavlja zgolj to, da se pesnik balad kot borbena človeška osebnost začne umikati v prigode, kot so Godčeva balada in podobne, ki jim torej manjka prejšnje bojevitosti in načelne ostrine. V razglabljanje o samem izvoru motiva pa razpravljalec ne posega.

Določnejši je Anton Slodnjak v Zgodovini slovenskega slovstva III, kjer zvmemo (na strani 251), da je Godčeva balada pohlevna in neproblematična pesnitev. In dalje: »V Godčevi baladi je prepesnil z izrednim čutom za naravni ritem ljudske pripovedi in s smislom za humor preprostega človeka ljudski motiv o volku in godcu.« Iz opombe pa razberemo, da nam o motivu lahko kaj več

povesta Marja Boršnikova in Matija Cilenšek.²

Kaj pravita slednja?

V opombi h »Godčevi baladi« (Anton Aškerc, Zbrano delo, 1. knjiga, stran 358) meni Boršnikova naslednje: »Motiv o volku in godcu, ki sta se ponoči srečala v gozdu in se je slednji ubranil zveri z igranjem na gosli, je razširjen tudi po Pohorju (S 20. sept. 1936). Aškerc ga je zajel iz pripovedovanja svojega očeta (LZ 1912, 432), za model pa mu je služil originalni in dovtipni slikar in godec, harmonikar Pavletec Sikošek iz Podsrede (povedal urednici 10. jul. 1934 Kos v Podsredi)«.

Zanimivo! Vendar balada sama ne budi v bralcu dojma, da je skušal pesnik v svojem godcu upodobiti določeno osebo.

Dalje Boršnikova ne gre in ne raziskuje nastanka motiva. Ali ga ni vredno raziskovati, čeprav se je tako trdovratno ohranjal v mnogih krajih in raznih deželah. Gre res zgolj za pričevanje o ljudski šegavosti ter norčavosti in za nič več?

V nizu šestih sestavkov s skupnim naslovom »Kaj pripovedujejo ob Ložnici« objavlja M. Cilenšek v Ljubljanskem zvonu 1887 (predzadnje nadaljevanje) tudi zapis o srečanju ljudskega godca z volkom. Cilenškova zgodba se le malo razlikuje od Aškerčeve snovi: godec se okajen vrača skozi gozd z razposajenih kolin s cajnico, polno klobas. Ko mu naproti zareži volčje žrelo, tolaži volka tako, da mu čim dlje od sebe meče klobaso za klobaso, sam pa med tem kar najurneje ubira pot. Ko mu zaloga poide, pograbi gosli in gode na vso moč, vedoč, da je volk pasjega rodu, da ne mara poslušati godbe in da se je boji. Volk se umakne v spoštljivo razdaljo od veseljaka. Ko pa se prestrašeni godec spotakne in pade, že mu je volk za petami in ga potegne za kožuh. Možak se v smrtnem strahu pobere s tal in še pravi čas zagode, volk pa, ki mu nevšečna godba ne prija, se spet umakne. Naposled prispeta do Ložničnega mostu, ki ima tako

tajinstveno moč, da volk ne more čezenj. Bil je že čas, kajti godcu je pravkar počila še zadnja cvileča struna.

V tej inačici ima vlogo pikardske pogače štajerska klobasa, volka pa ne zaustavi ju-tranji svit, marveč most čez potok Ložnico v Savinjski dolini, ki mu ljudsko verovanje pripisuje svojsko in čarobno moč.

Da se je Aškerc pri izbiranju snovi za »balade po narodnem motivu« naslanjal tudi že na objavljene motive, izpričuje A. Slodnjak v Zgodovini slovenskega slovstva III, stran 237, primerjajoč Aškerčevo balado Botra in M. Cilenška zapis o usodi nezakonskih otrok v zgoraj navedenem nizu ljudskih zgodb.

Upoštevanje časovnega razmaka med Cilenškovo objavo godčeve prigode v Ljubljanskem zvonu leta 1887 in natisom Aškerčeve balade z enako, čeprav poenostavljeno snovjo, v istem časopisu tri leta kasneje, nas vodi do domneve, da je Aškerc poznal Cilenškov zapis in se je verjetno oslanjal tudi nanj pri poetičnem oblikovanju snovi. To bržčas smemo trditi, čeprav navaja Boršnikova kot vir očetovo pripoved. Ne moremo si predstavljati, da bi Gorazd-Aškerc ne poznal Cilenškovega zapisa v Ljubljanskem zvonu, časopisu, katerega eden glavnih sotrudnikov je bil.

Francoski zapis godčeve nočne avanture komentira jezikoslovec in ugledni raziskovalec pikardskih jezikovnih in narodopisnih posebnosti René Debrie, ki navaja vrsto francoskih zapisov iste ali sorodne in krajevnim posebnostim prirojene snovi. Toda mimo ugotovitve, da gre za še iz davnine živo »legendo pradedov«, ki je našla svojo predstavitev v godcu Tcho Jean Donnetu in v po volkovih znanih gozdovih okrog Allonvillea, ne izvemo nič določnejšega o našem osnovnem vprašanju: kdaj in kje je motiv nastal, kaj je njegov globlji smisel, ali gre za splošno razširjeni predindoevropski substrat ali za kasnejšo tvorbo, razširjeno iz enega žarišča v ostale dežele našega kontinenta.

Radovednost ni potešena, ozreti se je treba po drugih virih...

2) Pojasnilo o tem avtorju glej v članku »Beležka o Martinu Cilenšku«!

BELEŽKA O MARTINU CILENŠKU

Errare humanum est...

S tem, tolikokrat preizkušenim rekom, uvajam zapis, s katerim želim popraviti drobceno napako, ki se je prikradla pod pero mojstra slovenske slovstvene zgodovine Antona Slodnjaka, ko je slovenskega botanika Martina Cilenška prekrstil v Matijo. Ta spodrseljaj se utegne zdeti nekomu nepomemben ali celo omembe nevreden. Martin Cilenšek pa zavzema ugledno mesto v naši kulturni tvornosti konec prejšnjega stoletja, zato je prav, da se izognemo nejasnosti ali nesporazumu in da se postavijo stvari na pravo mesto. To je toliko bolj potrebno, ker gre za pomoto, ki se je kot kak tiskarski škrat vtihotapila v našo veliko Zgodovino slovenskega slovstva, po kateri sodobniki s pridom in v veliki meri segamo. Posebej pa bo zadoščeno krajevni kulturni zgodovini Ptuja, saj je Cilenšek nekaj manj kot dvajset let živel in ustvarjal v našem mestu.

V zvezi z Gorazd-Aškerčevo Godčevo balado, ki je predmet obravnave v zapisu »Regionalizem ali Godčeva balada na galskih tleh«, omenja Anton Slodnjak v Zgodovini slovenskega slovstva III, Realizem II, Cilenška vsaj trikrat. Najprej na strani 360 (v opombi 433, ki se nanaša na balado »Botra«): »Snov zanjo je najbrž našel v zanimivem kramljanju *Matija Cilenška* 'Kaj pripovedujejo ob Ložnici' v Zvonu 1887, str. 411. V ilustracijo njegovega ustvarjalnega načina navajamo tamkajšnje besedilo, da ga bralec lahko pomeri ob baladi. Slove: 'Tisti čas, ko je bil še bob v klasji in pšenica v stročji... nesla je žena otroka h krstu, pa botre ni mogla dobiti nikjer. Na poti jo sreča bela žena ter vpraša: — Kaj pa nosiš dobra žena? — / — Otroka nesem h krstu, pa nikdo neče botrinjstva sprejeti —, bil je kratek odgovor. / — No, če je taka sila, pa jaz stopim s teboj —, odgovorila je bela žena — smrt — . —« Drugo Slodnjakovo omembo

beremo na strani 362 (opomba 464): ... »Pomembno se zdi tudi, da je *M. Cilenšek* priobčil v spisu 'Kaj pripovedujejo ob Ložnici' v Ljubljanskem zvonu 1887, str. 535, povsem podobno zgodbo.« In naposled najdemo še v kazalu osebnih imen (stran 372) zapisano: *Cilenšek, Matija*. Da je bil Slodnjak uverjen, da gre za Matijo Cilenška, je toliko bolj umljivo, ker nosi vseh šest nadaljevanj zapisa Kaj pripovedujejo ob Ložnici podpis »Spisal M. Cilenšek.«

Prispevek za botaniko »Ledeni les« (ibid. str. 506) je podpisan samo s C-k, v kazalu pa stoji za ta članek M. Cilenšek.

Že od vsega začetka sem dvomil, da bi bilo navedenemu piscu ime Matija, ob prebiranju zanimivega pričevanja in zapisa o ledenem lesu pa sem se hitro prepričal, da gre za botanika starejšega rodu Martina Cilenška, doma iz Gotovelj pri Zalcu v Savinjski dolini. Do tega zaključka mi ni bilo težko priti, saj je mož moj stari stric, brat mojega dedka po materini strani, v vsej rodlini Cilenškov ugledni in spoštovani »stric profesor«. Pogoste pripovedi moje pokojne matere pa drugih starejših sorodnikov so na las podobne zgodbam v zapisu »Kaj pripovedujejo ob Ložnici«. Koliko pesniške barvitosti je bilo v materinem slikanju letnih večerov pod vaško lipo, ki se še danes košati sredi domače vasi, ko so se shajali možje in si povedali zanimivosti, resne in zabavne, tistega dne, govorili o zahtevnem delu v hmeljiščih, o sekanju, kupovanju in prevažanju hmeljev, o obiranju in sušenju hmelja, pa razgrinjali načrte za prihodnje dni! Ko je legal mrak na dolino, se je razlegala pesem, lepa, ubrana. To so bili pravi fantje na vasi, v ta krog mož so se mogli vključiti mladeniči šele, ko so dosegli določeno starost in si nabrali nekaj življenjskih izkušenj. Pa zimski bralni večeri, ko je šte-

vilna družina posedla po »hiši« in pazljivo poslušala najboljšega bralca, ki je na glas prebiral vsako leto z veliko neučakanostjo dospele ali pa v vaški čitalnici izposojene knjige! Čtiva je bilo vsako leto premalo, tolikšna je bila slast branja! Obiski »strica profesorja« so bili svečan dogodek za družino in za vas. Mož je vedel toliko povedati, saj je leto za letom, brez predaha peš križaril po naših krajih, iskal, nabiral, preučeval. Na teh, tudi do dva meseca trajajočih popotovanjih je bil tudi stalen gost Savinjskih planin, ki jim je namenjal vso moč svojega občudovanja, opazovanja, raziskovalnih želja.

Potrnilo za domnevo, da je Slodnjak v obravnavanju gradiva za Aškerčeve balade navajal botanika Martina Cilenška, je najti v »imeniku dozdanih sotrudnikov Ljubljanskega Zvona« (LZ 1887/1), kjer je navedeno: Cilenšek Martin, profesor v Ptujju. S prepričljivim in nedvoumnim gradivom pa postrže Slovenski biografski leksikon. Geslo Cilenšek je eno samo. Pod njim je naveden samo en kulturni delavec, in sicer Martin. Iz njegovega življenjepisa povzemamo nekaj podatkov.

Martin Cilenšek se je rodil 23. oktobra 1848 v Gotovljah v Savinjski dolini, dovršil 1871 gimnazijo v Celju, študiral prirodoslovje na graški univerzi, po državnih izpitih 1875 spliral na ljubljanski realki ter služboval kot profesor na realki v Leobnu (1876—1886) in do upokojitve 1905 na deželni gimnaziji v Ptujju. Tu je poleg prirodopisa poučeval slovenski jezik, kar je po svoje značilno. Hišo na Vičavi pri Ptujju je po upokojitvi prodal in se preselil v Celje, od tam pa v Ljubljano. Takoj za prvim, v nemščini napisanim strokovnim spisom, se je lotil Cilenšek pisanja in objavljanja del v slovenščini. Za to sta ga pridobila Kresova urednika Sket in Trstenjak.

Iz Cilenškovega opusa naj tukaj spomnimo po že citiranem Slovenskem biografskem leksikonu na nekaj del. Največ jih je seveda iz piščeve stroke, iz botanike. Sem sodi tudi najboljše in najtehtnejše pet snopičev obsegajoče delo »Naše škodljive rastline v

podobi in besedi« (1892—96) ter sorodno zasnovano delo »Naše koristne rastline«. Drugi spisi pa segajo na področje geologije in gospodarstva. Cilenšek pa se je približal leposlovju s svojimi potopisi in zapisi narodnih pripovedk, bajk in šeg, povezanih v že omenjenem delu »Kaj pripovedujejo ob Ložnici«.

Cilenšek v svoje pripovedi rad vpleta različna razmišljanja, ki so le posredno povezana z obravnavano snovjo. Domača vas Gotovlje mu je zelo prirasla k srcu in jo večkrat omenja ter razprda o njej svoje misli. Med drugim ugotavlja, da jo različno nazivajo, kakor Gotovlje, Gutovlje, Dobrovlje, Dubrovlje, Dobravas (nemško-avstrijsko Gutendorf). Vsa ta imena pa so napačna: pod vasjo namreč izvira Godomlja in po nji se mora vas imenovati »Godomlje«.

Na drugem mestu zopet — da pokažemo še en primer — se loteva žgočega in bolečega vprašanja ponemčevanja naših krajev ter izpričuje svojo pripadnost slovenstvu. Narodno blago, ki ga zapisuje »...se zbira lože od novejših napisov, kateri Slovencem oznanjajo, da je tu »Hopfen-Trockenhaus«. To nam je tudi glavna priča, kdo sili v deželo. In istina, kadar hmelj dozoreva, oglašajo se krivososovi zmerom bolj in bolj in nemožeče ni, da se jih v kratkem tudi stalno nekoliko naseli. Potem pa bo Ložnica, izpirajoč vso to nesnago, točila dvojne solze, in odmeva v Savinji ne bo našla, kajti ta je že temu vajena. Prečrno bi gledal trdeč, da mora vse tako priti, toda temu pa vendar nikdo oporekati ne more, da v lepo in rodovitno dolino bolj in bolj silijo tujci in izpodrivajo domačine. Teh se prehitro primejo tuje besede in Deutschwirth, Deutschenthal, Buchberg itd. slišiš, kamor se obrneš. Peščica takih ljudi že da kraju ime, katero se podeduje od roda do roda.«

Martin Cilenšek je dočakal, podobno kot mnogi iz njegovega rodu, zavidljivo starost 89 let. Umril je na svoj rojstni dan leta 1937, potem ko je preživel leta starosti v svoji hiši v Langusovi ulici v Ljubljani. Nepodpisani kronist in prijatelj mu je 23. oktobra 1937 v »Jutru« napisal prijazen nekro-

log. Tam je zapisano med drugim: »Kakor je Erjavec seznanil Slovence z živalstvom, tako je vrata v spoznanje našega rastlinstva odprl njegov sošolec Ivan Tušek. Toda veliko knjigo o naših škodljivih rastlinah je Slovencem položil na mizo šele Martin Cilenšek..., ki je vse svoje znanje in zmožnosti posvetil svojemu narodu in ni iskal slave v tujini, kjer bi jo bil vedno lahko dosegel. ... Cilenška je uvedla njegova mati v čudovito kraljestvo naše flore... bistrega dečka je vodila ... po polju in gozdovih in je strmečemu razkazovala lepoto cvetlic... Vsako bilko je poznala in jo po domače imenovala, zato pa noben drugi botanik ni poznal toliko različnih imen iz vseh krajev domovine za vsako rastlino kakor Cilenšek. Kar so naši protestantski pisatelji za našo književnost, to sta Tušek in Cilenšek za slovensko botaniko. Seveda so Scopoli in Hacquet in znatna vrsta domačih in tujih strokovnjakov že do najmanjših razlik opisovali prebogato cvetano slovenske zemlje, toda po ogromni večini v tujem jeziku ali pa njihova dela niso bila namenjena najširšim plastem. Naša dva znanstvenika pa sta položila temelj, na katerem zdaj raste slovenska veda o rastlinstvu. ... Nikdar ni bil

suhoparen in Glaser mu v »Zgodovini slovenskega slovstva« ni mogel napraviti večjega poklona kakor s poudarkom, da so Cilenškova dela izborno uravnana za preprosti narod ... in da je Cilenšek dostojen naslednik Erjavčev ... Sam je risal rastline in pri tem so mu opešale oči ... Iz naroda je dvignil in mu s svojim znanjem pomnožen vrnil lep zaklad. Nikdar ni iskal priznanja, živel je tiho kot učenjak, finega duha in obnašanja...«

M. Cilenšek, pisec narodopisne nadaljevanke »Kaj pripovedujejo ob Ložnici« v Ljubljanskem Zvonu 1887, je torej Martin Cilenšek, ugledni slovenski botanik in dolgoletni profesor na gimnaziji v Ptujju, kjer je v dveh desetletjih svojega službovanja opravil največji, pretežni del svojega življenjskega dela.

Lani je poteklo 35 let od njegove smrti, letos poteka 125 let od njegovega rojstva. Danes se o Cilenšku malo, bolje rečeno nič ne govori in ne piše. Morda pa bi ti obletnici lahko poslužili za priliko, da njegovi mlajši kolegi po stroki zopet pregledajo in ovrednotijo Cilenškovo delo in pokažejo, kje mu je mesto v bliskovitem razvoju znanosti, tudi v domačiji.

MED KIČEM IN ESTETIKO

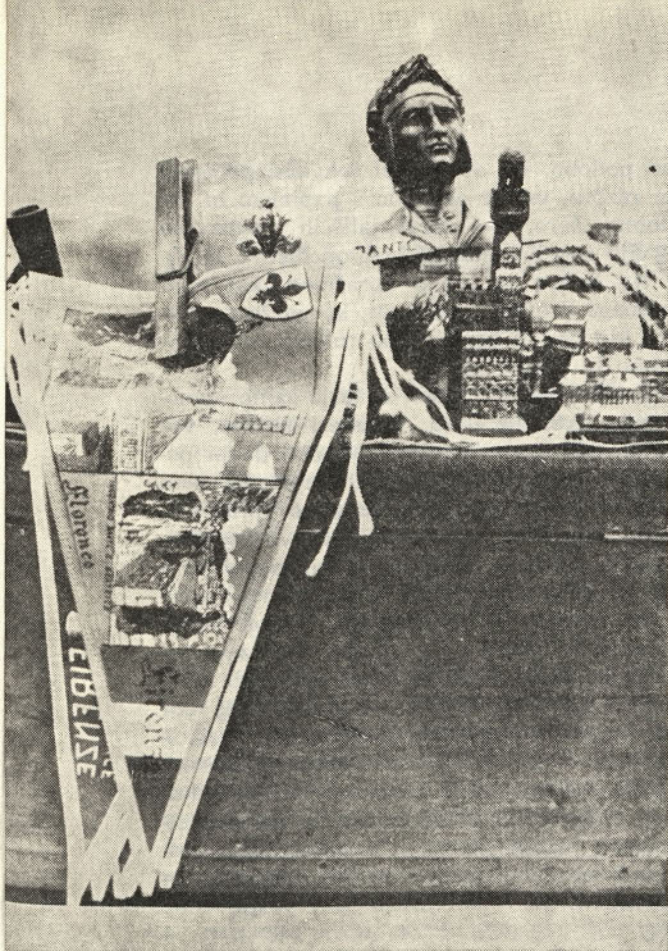
S kičem označujemo slab izdelek, ki ima lahko uporabno vrednost, manjka pa mu estetsko oblikovana popolnost. Kič ni nikoli izviren izdelek, posnema zunanjo obliko, ne da pa izdelku notranjega izraza in vsebine. Prve pojave kiča zasledimo že s porajajočo se industrijo in tehniko, ki sta postopoma izpodrinili ročne izdelke obrti. Izgleda, da ljudje v prejšnjih časih skoraj niso poznali kiča, vsaj ne v tolikšni meri, kot ga srečujemo danes, ko ga najdemo že na vsakem koraku: na ulici, po naših domovih in vrtovih, skratka povsod v našem življenjskem prostoru. Kič se pojavi najraje tam, kjer

ima za to pogoje; je produkt nezdrave miselnosti, v katero lahko kaj hitro zapademo, če sta naš estetski čut in mera za zdravo naravno lepoto okrnjena.

Industrijska serijska proizvodnja avtomatsko grmadi najrazličnejši potrošniški material in izdelke, kot so tekstil, pohištvo, keramika, steklarski izdelki itd. Industrijski tekoči trak je mehanizirano šablonski, stroj izvrže karkoli in končni produkt je pač takšen, kakršen je bil osnovni načrt, kakršna je zamisel načrtovalca oziroma ustvarjalca; ta pa je lahko kakovostno estetska ali pa neokusno kičasta. Oblikovalčev okus, obli-

Serijski keramični kič

Turistični, spominski kič

kovalne sposobnosti in estetska mera so merodajni faktor za kvaliteto izdelka.

Ko si ogledujemo kakšno muzejsko etnografsko zbirko, se zastrmimo in občudujemo predvsem preprosto lepoto kmečkega pohištva, orodja in keramike. Oblike posode in orodja so funkcionalno logične in prav zato nas pritegne oblikovna lepota teh predmetov, ki jih je kmečki človek oblikoval in uporabljal v vsakdanjem življenju. To dejstvo nam tudi potrjuje, da je kmečki oblikovalec — obrtnik, ki je bil vedno tesno povezan z naravo, znal vnesti v te predmete funkcionalno logiko materiala, obliko in vsebino.

Občudovanja vredna je slovenska kmečka hiša, naj si bo gorenjskega, primorskega ali panonskega tipa. Funkcionalna logika materiala in konstrukcije zrcali ubrano skladnost detajla, ki se vključuje v stilno lepoto celote. S slamo krita streha dominira na vzleknjeni vzdolžni osnovi sten, kontrast med temno strehe in belino zida stopnjuje svojevrstno razpoloženje. Vedno je poudarek na materialu — slama, les, kamen, belina zidu, zato se zrcali in diha iz kmečke hiše tako značilna intimna topla domačnost, ki je resnično enkratna nota tega domovanja.

Kičasti izdelki ponavadi izgubijo oblikovno funkcionalnost, ki je že prvobitna v materialu samem. Strukturna funkcija materiala je zato osnova in začetek vsakega oblikovanja. Dober mizar bo vedno upošteval strukturo in funkcijo materiala pri obdelavi lesa in tudi umetnoobrtni kovaški izdelek poudarja funkcionalnost železa; vsi kičasti izdelki pa so zgubili prav to prvobitno materialno-funkcionalno osnovo.

Kič ni omejen samo na preproste uporabne in umetnoobrtne izdelke, ampak gospoduje in zaobjemlje tudi širša področja našega vsakdanjega udejstvovanja. Zelo vidno pa prihaja do izraza prav na področju kulturne reproduktivne dejavnosti. Lahko omenimo samo nekatera torišča, kjer se kič in kičasta miselnost razraščata in bohotita svobodno brez ovir in zaprek. Od kiča živi pretežno sedma umetnost — film in delno televizija, kjer imamo poplavo kriminalk, osladnih westernov z vso plažo sladkih pornospektaklov. Zabavna glasba s popevkarstvom nas zagrinja s svojim hrupom in efekti. Kioski pa se podirajo pod težo pornografsko kriminalne literature in revialno-beletristične navlake.

Tudi likovna umetnost je prepredena s kičem, saj ga tako v slikarstvu kot v kiparstvu ne manjka. Na področju arhitekture pa vidno izstopa tako na mestno industrijskem področju kot tudi na podeželju, kjer smo priče številnim urbanistično preureditvenim posegom. Čudovito enovitost mediteranske mestne arhitekture starega Kopra so »ozaljšali« z betonskim nebotičnikom oziroma blo-

kom. To obmorsko mesto je sedaj izgubilo svoj harmonični izgled. Nič bolje ni na našem podeželju, kjer v stihiji brezglave zidave prav tako veje kičasti duh. Naše vasi so bile vse doslej nekako zaključene celote, zasnovane v vzdolžni legi, v to ubranost pa se nasilno vcepljajo umetni arhitektonski organizmi, hiše nadstropnega tipa, ki kvarijo enotni videz naše vasi.

Iz vsega tega lahko torej spoznamo, da kič ni samo posamezni izdelek. Kič in kičasto mišljenje nas obdajata in kažeta naš odnos do vsega, predvsem pa do najbližjega življenjskega okolja in prostora. Sodobni človek kaže do svojega okolja izrazito neodgovoren potrošniško kičasti odnos. Vse, kar živi, bi morali ceniti in spoštovati, prvenstveno bi veljalo to za naravo, za naš življenjski prostor, do katerega običajno kaže mo prav vandalski odnos. Že v najbližji okolici našega mesta lahko trčimo na javna smetišča oziroma odlagališča konzerv, vseh vrst odpadkov in neuporabnih predmetov.

Obžalovanja vredno podobo plehkega kičastega odnosa do javnih objektov, nasadov in igrišč naletimo na Mestnem vrhu, kjer je tudi majhno otroško igrišče. To kaže žalost-

no podobo, saj so igralni rekviziti potrgani in razbiti, vse je nastlano s papirjem in podobno šaro, po sprehajaliških neutrudno drvijo mladi kolesarji in mopedisti.

Na koncu se lahko vprašamo, kaj nam pomaga urejati, investirati, ko pa že naslednji hip vse to brezobzirno rušimo, zanemarjamo in uničujemo.

Zmotna je miselnost: naše je samo stanovanje, dvorišče, hiša, v kateri živimo, vse drugo pa nas ne zanima! Menim, da ni potrebno posebej poudarjati, kam nas vodi takšno naziranje. Lahko se samo vprašamo, kako odpraviti kič in vse njegove vseobsegajoče faktorje. Verjetno se kič popolnoma ne bo dal nikoli zatreti, lahko pa vsaj omejimo njegov radius širjenja. To pa bomo dosegli le tedaj, če se bomo živo zavedali vseh posledic in če se bomo estetsko izpopolnjevali. Čim bolj bo prečiščen naš čut za lepoto, za estetske funkcionalne vrednote, tem manj bo kiča in kičaste miselnosti. Naša estetika mora zato temeljiti na zdravih življenjskih osnovah, ne pa na izumetničenih lažnih utvarah. V nasprotnem primeru se bomo dušili v lastnih smetiščih in odpadkih pa tudi ogrozili svoj obstoj.

MODELI, MNOŽICE, ŠTEVILA

V sestavku so modelirane s pomočjo grafov nekatere izvirne povezave med pojmi teorije množic in teorije števil. Prikazana je nujnost uporabljanja modelov pri prenosu informacije in potrebnost upoštevanja semantičnih zakonov.

1. Uvod

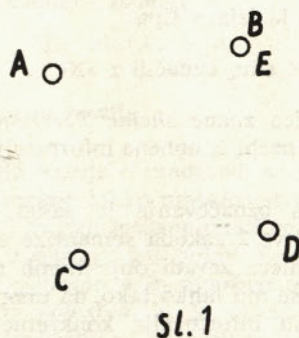
V vsakdanjem življenju bi lahko razdelili šale na vsebinske in na semantične. Pri slednjih nastane komična situacija tako, da se spremeni, zaradi namerno zamenjane črke ali celo besede, izraženi pomen. Tudi doslej nerešene znanstvene probleme bi lahko razdelili na vsebinske in semantične.

Vsebinskih problemov ljudje nismo uspeli rešiti predvsem zaradi treh razlogov: ker še ne poznamo dovolj objektivnih okoliščin pojava, ker še nismo našli ustreznega abstraktnega modela pojava in ustreznih metod za obravnavo. Pogosto se prepletajo pri nerešenem problemu vse tri komponente, dana pa je tudi semantična.

Kot vsak model, je lahko tudi abstraktni model, ki spada med človekove predstave, navidezno popolnoma različen od originalnega objektivnega predmeta ali pojava, obstajati pa mora določena analogija v strukturi ter v obnašanju modela in originala. Kot abstraktni model osnovnega zakona razvoja nam lahko n. pr. služi predstava vijačnice. Vzpenjanje masne točke po vijačnici ponazarja razvoj, pri katerem se vrnemo po vsakem obhodu vijačnice na začetno točko, toda vedno višje. Če kdo opazuje to gibanje dvodimenzionalno, z vrha, vidi samo projekcijo masne točke na osnovno ravnino z neprestanim ponavljanjem situacije, opazovalec pa, ki vidi vse tri dimenzije, zazna tudi vzpon.

2. Množica in paradoks označevanja

Kot abstraktni modeli kompleksnih pojavov nam lahko služijo nekateri matematični pojmi, posebno primerni pa so pojmi iz teorije o množicah. Označimo množico z »M« in jo ponazorimo s sliko štirih krožcev (sl. 1). Pojem, ki ga pridobimo z opazovanjem slike 1, nam lahko služi kot abstraktni model štirih stolov, štirih koles, štirih letnih časov ipd. Vsakemu krožcu rečemo, da je *element* ali *član* množice M, ta pa vsebuje štiri ele-

mente. Elemente množice imenujemo ali označimo tako, da pripišemo v sl. 1 vsakemu krožcu po en znak, ki bo doslej ime ustreznega elementa. Če pripišemo krožcu dve črki, n. pr. »B« in »E«, imata obe črki skupen pomen in sta tedaj sinonima. To zapišemo kot $B = E$ (1)

Znak »=«, to je *enačaj*, ima enak pomen kot besede »je pomensko enakovredno«. Zapis (1) bi prebrali kot: Črka »B« je pomensko enakovredna črki »E«. V skladu s tretjim zakonom semantike sta obe črki v našem primeru sinonima. Odslej bomo uporabljali enačaj v opisanem smislu identitete tako, da bo n. pr. veljaven zapis »Najsta-

rejše mesto v Sloveniji = Ptuj«, kljub popolni podobnosti dvojčkov pa ne bomo zapisali enačaja med njuni imeni. Če bi to storili, bi uporabljali enačaj dvoumno in bi s tem prekršili 2. zakon semantike.

V zvezi z označevanjem abstraktnih pojmov je odkril avtor *paradoks označevanja abstraktnih pojmov*:

Oseba \check{c}_1 govori o množici štirih pojmov, ki so ponazorjeni na sl. 1. Oseba \check{c}_2 , ki slike ni videla, sliši, da govorimo o točki B in vpraša: »Katero točko ste označili z »B«?« Odgovor osebe \check{c}_1 : »Točko E smo označili z »B«. Sledi vprašanje: »Katero točko ste označili z »E«?« Odgovor: Desno zgornjo točko smo označili z »E«.« Vprašanje: »Katero točko ste označili s terminom »desna zgornja točka«?«. Oseba \check{c}_1 lahko uporabi v odgovor prejšnja imena z nedefiniranim pomenom ali pa odgovori: »Desno zgornjo točko smo označili s terminom *desna zgornja točka*.«

Odgovor je izjava tipa

$$X \text{ smo označili z } »X« \quad (2)$$

ki je inačica znane *sheme Tarskega*, ta pa ne prinese osebi \check{c}_2 nobene informacije o imenovanju.

Paradoks označevanja je samo posebna oblika kršitve 2. zakona semantike točke a), v tem primeru zaradi objektivnih razlogov. Izognemo se mu lahko tako, da uporabljamo pri prenosu informacije konkretne snovne modele abstraktnih pojmov. Med te spadajo modeli, izdelani iz kovin, lesa in iz plastičnih snovi pa tudi modeli iz apnenca, grafita in barv; to so sheme, narisane s kredo, risbe, narisane s svinčnikom, barvne slike ipd. V nasprotju s splošnim prepričanjem je potrebno pri prenosu informacije o najbolj abstraktnih pojmi najpogosteje uporabljati konkretne modele. Na konkretnem modelu je mogoče prenesti informacijo o označevanju z enostavnim kazanjem ustreznega predmeta in hkratnim izgovarjanjem definicije.

Velja namreč zakon o *uporabljanju konkretnih modelov*:

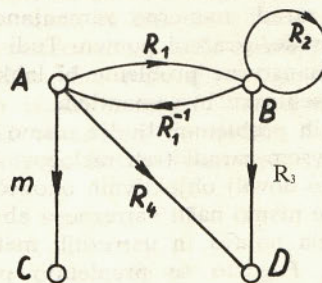
Če oseba \check{c}_1 ne uporablja ustreznega konkretnega modela pri prvem prenosu infor-

macije osebi \check{c}_2 o več abstraktnih pojmi, se ne more izogniti paradoksu označevanja.

V tem primeru je seveda prenos informacije nepopoln. To pomeni, da mora oseba \check{c}_1 , ki oddaja informacijo o abstraktnem pojmu, ki je za osebo \check{c}_2 nov, uporabljati pri prvem omenjanju konkreten model, sicer prekrši 2. zakon semantike. Seveda je iskanje ustreznih konkretnih modelov večkrat dolgotrajno.

3. Graf kot model osnovnih kategorij

Vsak izmed pojmov $p(\check{c})$ je član ene od treh osnovnih množic, ki jih imenujemo kategorije. Poznamo tri kategorije: stvar, lastnost in odnos ali relacija. Ker so kategorije abstraktni pojmi, jim priredimo konkretne modele v obliki pisnih znakov. Stvari in lastnosti modelirajmo s krožci ali pikami, odnose pa z usmerjenimi črtami, ki povezujejo

sl. 2

ustrezne krožce. Na sliki 2 so stvari A, B in D, lastnost je C, relacije pa so R_1 , R_1^{-1} , R_2 , R_3 , R_4 in m . Relacijo R_1 med stvarima A in B zapišemo kot:

$$R_1(A, B) \quad (3)$$

ali kot

$$AR_1B \quad (4)$$

pri čemer sta oba zapisa pomensko enakovredna

$$(3) = (4),$$

modelirana pa v sl. 2 z ustrežno črto. Tak sistem krožcev in črt imenujemo *graf*.

V sl. 2 opazimo, da veljajo v grafu povezave

$$R_1(A, D), \quad R_2(B, B), \quad R_3(B, D), \quad m(A, C)$$

Točki A in D pa sta povezani tudi z zaporedjem črt $R_1(A, B)$ in $R_3(B, D)$. Obe črti naj predstavljata tako imenovani *kompozitum* ali *sestavo* relacij R_1 in R_2 ki jo zapišemo kot:

$$R_3 \circ R_1(A, D) \quad (5)$$

ali

$$A R_3 \circ R_1 D \quad (6)$$

pri čemer spet velja

$$(5) = (6)$$

Tudi za lastnost C velja, da je v relaciji m s stvarjo A, torej $A m C$. Če je A določeno telo, C pa njegova masa, preberemo izjavo »A m C« kot »A ima maso C«. Če je »C« pomensko enakovreden s »50 kg«, bi zapisali »A m 50 kg«. Nobena relacija, razen refleksivne relacije, tipa R_2 , ne more obstajati, če nimamo vsaj dveh pojmov. Posebej to velja za relacijo med stvarjo in njeno lastnostjo. Če ni telesa A, ne more biti niti njegove lastnosti, mase 50 kg. Vse fizikalne veličine spadajo med lastnosti.

S pojmom relacija je neposredno povezan pojem *funkcije*. Rečemo, da je pojem B *funkcija* R_1 pojma A. Označimo z » $R_1(A)$ « končno točko črte, ki se je začela v točki A.

Če pogledamo sl. 2, je končna točka ravno B. V tem primeru sta oznaki » $R_1(A)$ « in »B« sinonima, zato velja:

$$B = R_1(A) \quad (7)$$

Seveda velja za poljubno relacijo:

$$B = R(A) \iff R(A, B) \quad (8)$$

Torej veljajo za naš graf tudi zapisi:

$$B = R_2(B), D = R_3(B), D = R_4(A), C = m(A)$$

V fiziki uporabljamo funkcijski zapis veličin in pišemo » $m(A) = C$ «, n. pr. » $m(A) = 50 \text{ kg}$ «. Seveda velja funkcijsko izražanje tudi za kompozitum relacij, tako da lahko zapišemo ob upoštevanju (8) izraz (5) kot:

$$D = R_3 \circ R_1(A) \quad (9)$$

Naj bodo A, B in D osebe. Če je R_1 relacija oče, R_3 pa relacija brat, je kompozitum relacij $R_3 \circ R_1$ relacija stric in (9) preberemo kot »D je stric A«.

Če izstopa iz začetne točke A več črt, ki ponazarjajo relacijo istega tipa, bomo rekli, da so ustrezne relacije *divergentne*, če pa se združuje v neki točki več črt, so *konvergentne*. Če izstopa ali vstopa v točko ena sama črta, rečemo, da je relacija *enolična*.

Vsaki relaciji R lahko pripišemo tudi obratno ali *inverzno* relacijo R^{-1} , ki jo ponazorimo v sliki s črto z obratnim potekom. Če je R relacija oče, je R^{-1} relacija otrok. V primeru, da pomeni » $B = R(A)$ «, B je oče A, pomeni zapis » $A = R^{-1}(B)$ «, A je otrok B. Očitno so inverzne relacije konvergentnih relacij divergentne relacije in obratno. Inverzna relacija enolične relacije je spet enolična. Iz sl. 2 lahko tudi razberemo za kompozitum enolične relacije R:

$$R^{-1} \circ R(A) = A \quad (10)$$

4. Množice in števila

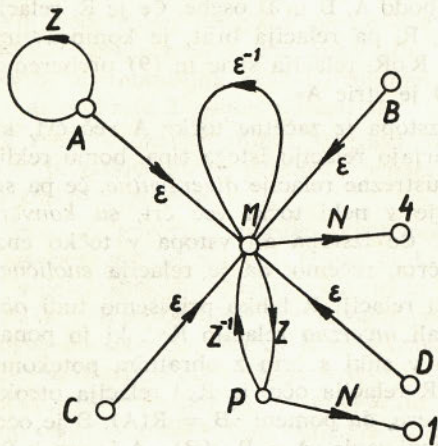
Področje teorije o množicah so abstraktni pojmi. Tvorimo lahko množice stvari, lastnosti, relacij in tudi mešane množice. Ukvarjali se bomo z diskretnimi pojmi. Osnovna relacija med pojmom A in množico M (gl. sl. 1) je relacija *članstva*, ki jo označimo z » ε «, tako da zapišemo » $A \varepsilon M$ « ali v skladu s (3) » $\varepsilon(A, M)$ «. Seveda so vsi štirje pojmi s sl. 1 člani iste množice M, kar pomeni, da je relacija ε konvergentna glede na množico M (gl. sl. 3). Uporabimo lahko tudi funkcijski zapis » $M = \varepsilon(A)$ «, tako da velja za sl. 3: $\varepsilon(A) = M$.

Inverzna relacija $\varepsilon^{-1}(M)$ določa množico vseh štirih pojmov, kar se ravno ujema z množico M, torej velja:

$$\varepsilon^{-1}(M) = M \quad (12)$$

V sl. 3 je ponazorjena ε^{-1} z zanko.

Pojem naše množice M je sestavljen iz štirih pojmov. Pogosto združimo te pojme v nov pojem P, ki ga obravnavamo kot eno-

Sl. 3

to. Rekli bomo, da je pojem P združitev množice M, ustrezno enolično relacijo pa bomo označili z »Z«. V sl. 3 vidimo:

$$Z(M) = P \quad (13)$$

Inverzni enolični relaciji Z^{-1} bomo rekli *razčlenitev*:

$$Z^{-1}(P) = M \quad (14)$$

Če vsebuje množica M en sam pojem, je očitno združitev te množice isti pojem kot sama množica:

$$Z(M) = M$$

V sl. 3 vidimo n. pr.:

$$Z(A) = A$$

Vse pojme x, za katere velja izraz (15)

$$Z(x) = x, \quad (15)$$

bomo imenovali *elementarni* pojmi.

Vzemimo kot aksiom, da pojma, ki je že združen, ne moremo samega še bolj združiti, torej:

$$(\forall x)[ZoZ(x) = Z(x)] \quad (16)$$

Naravna števila so abstraktni pojmi, ki spadajo med lastnosti. V naslednjem raz-

delku jih bomo natančno definirali, tukaj pa opišemo relacijo med pojmom x in številom. Vsakemu diskretnemu pojmu x naj pripada točno eno naravno število n. Konvergentno relacijo med pojmom in številom označimo z »N«, tako da zapišemo: »N(x,n)« ali v funkcijski obliki: »n = N(x)«. Za množico M na sl. 3 velja $N(M) = 4$, združitev P pa $N(P) = 1$. Ker spadajo tudi števila med pojme, pripada tudi vsakemu od teh neko število. Odločimo se v modelu za po en primerik vsakega naravnega števila, tako da velja:

$$(\forall n)[N(n) = 1], \quad (17)$$

kar se pozna v sl. 4 tako, da se stekajo črte N od vsakega števila k številu 1. Seveda velja zaradi (16) tudi:

$$N(1) = 1,$$

kar se pozna v sl. 4 v obliki zanke. Aksiom, da pripada vsakemu pojmu x točno eno naravno število, zapišemo kot

$$(\forall x)(E!n)[n = N(x)] \quad (18)$$

Iz (17) in (18) sledi za vsak pojem x:

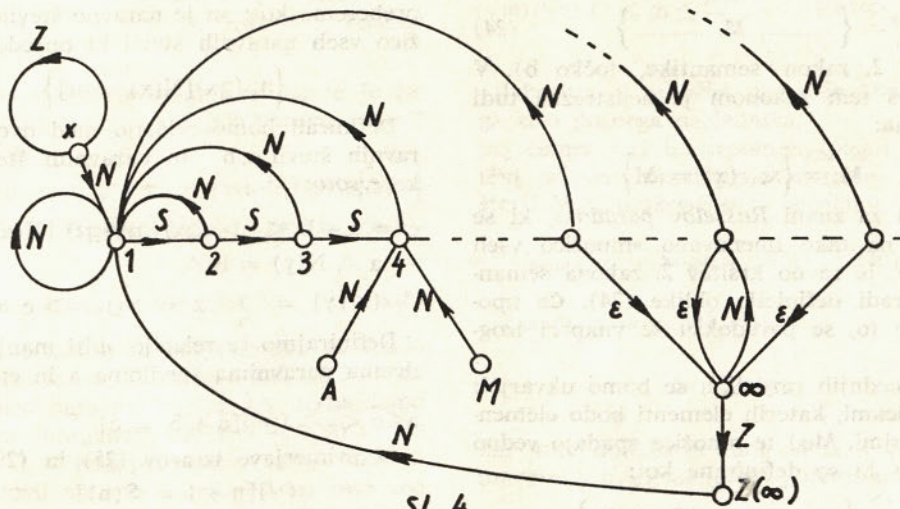
$$(\forall x)[NoN(x) = 1] \quad (19)$$

Inverzna, divergentna relacija $N^{-1}(n)$ nam da množico vseh *enakoštevilčnih* pojmov, ki vsebujejo po n elementov. V množico $N^{-1}(12)$ spada n. pr. med ostalim pojem leta, sestavljenega iz dvanajstih mesecev, in tudi jedro ogljikovega izotopa C^{12} .

5. Število ena

Peano je uvrstil v svojih postulatih število nič med naravna števila, mi pa bomo uporabljali termin »naravno število« v ožjem pomenu besede, t. j. za števila, ki pripadajo nepraznim pojmom. Med naravna števila v ožjem pomenu ne bomo uvrstili števila nič, pač pa števila ena, dve, tri itd.

Število ena naj pripada točno vsem elementarnim pojmom x, to je pojmom, ka-

Sl. 4

terih združitvev $Z(x)$ je identična s samim pojmom. Število ena označimo z znakom »1«, včasih pa tudi z »I«

V skladu z aksinomom (16) in definicijo

$$(\forall x)[1 \stackrel{\wedge}{=} N(x); Z(x) = x] \quad (20)$$

(20) dobimo izrek:

$$(\forall y)[(\exists x)[y = Z(x)] \Rightarrow N(y) = 1], \quad (21)$$

ki pomeni, da je združitev vsakega pojma elementaren pojem. Število ena je, kot vidimo, osrednje med naravnimi števili.

6. Definicija množice in Russelov paradoks

Pri definiciji tako abstraktnih pojmov kot so števila, mora upoštevati oseba či, ki se ukvarja s števili, zakon o uporabljanju konkretnih modelov, da se izogne paradoksu označevanja (gl. razdelek 2).

Vzemimo spet množico M , modelirano s sliko 1. Kot ime te množice uporabimo lahko tudi zapis, sestavljen iz zavitega predklepaja, imen posameznih elementov, ločenih z vejicami in zavitega zaklepaja, torej

$\{A, B, C, D\}$. Ta zapis ima isti pomen kot » M «, zato velja:

$$M = \{A, B, C, D\} \quad (22)$$

Če definiramo na ta način množici

$$M_1 = \{A, B, C\}$$

$$M_2 = \{B, C, D\}$$

je presek obeh množic množica

$$M_1 \cap M_2 = \{B, C\}$$

unija pa

$$M_1 \cup M_2 = M$$

Množico, ki ne vsebuje nobenega elementa, imenujemo *prazna množica* in jo označimo z » \emptyset «.

Razen opredelitve množice oblike (22), pogosto uporabljajo opredelitev s skupno lastnostjo P , tako da rečejo: »Množica vseh pojmov, ki imajo lastnost P «, ali krajše $\{x; L(x) = P\}$, pri čemer mora biti lastnost P smiselna za elemente te množice. Formalno ima definicija takšne množice M obliko:

$$M \stackrel{\wedge}{=} \{x; L(x) = P\} \quad (23)$$

Pri definiciji oblike (23) pa pride ob nepravilni uporabi lahko do kršitve 2. zakona semantike in s tem povezanih paradoksov. Zapis » $x; L(x) = P$ « nam naj predstavlja okrajšani zapis za množico imen posameznih elementov. Takoj ko se pojavi med imeni tudi » M «, dobimo definicijo oblike:

$$M \hat{=} \{ \dots, M, \dots \} \quad (24)$$

ki krši 2. zakon semantike, točko b). V skladu s tem zakonom je neustrezna tudi definicija:

$$M \hat{=} \{ x; \varepsilon(x) = M \}$$

Povod za znani *Russelov paradoks*, ki se nanaša na tako imenovano »množico vseh množic«, je ravno kršitev 2. zakona semantike zaradi definicije oblike (24). Če upoštevamo to, se paradoksu že vnaprej izognemo.

V naslednjih razdelkih se bomo ukvarjali z množicami, katerih elementi bodo elementarni pojmi. Med te množice spadajo vedno množice, ki so definirane kot:

$$M \hat{=} \{ Z(A), Z(B), Z(C), Z(D) \}$$

tudi če pojmi A, B, C, D niso elementarni.

7. Definicije naravnih števil in osnovnih operacij

Osnovna relacija med naravnimi števili je v Peanovih postulatih relacija *nasledstva*, ki je obratnoenolična; označili jo bomo s »S«. Če sta n in m naravni števili, zapišemo, da je m *naslednik* n, kot »nSm« ali v funkcijski obliki »m = S(n)«.

$$\begin{aligned} m = S(n) &\hat{=} (\exists x)(\exists y)(\exists z) [N(x) = \\ n \wedge N(y) &= 1 \wedge \\ \wedge \varepsilon(x \cap y) &= \phi \wedge z = x \cap y \hat{=} m = \\ = N(z)] &\quad (25) \end{aligned}$$

Število ena smo že definirali z izrekom (20). Njegovega naslednika S(1) bomo imenovali *dva*, označili pa z »2« ali tudi »II«.

$$2 \hat{=} S(1) \quad (26)$$

Naslednik tega je tako im. število *tri*, naslednik tega *štiri*, nato *pet* itd. (gl. tudi sl.4).

$$3 \hat{=} S(2), 4 \hat{=} S(3), 5 \hat{=} S(4), \dots$$

Neki pojem n je naravno število, če eksistira vsaj en diskreten pojem x, ki je s pojmom n v relaciji N. Zapis

$$(\exists x) [N(x) = n] \quad (28)$$

preberemo kot: »n je naravno število«. Množico vseh naravnih števil bi opredelili kot:

$$\{ n; (\exists x) [N(x) = n] \}$$

Definirali bomo relacijo med dvojico naravnih števil a, b in naravnim številom c kot *vsoto*:

$$\begin{aligned} c = a + b &\hat{=} (\exists x)(\exists y)(\exists z) [N(x) = \\ = a \wedge N(y) &= b \wedge \\ \wedge \varepsilon(x \cap y) &= \phi \wedge z = x \cup y \hat{=} c = N(z)] \end{aligned} \quad (29)$$

Definirajmo še relacijo »biti manjši« med dvema naravnima številoma a in c:

$$a < c \hat{=} (\exists b) [a + b = c] \quad (30)$$

Iz primerjave izrazov (25) in (29) sledi:

$$(\forall n) [n + 1 = S(n)] \quad (31)$$

Če nadomestimo v zgornji enačbi »n« z »1«, dobimo:

$$1 + 1 = S(1)$$

Primerjava s (26) pa nam da znan izraz:

$$1 + 1 = 2 \quad (32)$$

Ob upoštevanju aksioma (18, definicije (29) in izreka (31) sledi izrek:

Če sta a in b naravni števili, je tudi njuna vsota, a + b, naravno število.

Podobno kot (31) lahko zapišemo tudi:

$$(\forall n) [n + 2 = SoS(n)] \quad (33)$$

$$(\forall n) [n + 3 = SoSoS(n)] \quad \text{itd.} \quad (34)$$

Slede zapisi:

$$(\forall n) [n + 2 = S(n + 1)] \quad (35)$$

$$(\forall n) [n + 3 = S(n + 2)] \quad \text{itd.} \quad (36)$$

Strogo formalno izračunamo n. pr. vsoto 2 + 3 s pomočjo (36):

$$2 + 3 = S(2 + 2)$$

Zdaj uporabimo (35):

$$2 + 2 = S(2 + 1)$$

Upoštevamo še (31):

$$2 + 1 = S(2),$$

kar nam da zaporedje pravilnih izjav. Zaporedoma uporabimo (27)

$S(2) = 3, 2 + 1 = 3, S(2 + 1) = S(3) = 4,$
 $2 + 2 = 4, 2 + 3 = S(4), S(4) = 5,$ končno
dobimo $2 + 3 = 5$

Takšno strogo formalno računanje je za-
mudno, zato si vsote manjših naravnih števil
zapomnimo.

Relacijo med parom naravnih števil $\{a, b\}$
in številom c bomo imenovali *razlika*, če ve-
lja:

$$c = a - b \iff b + c = a \quad (37)$$

Zgodi se lahko, da razlika števil ne spada
med naravna števila, n. pr. razlika 2—3 ne
spada med naravna števila, ker ne najdemo
nobenega naravnega števila c tako, da
 $3 + c = 2$. V tem primeru moramo razširiti
obseg števil na cela števila, ki pa niso več
neposredno povezana z relacijo N s pojmi,
pač pa samo posredno preko naravnih števil.

Produkt $a \cdot b$ naravnih števil je spet nar-
avno število, po definiciji *kvocienta* a/b pa
moramo razširiti obseg števil na racionalna
števila.

Potenca a^b naravnih števil spada med nar-
avna števila, *koren* a pa v splošnem ne, zato
moramo razširiti obseg še na iracionalna
števila.

Tista realna števila, ki ne spadajo med
naravna, nimajo neposredne povezave z di-
skretnimi pojmi, zato je njih modeliranje
težavno ali celo nemogoče.

Izbira neustreznih konkretnih ali abstrakt-
nih modelov je povod za protislovja na tem
področju, ki se jim pogosto pridruži še se-
mantična komponenta.

8. Število neskončno in Cantorjev paradoks

Izberimo zaporedno množico naravnih šte-
vil:

$$M_{m,n} \hat{=} \{m, m + 1, m + 2, \dots, n\} \quad (38)$$

Dokažemo lahko, da pripada tej množici
naravno število:

$$N(M_{m,n}) = (n + 1) - m \quad (39)$$

ter da velja izrek:

$$(\forall m)(\forall n) [1 \leq m \leq \frac{n+1}{2} \implies N(M_{m,n}) \varepsilon M_{m,n}] \quad (40)$$

Izberimo v množici naravnih števil nekega
zelo poznega naslednika:

pri čemer naj bo izpolnjen pogoj (40). V
tem primeru imenujemo ustrezno množico
števil $M_{m,n}$ *neskončno* in označimo kot:

$$\infty \hat{=} M_{m,n}; m = \text{SoSo} \dots \text{oS}(1) \wedge (40) \quad (42)$$

Zaradi izreka (40) velja:

$$N(\infty) \varepsilon \infty, \quad (43)$$

kar smo ponazorili tudi na sl. 4. Združitev
množic ∞ je elementaren pojem, zato velja:

$$N(Z(\infty)) = 1 \quad (44)$$

Da je neko naravno število n neskončno
veliko, bomo zapisali zdaj kot:

$$n \varepsilon \infty \iff \varepsilon(n) = \infty$$

Tudi pri številih iz neskončnega razreda
smemo ohraniti očitno zvezo:

$$(\forall x)(\forall z) [x \subset z \implies N(x) < N(z)] \quad (45)$$

Če je x n. pr. množica točk premice, z pa
množica točk ravnine, v kateri premica leži,
velja $N(x) \varepsilon \infty$ in $N(z) \varepsilon \infty$, toda $N(x) < N(z)$,
tako da ne moremo trditi, da vsebuje pre-
mica enako število točk kot ravnina.

Odgovorimo še na vprašanje, koliko je nar-
avnih števil, t. j. vseh števil, začeniši z ena.
Če vstavimo v (39) za $m = 1$, dobimo:

$$N(M_{1,n}) = n, \quad (46)$$

pri čemer je n , v skladu z (38), zadnje šte-
vilo v množici $M_{1,n}$. Ker spada zadnje od nar-
avnih števil n v množico ∞ , velja:

$$n \varepsilon \infty \implies N(M_{1,n}) \varepsilon \infty \quad (47)$$

kar pomeni:

Naravnih števil je neskončno veliko

Števila nič očitno ne moremo sprejeti zaradi pogoja (40) med naravna števila. Definiramo ga lahko na več načinov, n. pr. kot:

$$0 = S^{-1}(1) \quad (48)$$

Seveda velja tedaj:

$$1 = S(0) \quad (49)$$

Zaradi (31) dobimo:

$$0 + 1 = S(0) = 1 \quad (50)$$

Številu nič ne pripada med diskretnimi pojmi noben pojem, zato imamo pri modeliranju podobne težave kot pri celih številih in ulomkih. Tako imenovana množica *praznih* pojmov, $N^{-1}(0)$, ki jo označimo z » \emptyset «, lahko vodi v protislovje, zlasti če hočemo aplicirati vse lastnosti množic na to, umetno množico.

S takšnim modeliranjem naravnih števil se izognemo Cantorjevemu paradoksu. Cantor trdi: Vseh sodih števil je toliko kot vseh naravnih. Ta paradoks nastane, če postavimo, da je število neskončno eno samo, ne pa razred števil. Cantorjev paradoks pa lahko ovrzemo v skladu z našim modelom. Označimo z » $L_{i,n}$ « množico vseh lihih števil v množici števil $M_{i,n}$, vsa soda števila pa označimo z » $D_{i,n}$ «. Tedaj velja očitno:

$$M_{i,n} = L_{i,n} \cup D_{i,n}, \quad (51)$$

medtem ko je presek prazna množica

$$L_{i,n} \cap D_{i,n} = \emptyset \quad (52)$$

Po definiciji vsote velja:

$$N(M_{i,n}) = N(L_{i,n}) + N(D_{i,n}) \quad (53)$$

Ker v splošnem ni nobena od množic prazna, velja neenačba (30)

$$N(D_{i,n}) < N(M_{i,n}) \quad (54)$$

Naj bo zadnje število intervala $M_{i,n}$ neskončno, $n \in \infty$. Zaradi (47) dobimo, da je število vseh naravnih števil neskončno, $N(M_{i,n}) \in \infty$, neskončno je tudi število vseh sodih števil $N(D_{i,n}) \in \infty$, vendar velja: —

Vseh sodih naravnih števil je manj od od vseh naravnih števil

Ta trditev spodbija Cantorjev paradoks.

9. Sklep

V sestavku smo uporabljali graf kot model, s katerim smo osvetlili določene pojme iz teorije o množicah in teorije o številih. Povezali smo ugotovitve obeh teorij in ubrali pri tem izvirno pot. Izvirnih je v sestavku precej definicij in izrekov, med ostalimi definicija števila neskončno kot razreda števil, definicija števila ena, definicija vsote, obseg naravnih števil (brez števila ena). Iz teorije o množicah so izvirni pojem združitve množice, definicija elementarne množice in nekatere metode pri obravnavanju množic. Na nekaterih mestih smo nakazali nevarnosti paradoksov in načine obrambe pred nekaterimi doslej znanimi paradoksi.

SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE

1. N. Prijatelj: Matematične strukture I, II, MK 1967
2. W Quine: Mathematical Logic, Harper Torchbook 1962
3. A. Žižek: Človek in pomen znakov, Izvestje 65—66, 1972
4. A. Žižek: O rešitvi problema grafskih števil s semantično metodo, Zbornik del VII. jugoslovanskega mednarodnega simpozija o obravnavanju podatkov, 1972

UMETNIŠKA POT SLIKARJA JANEZA MEŽANA

Janez Mežan se je rodil 8. novembra 1897 pod slamnato streho starega kmečkega doma na Spodnjem Brniku pri Cerkljah na Gorenjskem. V letih 1920—1924 je študiral na akademiji v Zagrebu, kjer so predavali znani profesorji, kot Ljubo Babič, Tomislav Krizman, Joza Kljuković. V letih 1924—1931 je bil Janez Mežan profesor risanja v Mariboru, kjer se je takoj vključil v klub »Ivan Grohar«, v katerem so delovali takrat že priznani slikarji. V tem obdobju je razvil Mežan izredno aktivnost ter priredil že leta 1926 s Cotičem svojo prvo razstavo v Mariboru. Leta 1930 je razstavljal v Ptujju skupaj z Jirakom in Trublom. Mežan in Pirnat sta bila tudi idejna pobudnika kluba »Brazda«, ki je združeval odtlej vso mariborsko likovno prizadevanje prav do druge svetovne vojne.

V letih od 1932 do 1939 je služboval v Novem mestu, nato pa odšel v Ljubljano, kjer je živel do leta 1946.

Toda druga svetovna vojna tudi Janezu Mežanu ni prizanesla, saj je bil vojni ujetnik, okusil pa je tudi vso nemirnost te razburkane dobe. Potem se je naselil v slikovitem zgodovinskem mestu ob Dravi (leta 1946). Med pedagoškim delom na ptujski gimnaziji, kateremu se je predal z vsem žarom svoje osebnosti, gnan od plemenite želje zbuditi v otrocih čut za lepoto, dobroto in človečnost; ni pozabil tudi na svojo lastno umetniško ustvarjalnost.

Mežan je bil izredno razgiban umetnik, ki je gojil oljno slikarstvo, tempero, akvarel, grafiko in risbo, ukvarjal pa se je tudi s plastiko in arhitekturo pri Ivanu Vurniku. Vsekakor je Janez Mežan najbolj znan po

svojih akvarelih, ki so izredno številni ter raztreseni po vsej Sloveniji pa tudi po tujini.

Ker je akvarel izredno odgovarjal Mežanovemu subtilnemu značaju, ga je gojil že od vsega začetka, zadnja leta pa skoraj izključno z redkim mojstrstvom in izbranim občutkom za tehnične fineše, kar ga uvršča med naše najboljše akvareliste. Mežan je bil izredno nežen in občutljiv umetnik, obdarjen s tenkočutno dovtetnostjo za lirično razpoloženost, ljubko idilo, preprosto intimnost in pristno slikarsko občutenost. Kot umetnik je ustvarjal vedno intuitivno in iz svoje lastne emocije, zato ni nikoli iskal stilnih vzorov. Mežanovo vodilo: Slediti nikomur, ni slučajnostna izjava. Osnovni problem njegove umetnosti je bil ves čas v tem, da je pravilno pretehtaval preprostost, otroško neposrednost, poučnost in človečnost in vse to povezoval s pristno umetniško poštenostjo. Temu cilju je žrtvoval program, na njegovo mesto pa postavil srce! Po vojni je sodeloval Mežan na skoraj vseh razstavah ptujskih in mariborskih umetnikov; leta 1955 je razstavljal z Oeltjenom v Mariboru, večkrat je razstavljal tudi v Ptujju samostojno in skupno z domačimi umetniki. Dvakrat smo ga tudi srečali že med prvo skupino slikarjev slikarske kolonije Borl-Poetovio. Ptujčani in širša slovenska javnost, predvsem pa ljubitelji likovne umetnosti, s pokojnim profesorjem Janezom Mežanom nismo izgubili samo umetnika, temveč tudi človeka, prijatelja in dolgoletnega likovnega pedagoga, ki je zbujal pri svojih učencih čut za lepoto, dobroto in v pravem pomenu besede humane odnose med ljudmi.

IN MEMORIAM

PROFESORJU JOŽETU MAUČECU

Meseca marca 1972 smo se poslovili od nekdanjega gimnazijskega profesorja in poznejšega ravnatelja Solskega centra za kovinsko stroko v Ptujju prof. Jožeta Maučeca. Smrt ga je pokosila dva dni prej, preden naj bi zapustil bolnišnico.

Prof. Jože Maučec se je rodil 7. maja 1907 v Bogojini kot kmečki sin. Gimnazijo je obiskoval v Murski Soboti in v Ljubljani. Tam je tudi študiral, in sicer na filozofski fakulteti. Službo je nastopil najprej kot prefekt na kmetijski šoli v Grmu pri Novem mestu. Naslednje leto je bil imenovan za profesorja na gimnaziji v Celju, kjer je služboval do leta 1941. Med vojno je živel deloma doma, deloma v podkrpatski Rusiji. Po osvoboditvi je opravljaj nekaj časa posle v. d. direktorja na gimnaziji v Murski Soboti, nato pa je poučeval kot profesor geografije in zgodovine na jeseniški gimnaziji. Leta 1946 je prišel v Ptuj in poučeval na naši gimnaziji polnih 20 let. Potem pa je sprejel ravnateljsko mesto v Solskem centru za kovinsko stroko v Ptujju.

Profesor Jože Maučec je že kot visokošolec postal dopisnik. Za Geografski inštitut je izdelal zemljevid Prekmurja. Potem je v sodelovanju z dr. Vilkom Novakom napisal študijo o porabskih Slovencih in priredil več turističnih priručnikov mesta Ptujja. Nekaj časa je bil tudi predsednik turističnega društva in do svoje smrti predsednik zgodovinskega društva v Ptujju.

Slava njegovemu spominu!

Arnold Paulinič, prof.

PROFESORJU JANEZU MEŽANU

Jeseni 1946, ko mu je bilo blizu 49 let, je prišel pokojni akademski slikar in profesor na ptujsko gimnazijo, se ubadal s svojim poklicem do jeseni 1955, nato pa živel in delal kot slikar v Ptujju do konca svojih dni, do tistega trenutka, ko ga je po slovesu od sina pod hajdinskim klancem pokosila hrumeča pločevina. Zgodilo se je na večer prijetne nedelje, dne 3. grudna 1972.

Odšel je Janez in ni se več vrnil med svoje bližnje in daljne znance. Da, kar Janez smo mu rekali, tako ljudski je bil kot človek med kolegi in znanci, v krogu pivskega omizja, pa kot slikar, vselej in povsod. O njegovi popularnosti najlepše priča iskrena pripravljenost Ptujčanov, dostojno se posloviti od pokojnika. Nemudoma je bil sestavljen pogrebni odbor s predsednikom SZDL Zdravkom Turnškom na čelu, ki

Profesor Janez Mežan, akademski slikar, pri delu pred staro kmečko hišo v Haložah (Foto: J. Slodnjak)

mu gre zasluga, da so potekle vse pogrebne svečanosti v Ptuj in na Spodnjem Brniku, pokojnikovi rojstni vasi, vzorno. Na dan pogreba, v torek, so postavili dijaki ptujske gimnazije dve častni straži, profesorji pa eno ob pokojnikovi krsti v avli magistrata. Vsa gimnazijska mladina, pa tudi mladina drugih srednjih šol, se je v nemem mimohodu poslovila od pokojnika. Ko so se ob 11. uri začele na Trgu mladinskih delovnih brigad pogrebne svečanosti, ki so jih spremljali zvoki godbe na pihala in otožni spevi pevskega zbora, se je zbrala množica ljudi, znancev in prijateljev, ljubiteljev Mežanove umetnosti, mladine z vseh ptujskih šol. Od pokojnika so se z izbranimi besedami poslovili tajnik občinske skupščine Ivan Rau, predsednik slikarske kolonije »Poetovio« dr. Miro Bračič in predsednik društva upokojujencev Franc Tomanič.

Marsikatero oko se je orosilo, ko so položili krsto na pogrebni voz, ki je odpeljal slikarja za vselej iz Ptuj. Lepo število nas je bilo, ki smo ga pospremili na pokopališče na Spodnjem Brniku. V žalnem sprevodu so zastopali ptujsko gimnazijo poleg mene prof. Albin Lugarič in dva dijaka. Po opravljenem obredu so ob odprtem grobu spregovorili prof. Albin Lugarič v imenu Društva likovnih umetnikov Slovenije, pionirka z osnovne šole slikarjeve rojstne vasi in ponovno član društva upokojujencev v Ptuj. V imenu zavoda, ki je bil Mežanovo službeno mesto do upokojitve, sem se takole poslovil:

»Cenjeni profesor in kolega, dragi Janez, prinašam ti poslovilno besedo in zadnji pozdrav z zavoda, kjer si šolnikoval, preden si zapustil torišče prosvetarstva — z gimnazije Dušana Kvedra v Ptuj.

Blaga je bila tvoja nrav — blaga naj bo poslovilna beseda!

Ne bom obujal življenjepisa. Vsi vemo, kod te je vodilo življenje izpod sosednjih planin, kaj ti je sladkega in bridkega namenilo, kako je rezalo kruh — včasih prav natanko — tebi in tvojim. Hudo žal pa nam je, da te to življenje, ki si ga imel rad z vsem svojim bitjem, ni obvarovalo poslednjega krutega udarca nasilne smrti.

Val življenja te je pred 26 leti odpljusknil v Ptuj in tu smo ti prijatelji in znanci nedolgo tega čestitali k 75-letnici, trdno verujoč, da sta v tebi še čilost in vedrina in da boš ustvarjal kot doslej ali morda še močneje.

Pred pičlimi štirinajstimi dnevi si obiskal našo zbornico in si ogledoval svojo stvaritev, lepo podobo obdravskega mesta, ki smo si jo pridobili na zadnji razstavi v Ptuj. Kdo bi tedaj utegnil slutiti ali se domisliti, da si se prišel posloviti od kolegov in zbornice, ki je bila deset let tvoje delovno mesto, kraj odmora pa razboritih debat in veselih šal. Umetnina na steni nas bo vedno spominjala tvoje človeške podobe.

Kdorkoli bo v teh dneh govoril o tej tvoji človeški podobi ali si jo v duhu predočal, ne bo mogel prezreti nekaj osnovnih črt tvoje biti.

Bil si trden Gorenjec, neomajen v ljubezni do tega koščka naše dežele pod Krvavcem; zato smo te pripeljali k večnemu počitku semkaj, čeprav bi nam bilo ljubo, ko bi ostal pri nas — tudi poslej. Tvoja

ljubezen pa je bila večjih razsežnosti; tako kot svoj rojstni kraj, si ljubil vso domovino, Slovenijo in njene ljudi. Kadar je bilo rojakom hudo, si tudi sam trpel — in nisi skrival gneva.

Bil si človek, krepak in šibak.

In bil si umetnik.

Nisi mogel biti ozek. V šir so plala čustva tvoje krvi in srca. Zato si kmalu kot umetnik z razprtimi rokami objel naš svet, svet ravníc, valovitih gričev in strmih bregač, svet kmetij in osamljenih koč. Z dostojanstvom in vedrino pa veliko ljubeznijo si upodabljal ta del naše domovine: stari Ptuj, ki ti je bil pri srcu, polja ob Dravi pa zelene Slovenske gorice in žlahne trte haloških bregov od Borla do Gorce.

Tvoj opus — kdo bi vedel za vse tvoje stvaritve? — je svojski mejnik v slovenski upodabljaljoči umetnosti.

Skozi tvojo šolo je šlo mnogo rodov. Deset letnikov mladih ljudi je bilo deležnih tvoje vzgoje na ptujski gimnaziji. Nisi jih učil samo spretnosti svinčnika in lepote barv, uvažal si jih v umetnost, budil v njih ljubezen do narave, človeka, domovine. Bil si jim prijatelj, žal besede ni bilo iz tvojih ust.

Tak si bil in našel si izredno širok krog znancev, prijateljev, ljubiteljev in občudovalcev tvoje umetnosti. Tudi tisti, ki ti morda niso blizu, te spoštujejo, ker si bil trden v svojih nazorih, kritičen do okolja in do sebe, pa vselej dober in pošten.

Nič čudnega torej, da si je toliko naših ljudi ta dan iskreno želelo posloviti se od tebe, Janez Mežan, saj si bil zares naš.

Naj si odpočije izmučeno truplo v rodni grudi!

Mi, ki smo ob tebi prehodili košček tvoje življenjske poti, bomo pogosto v duhu pri tej gomili.«

Rudolf Čeh, ravnatelj

DELOVNA SKUPNOST GIMNAZIJE V ŠOLSKEM LETU 1971/72

a) Proforsorski zbor

Zap. št.	Priimek, ime in naziv	Nastop službe	Stroka	Razrednik	Poučeval
1.	Čeh Rudolf, prof., ravnatelj	1940	franc. in latin. jezik	1. c	fr 3. b ³ , 4. a ² , 4. c ²
2.	Cimerman Milan, prof.	1960	telesna vzgoja		te m 1. ab ³ , 1. c ³ , 2. ac ² , 2. b ² , 3. a ² , 3. bc ² , 4. ac ² , 4. b ² ; te ž 1. a ³ , 1. b ³ , 1. c ³ , 2. ab ² , 2. c ²
3.	Gojčič Alojz, dipl. polit., prof.	1966	sociologija	4. c	so 3. a ¹ , 3. b ¹ , 3. c ¹ , 4. a ² , 4. b ² , 4. c ² ; fil 4. a ³ , 4. b ³ , 4. c ³ ; pr. zn. 3. abc ² , 4. abc ²
4.	Hlupič Matilda, prof.	1960	slov. in ruski jezik	3. b	sl 1. b ⁴ , 2. a ⁴ , 3. b ⁴ , 4. a ⁴ , 4. c ⁴ ; ru 3. c ³ , 4. b ²
5.	Korenjak Boris, predm. učitelj	1945	glasb. vzgoja, zgod.		gv 1. a ¹ , 1. b ¹ , 1. c ¹ , 2. a ¹ , 2. b ¹ , 2. c ¹ ; tp 1. a ¹ , 1. b ¹ , 1. c ¹ , 2. a ¹ , 2. b ¹ , 2. c ¹ ; tv 5 skupin 1. abc ² in 5 skupin 2. abc ²
6.	Kočever Majda, abs. fil. fak.	1971	franc. in latin. jezik		fr 1. a ³ , 1. c ³ , 2. a ³ , 2. b ³ , 2. c ³ ; la 1. abc ² , 2. abc ² , 3. abc ²
7.	Lugarič Albin, prof.	1953	likovna vzgoja		lv 1. a ¹ , 1. b ¹ , 1. c ¹ , 2. a ¹ , 2. b ¹ , 2. c ¹
8.	Maučec Matija, prof.	1936	zemljepis, zgodovina	4. a	ze 1. a ² , 1. b ² , 1. c ² , 2. a ² , 2. b ² , 2. c ² , 3. a ³ , 3. b ³ , 3. c ³ , 4. a ³ , 4. b ³ , 4. c ³ ; zg 1. a ³ , 1. b ³
9.	Paulimič Arnold, prof.	1931	nemški in franc. jezik	1. b	ne 1. b ⁴ , 1. c ⁴ , 2. b ³ , 2. c ³ , 3. b ³ , 3. c ³ , 4. b ³ , 4. c ³ ; fr 1. b ²
10.	Podgoršek Helena, prof.	1952	angl. in nemški jezik	2. a	an 1. a ⁴ , 1. c ⁴ , 2. a ³ , 2. c ³ , 3. a ³ , 3. c ³ , 4. a ³ , 4. c ³ ; pr. zn. 3. abc ² , 4. abc ²
11.	Sorec Herbert, predm. učitelj	1938	obramba in zaščita		oz 3. a ¹ , 3. b ¹ , 3. c ¹ , 4. a ² , 4. b ² , 4. c ²
12.	Šuligoj Drago, prof.	1956	slov. in srbohrv. jezik	2. b	sl 1. a ⁴ , 1. c ⁴ , 2. b ⁴ , 2. c ⁴ , 3. a ⁴ , 3. c ⁴ , 4. b ⁴

13. Šuligoj Ljubica, prof. in dipl. polit.	1957	zgodovina, sociologija	3. a	zg 1. c ³ , 2. a ³ , 2. b ³ , 2. c ³ , 3. a ³ , 3. b ³ , 3. c ³ , 4. a ³ , 4. b ³ , 4. c ³
14. Šumandl Marija, prof.	1963	biologija, kemija	1. a	bi 1. a ³ , 1. b ³ , 1. c ³ , 2. a ² , 2. b ² , 2. c ² , 3. a ¹ , 3. b ¹ , 3. c ¹
15. Tonejc Branko, predm. učitelj	1969	matematika, fizika	2. c	ma 1. a ³ , 1. c ³ ; pr. zn. 3. abc ²
16. Žerak Zlatko, prof.	1960	biologija, kemija	2. c	ke 1. a ² , 1. b ² , 1. c ² , 2. a ³ , 2. b ³ , 2. c ³ , 3. a ¹ , 3. b ¹ , 3. c ¹ ; pr. zn. 3. abc ¹ , 4. abc ²
17. Žižek Adolf, dipl. ing., prof.	1968	elektroinženir, fizika	3. c	fi 2. a ² , 2. b ² , 2. c ² , 3. a ³ , 3. b ³ , 3. c ³ , 4. a ⁴ , 4. b ⁴ , 4. c ⁴
18. Žmavc Ivan, prof.	1963	matematika, fizika	4. b	ma 1. b ³ , 2. a ³ , 3. a ³ , 3. b ³ , 3. c ³ , 4. a ⁴ , 4. b ⁴ , 4. c ⁴ ; pr. zn. 4. abc ²

Honorarni predavatelji

19. Krašovec Anica, predm. učiteljica	1967	telesna vzgoja, biologija	te ž 3. ac ² , 3. b ² , 4. a ² , 4. bc ²
20. Slekovec Adalbert, predm. učitelj	1930	defektolog	ps 3. a ² , 3. b ² , 3. c ²
21. Pulko Vladislav, predm. učitelj	1961	glasbena vzgoja	pe 1. abc + 2. abc ⁶

b) Administrativno in tehnično osebje

22. Vauda Fanika	1941	tajnica
23. Peternik Viktor,	1958	hišnik, kurjač
24. Rojko Jožefa	1948	snažilka
25. Rozman Pavla	1933	snažilka
26. Zorec Jožefa	1943	snažilka

Honorarno zaposlena v dijaški kuhinji od leta 1962

27. Dežman Pavla

PERSONALNE SPREMEMBE IN BOLEZENSKI DOPUSTI V ŠOLSLEM LETU 1971/72

1. Nameščeni:

Kočevar Majda, abs. fil. fak., je poučevala francoski in latinski jezik od 1. septembra 1971 do 31. avgusta 1972; nameščena za določen čas.

Tonejc Branko, predm. uč., je poučeval matematiko od 1. septembra 1971 do 31. avgusta 1972; na gimnaziji je svojo učno obveznost dopolnjeval.

2. Prenehanje delovnega razmerja:

Arhar Ivo, profesor, se je s 1. septembrom 1971 zaposlil kot predavatelj slov. jezika v Šolskem centru za učence v gospodarstvu.

Trofenik Viljem, profesor priprav., je 1. septembra 1971 odšel študirat na tretjo stopnjo.

Klasinc Anton, profesor-hon. predavatelj,

je s 1. septembrom 1971 prenehal poučevati na šoli latinski jezik.

Rozman Pavla, snažilka, je bila upokojena 1. avgusta 1972.

3. Bolezenski dopusti:

Šuligoj Ljubica, profesorica, je bila na bolezenskem dopustu od 1. novembra do 31. decembra 1971, v januarju 1972 pa je opravljala le polovično učno obveznost.

Rojko Jožefa, snažilka, je bila na bolezenskem dopustu od 10. februarja do 6. marca 1972.

Sorec Herbert, predm. uč., je bil na bolezenskem dopustu od 13. do 27. marca 1972.

Žerak Zlatko, profesor, je bil na bolezenskem dopustu od 3. do 16. aprila 1972.

PREDMETNIK V PETDNEVNEM DELOVNEM TEDNU ZA ŠOLSKO LETO 1971/72

Predmet	Razred				Skupno število teden. ur	Št. ur v 40 tednih
	1.	2.	3.	4.		
Slovenski jezik	4-4	4-3	4-3	4-4	15	600
Zgodovina	3-2	3-2	3-2	3-2	10	400
Sociologija	—	—	1-2	2-2	3,5	140
Filozofija	—	—	—	2-3	2,5	100
Psihologija	—	—	2-2	—	2	80
Angleški jezik	4-4	2-3	2-3	2-3	11,5	460
Nemški jezik						
Francoski jezik	3-2	2-3	3-3	2-2	10	400
Ruski jezik						
Zemljepis	2-2	2-2	2-1	2-1	7	280
Matematika	3-3	3-3	3-3	4-4	13	520
Fizika	—	2-3	2-3	4-3	8,5	340
Kemija	2-2	3-2	2-1	—	6	240
Biologija	3-3	2-2	3-2	—	7,5	300
Umetnostna vzgoja	2-2	2-2	—	—	4	160
Telesna vzgoja	2-3	2-2	2-2	2-2	8,5	340
Tehnična vzgoja	2-3	3-3	—	—	5,5	220
Obramba in zaščita	—	—	1-2	2-2	3,5	140
Praktično znanje	—	—	1-2	1-2	3	120
S k u p a j	30-30	30-30	31-31	30-30		

Opomba: V rubrikah »razred 1. 2. 3. 4.« pomeni prva številka število učnih ur v prvi, druga številka pa število učnih ur v drugi poldekadi.

KRONIKA ZA ŠOLSKO LETO 1971/72

1. september: Pričetek pouka in prehod na 5-dnevni tednik;

Od 6. do 11. septembra: Četrtošolci so bili na maturantski ekskurziji. En oddelek je obiskal slovenske kraje na avstrijskem Koroškem, druga dva oddelka pa slovenske kraje na Koroškem, Kanalsko dolino in naše Primorje;

23. september: Malico je pričelo prejemati 191 dijakov; seja izvršnega odbora, ki je sklepal o družbenem dogovoru v zvezi z delitvijo dohodka in osebnega dohodka; konferenca profesorskega zbora je tega dne razpravljala o delu z novinci, o individualizaciji pouka, o krožkih in učbenikih;

Od 30. septembra do 3. oktobra: Delovna skupnost je obiskala Beograd, Arandjelovac in Kragujevac;

4. oktober: Na športnem dnevu so se dijaki pomerili v športnih igrah;

7. oktober: Sklicana je bila letna konferenca ZMS;

11. oktober: Kandidati so opravljali zaključne popravne izpite;

14. oktober: Dijaki so si pri pouku predmeta »obramba in zaščita« ogleдали orožje v ptujski kasarni; redna mesečna konferenca profesorskega zbora;

16. oktober: Shoda mladine v Mozirju se je udeležilo 35 tabornikov in 10 članov kluba OZN;

24. oktober: Zbor šolske roditeljske skupnosti;

25. oktober: Ob dnevu OZN so bili dijaki seznanjeni z U Tantovo poslanico mladini;

29. oktober: Dijaki so se udeležili akcije Občinske konference ZMS »Vsak dijak — en cvet« in obiskali grobove borcev;

30. oktober: Komemoracija v šolski avli pred spominsko ploščo žrtev fašizma in žalna slovesnost na pokopališču ob grobnici borcev NOV;

4. november: Konferenca profesorskega zbora;

11. november: I. redovalna konferenca; pozitivni učni uspeh je imelo 61,9 % dijakov;

22. november: Ob dnevu republike so po sklepu DS prejeli zasluženi člani DS nagrade;

24. november: Dijaki so si ogledali dramo M. Pucove »Svet brez sovraštva«, ki so jo uprizorili ob dnevu republike dijaki ESS;

9. december: Konferenca profesorskega zbora; četrtošolec Horvat Vladko je prejel Večerovo nagrado za sestavek »Življenje v Slovenskih goricah danes«, objavljen v Naših zapiskih; ponovno je bila formirana enotna organizacija ZK srednjih šol. Za sekretarja organizacije je bil izvoljen Herbert Sorec;

14. december: Dijaki so si ogledali gledališko predstavo ptujskega amaterskega gledališča »Kralj na Betajnovi«;

18. december: Delegacija dijakov se je udeležila svečane zaobljube novakov JLA;

20. december: Proslava obveznikov OZ in podelitev knjižnih nagrad ob dnevu JLA;

30. december: Razgovor predstavnikov mariborskih visokih šol s četrtošolci; praznovanje novoletne jelke;

6. januar: Klub OZN je organiziral predavanje o Pakistanu; dijakom je spregovoril študent Mansoor Alija; orientacijska redovalna konferenca;

11. januar: Gimnazijo je obiskala potujoča knjigarna Partizanske knjige;

13. januar: Krvodajalska akcija za četrtošolce;

19. januar: Polletna redovalna konferenca; pozitivni učni uspeh je imelo 71,2 % dijakov;

20. januar: Na šoli je predaval predsednik Občinske konference SZDL Z. Turnšek o kmetijstvu v ptujski občini; novinar Jakovljevič pa se je pogovarjal s člani delovne skupnosti o splošnem ljudskem odporu; predstavniki Kluba ptujskih študentov so seznanili četrtošolce s študijem na visoki šoli;

21. januar: Zimski športni dan in pričetek polletnih počitnic;

22. januar: Sedemdnevne smučarskega tečaja na Ribniški koči, ki ga je vodil Milan Cimerman, se je udeležilo 20 dijakov;

24. januar: Komisija je ugotovila razpoke v nekaterih učilnicah in sklenila, da je potrebna nujna adaptacija;

31. januar: Pričetek pouka v 2. polletju; dijaki so si ogledali dramsko delo »Umor v katedrali«, ki ga je uprizorilo v Ptujju celjsko gledališče;

5. februar: V gimnazijski risalnici je predaval prosvetnim delavcem zastopnik Zavoda za šolstvo SRS Z. Troha o mladinski psihologiji in o prostih sobotah;

7. februar: Klub OZN je izvedel podpisno akcijo med dijaki za izpustitev iz zapora Marjana Šturma, dijaka slovenske narodnosti na celovški gimnaziji; mapi sta bili izročeni avstrijskemu konzulatu in našemu Sekretariatu za zunanje zadeve v Beogradu;

8. februar: Na Prešernovi proslavi so brali dijaki svoje sestavke in podeljene so bile knjižne nagrade;

10. februar: Občni zbor tabornikov; konferenca profesorskega zbora o vsebini gimnazijskega dela in nujnosti reforme gimnazije;

15. februar: Dijaško pustovanje; seja DS in sprejem poročil inventurnih komisij;

16. februar: Občni zbor planinske sekcije pod vodstvom Branka Tonejca;

17. februar: Informativni dan o visokoškolskem študiju, sklican v Ljubljani; udeležili so se ga tudi naši četrtošolci;

24. februar: DS je sprejela zaključni račun za leto 1971;

25. februar: Marksistični krožek je organiziral predavanje o nacionalnih in gospodarskih problemih v naši državi; dijakom je govoril tov. Branko Gorjup;

26. februar: Strokovni seminar za rusiste;

7. marec: Izvedena je bila anketa Zavoda za zaposlovanje pri četrtošolcih o usmerjanju v poklice;

14. marec: Drugošolci so se udeležili kemijske ekskurzije v Štore pod vodstvom Zlatka Žeraka;

16. marca: Dijaki so poslušali predavanje palestinskega študenta o palestinskem osvobodilnem gibanju; zbor šolske roditeljske skupnosti, ki je razpravljala o vlogi gimnazije, in razredni roditeljski sestanki; konferenca profesorskega zbora, na kateri so razredniki poročali o roditeljskih sestankih v posameznih oddelkih;

20. marec: Razpisna komisija je razpravljala o razpisu delovnih mest v šolskem letu 1972/73;

25. marec: Športni dan — ogled smuških poletov v Planici; na področnem tekmovanju v gimnastiki je drugošolec Ačimović Radovan zasedel med posamezniki 1. mesto;

28. marec: Cepljenje proti črnim kozam; gimnazijski dramski krožek se je predstavil z Lorcovo dramo »Dom Bernarde Albe«;

6. april: Konferenca profesorskega zbora;

8. april: Seminar romanistov v Ljubljani; na proslavi 60. obletnice rojstva Borisa Kidriča v Kidričevem so sodelovali tudi naši dijaki;

13. april: Premiera Lorcove drame »Dom Bernarde Albe« za odrasle; 3. redovalna konferenca; pozitiven učni uspeh je imelo 61,6 % dijakov;

15. april: Maturantski ples v Kidričevem, katerega pokrovitelj je bilo TP Panonija Ptuj; gimnazijski deklški pevski zbor je sodeloval na proslavi železničarjev;

20. april: Dijaki so poslušali predavanje študenta Abizera Husemudina o Indiji;

21. april: Športno srečanje naših in ljutomerskih gimnazijcev v Ljutomeru;

25. april: Šolska proslava ob dnevu OF in 1. maju; gimnazija in glasbena šola sta pripravili večerno akademijo za tujsko javnost;

8. maj: Dijaki so si ogledali predstavo ljubljanskega mestnega gledališča »Raj ni razprodan«;

9. maj: DS je sklepala o razdelitvi sklada skupne porabe;

11. maj: Razpisna komisija je razpravljala o namestitvi novih učnih moči v šolskem letu 1972/73; razpisala je novo delovno mesto laboranta za fiziko in kemijo;

13. maj: Na področnem tekmovanju v

atletiki, ki je bilo v Mariboru, sta moška in ženska gimnazijska ekipa dosegli 2. mesto;

16. maj: Profesorski zbor je na svoji konferenci razpravljajal o idejno-vzgojnem delu na zavodu;

17. maj: Ob sprejemu Titove štafete na Trgu MDB je nastopila dijaška folklorna skupina s prekmurskimi plesi;

18. maj: Zgodaj zjutraj je tudi naša mladina pospremila Titovo štafeto proti Hrvatski;

Od 19. do 21. maja: Pri gimnazijski delovni skupnosti so bili na obisku člani gimnazijskega profsorskega zbora iz Arandelovca;

21. maj: Festivala mladinskih pevskih zborov se je udeležil tudi gimnazijski dekliški pevski zbor;

24. maj: Dijaki so se ob 80. rojstnem dnevu tov. Tita seznanili z njegovim življenjem in obiskali v študijski knjižnici razstavo o tovarišu Titu;

Od 25. do 27. maja: Dijaki so si na poučnih ekskurzijah ogledali kraje, pomembne iz NOB in ki so neposredno povezani s Titovo življenjsko potjo;

5. junij: Zaključek pouka za četrtošolce;

6. junij: Zaključna redovalna konferenca za četrtošolce; izvršni odbor je sprejel nov pravilnik o delitvi OD na osnovi samoupravnega sporazuma za srednje šole v SRS;

8. junij: DS je sprejela predložen pravilnik o delitvi OD;

10. in 11. junij: Na srečanju mladih v Krapini sta sodelovala tudi naš taborniški odred in dijaška folklorna skupina;

16. junij: 11 naših najboljših dijakov se je srečalo z najboljšimi dijaki drugih srednjih šol v Ljubljani;

17. junij: Dan prosvetnih delavcev;

19. junij: Pričetek zaključnega izpita;

21. junij: Zaključna ocenjevalna konferenca; izdelalo je 80,1 % dijakov; šolski obisk 97,5 %;

Od 21. do 30. junija: Proizvodno delo drugošolcev;

24. junij: Zaključen vpis novincev;

28. junij: Konec zaključnega izpita in valeta na Gorci;

29. junij: Zaključna šolska slovesnost in razdelitev spričeval; razpisna komisija je obvestila razpisno komisijo pri Skupščini občine Ptuj, da je potekla mandatna doba ravnatelju; DS je sklepala o adaptacijskih delih, ki znašajo po predračunu 142.587,55 din; uporabljena bodo lastna investicijska sredstva, RIS pa bo nudila brezobrestno posojilo za dobo 9 let v znesku 57.000,00 din; zaključna konferenca profsorskega zbora;

30. junij: Prva skupina tabornikov je odpotovala na letovanje v Kaštel Kambelovac;

28. avgust: Konferenca profsorskega zbora in pričetek popravnih izpitov; DS je sklenila, da se da v sklad za poplavljenke 2 % OD; DS je obvestila razpisno komisijo pri Skupščini občine Ptuj, da se strinja z Rudolfom Čehom kot ravnateljem za naslednje mandatno obdobje;

29. avgust: Pričetek zaključnega izpita v jesenskem roku;

31. avgust: Zaključna konferenca profsorskega zbora za šolsko leto 1971/72.

ŠOLSKE ORGANIZACIJE, DRUŠTVA IN KROŽKI

DIJAŠKA ŠOLSKA SKUPNOST IN MLADINSKA ORGANIZACIJA

V šolskem letu 1971/72 je začela delati organizacija ZMS na naši gimnaziji že oktobra, prav tako so tedaj zaživel tudi vsi krožki, klubi in društva.

7. oktobra je bila letna konferenca aktiva ZMS. Na njej je bil izvoljen novi odbor in sprejet program dela za tekoče šolsko leto.

Ob dnevu mrtvih smo sodelovali pri komemoraciji na ptujskem pokopališču. Za dan republike smo se udeležili proslave, ki smo jo sami pripravili. 22. decembra smo sodelovali na proslavi dneva JLA v ptujski kino dvorani, nekateri naši dijaki pa so prejeli za svoje marljivo delo pri pouku obrambe in zaščite tudi knjižne nagrade.

Za Novo leto smo organizirali zabavno srečanje po razredih in imeli skupno prireditve v risalnici.

Meseca marca smo si ogledali dramo Dom Bernarde Albe, ki jo je uprizoril gimnazijski dramski krožek.

Ekipa našega aktiva je sodelovala v radijskem tekmovanju »Spoznavajmo svet in domovino«, vendar bolj zaradi pomanjkanja tekmovalne sreče kot zaradi neznanja nismo uspeli.

Ob slovenskem kulturnem prazniku smo lepo in izvirno počastili spomin na velikega Prešerna; ob tem prazniku so bile prvič podeljene dijakom knjižne Prešernove nagrade za najboljše literarne sestavke.

Za občinsko proslavo ob obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte je pripravila program gimnazijska mladina. Na proslavi so nastopili pevski zbor, folklorna skupina, recitatorji in instrumentalisti. Meseca maja smo sodelovali na slovesnosti ob prevzemu in predaji Titove štafetne palice, udeležili pa smo se tudi športnih tekmovanj v tednu mladosti. Potem smo izvedli ekskurzije in

obiskali znane kraje iz NOB. Konec šolskega leta pa smo zaključili s proslavo v ptujskem gledališču.

Dosegli smo sicer pomembne uspehe, vendar bi bilo zaželeno, da bi se v prihodnje vključilo čimveč mladih v naše različne dejavnosti.

Marija Praprotnik, 2. a

ORGANIZACIJA ZVEZE KOMUNISTOV

Na šoli obstaja aktiv ZK, ki šteje 9 članov zbora in 16 dijakov. Naloga aktiva je skrb za idejno vzgojo na šoli. Delo je aktiv prilagajal vsem aktualnim vprašanjem na šoli in izven nje. Na sestankih smo obravnavali samoupravljanje na šoli ter govorili o učnih in vzgojnih smotrih šole. Seznanjali smo se tudi s političnimi dogajanjem doma in v svetu.

Aktiv je poglobil in okreplil sodelovanje s člani ZK na drugih srednjih šolah. Imeli smo skupna predavanja, ki sta jih organizirali Občinska konferenca ZK in Delavska univerza v Ptujju.

Priprave za vstop v članstvo ZK so bile uspešne in aktiv je izpolnil tudi to pomembno nalogo. Ob koncu šolskega leta je bilo sprejetih v ZK 10 novih članov.

Da bi omogočili dijakom — članom ZK, naj bi se bolj poglobili v šolsko problematiko in se pri tem kar najbolj uveljavili, je bil aktiv ZK profesorjev mnenja, naj se člani, iz vrst gimnazijske mladine, priključijo aktivu ZK profesorjev. V takem sestavu dela organizacija še danes.

Herbert Sorec, sekretar aktiva ZK

KLUB OZN

Klub je tudi letos uspešno deloval pod vodstvom tovarišice profesorice Šuligojeve. Majhen zastoj je nastal le v poslednjih me-

secih lanskega leta zaradi njene odsotnosti. Tedaj so bili naši sestanki nekoliko krajši in redkejši. Klub pa se je drugače sestajal vsakih 14 dni in razpravljajal o različnih aktualnih političnih in gospodarskih vprašanjih doma in v svetu. Člani, ki jih je bilo 23, so bili razdeljeni na skupine, od katerih je vsaka obravnavala svoje področje in poročala na sestanku o tamkajšnjih dogodkih. Z dogajanjem doma in v svetu smo seznanjali dijake na panoju, kjer smo izrezke iz časopisov menjavali vsak teden. V januarju smo se tudi mi pridružili zahtevi, da se uredi vprašanje zamejskih Slovencev na Koroškem, zbrali smo podpise naših dijakov in poslali protestno pismo avstrijskemu konzulatu v Ljubljano. Udeležili smo se tudi predavanja o stabilizacijskih ukrepih v našem gospodarstvu. Predavanje je bilo organizirano na pobudo marksističnega krožka.

Že v prvih mesecih letošnjega leta smo se odločili, da bomo organizirali predavanja tujih študentov in s tem popestrili naše delo. Nanje smo povabili vse dijake. Tako smo januarja organizirali prvo predavanje. Naš gost je bil študent iz Pakistana, ki nam je predstavil zgodovino svoje dežele in osvetlil poglede na določene politične probleme, ki so bili vzrok indijsko-pakistanske vojne. Drugo predavanje je prav tako obravnavalo še vedno zelo aktualno temo o Palestini, njenih beguncih in položaju v arabsko-izraelskem sporu. Tudi tokrat so nas seznanjali z dogodki člani Mednarodnega kluba študentov iz Ljubljane, ki so se potem v aprilu že tretjič odzvali našemu povabilu in nam predavali še o Indiji.

Vsa predavanja so pritegnila veliko število dijakov. Lahko upamo, da se bo naslednje leto naše članstvo še povečalo in da bo klub deloval tudi v prihodnje tako uspešno kot doslej.

Zvezdana Veber, 3. a

MLADINSKA ORGANIZACIJA RK

Vsi dijaki in dijakinje gimnazije so člani RK. V odbore razrednih skupnosti je bil izvoljen po 1 njihov zastopnik.

V tednu zdravja so dijaki prvih in drugih razredov obravnavali pri pouku biologije temo »Bolezni srca in ožilja«, dijaki tretjih in četrtnih razredov pa so o isti temi govorili pri pouku praktičnih znanj.

Za vse člane smo predvajali v fizikalni predavalnici na gimnaziji diafilm o uporabi modernih znanstvenih metod za večji donos v poljedelstvu, o sodobnem higienskem skladiščenju hrane in o zdravljenju rakastih obolenj.

Dijaki in dijakinje tretjih in četrtnih razredov so se, kot vsako leto, udeležili tudi krvodajalske akcije.

Helena Podgoršek, prof.

DRAMSKI KROŽEK

Kulturna dejavnost na šoli je razgibana in dobili bi kar ugodno sliko, ko bi strnili v en niz vse, kar dijaki zmorejo v času enega šolskega leta. Vendar pa je ta dejavnost premalo povezana, nenačrtna, pogosto spontana ali pa jo narekuje oziroma terja trenutni položaj. Zato bi bilo zaželeno, da se osnuje dijaško kulturno-umetniško društvo, ki bi opravljalo svoje poslanstvo načrtno in smotno.

Med vsemi temi prizadevanji gre vidno in častno mesto dramskemu krožku, ki je uspel izoblikovati se v stalno telo z izrazito umetniškimi stremljenji in ki iz leta v leto prikaže na deskah ptujskega gledališča dognane upodobitve vrednejšega dramskega dela. Glavno breme vsega dela z dramskim krožkom nosi režiser Peter Malec, ki mu gresta izrecno priznanje in iskrena hvaležnost za nesebično požrtvovalnost.

Po vidnem uspehu z Antigonon v šolskem letu 1970/71, se je dramski krožek predstavil z novim in zahtevnim delom. Dajmo besedo gledališkemu listu 1971/72, napisanemu za to priložnost!

O pisatelju je v tem listu zapisal Peter Malec takole: F. G. Lorca je bil rojen 6. junija 1899 v vasi Fuentevaqueros pri Granadi in umorjen julija 1936 pri vasi Viznar, neda leč od Granade od španskih falangistov. Po-

Dramski krožek
gimnazije Dušana Kvedra Ptuj
uprizori v Mestnem gledališču

v Ptujju dne 28. marca 1972

Federica Garcie Lorce
DOM BERNARDE ALBE

Tragedija žena iz španske vasi
v treh dejanjih

Prevedel: Mirko Mahnič

Režija: Peter Malec

OSEBE:

Bernarda Alba		Poljanšek Nevenka
Marija Josefina, njena mati		Habjanič Lidija
Angustia] njene hčere	Poznik Meli
Magdalena		Praprotnik Marijika
Amelija		Jelen Malči
Martirio		Neudauer Ljubica
Adela		Peček Barbara
Poncija, dekla		Lipaušek Slavica
Dekla		Marič Dorica
Prudencia		Primc Majda
Beračica		Belšak Viktorija

Prva žena: Vidovič Natalija

Druga žena: Veber Zvezdana

Tretja žena: Primc Majda

Četrta žena: Voda Danica

Peta žena: Motaln Slavka

membnejša Lorcina dramska delo so: Aetu-
ljeve čarovnije (1920), Mariana Pineda
(1927), Ljubezen Perlimplina in Belise
(1931), Krvava svatba (1933), Yerma (1934),
Dona Rosita (1935), Dom Bernarde Albe
(1936).

»Osrednji konflikt v Lorcini drami Dom
Bernarde Albe je konflikt med nečloveško
patriarhalno okostenelostjo, ki je prepojena
s sto konvencijami in svetohlistovom, ter br-

stečim, neugnanim, k svobodi stremečim
mladim življenjem v domu despotske mate-
re. Danes je ta drama za nas skoraj prero-
ška napoved tragedije, ki jo je doživel ne-
srečni španski narod, da se še danes duši in
gine v mračni hiši Bernarde Albe.« (Josip
Vidmar)

To Lorcino delo — tri z grozničavim stra-
hom nabita dejanja — je tragedija žena iz
španskih vasi, tragedija mnogih španskih

vasi, tragedija zaostalosti in tej prikrojene »morale«, katere edini namen je ovirati svobodno dejavnost človeške volje in uravnava človeških čustev, da se s tem prikrije resnica, kako takšna zaostala ekonomsko socialna struktura zaslužnjuje in ki je vzrok nevarnih psihičnih in materialnih konfliktov ter katastrof.

Lorca je hotel doseči s tem delom intervencijo volje, ki bi bila tako močna, da bi se zmagovito upirala odločbam usode, pred katero svobodni ljudje ne klonajo. Hotel je, da bi se njegovi Španci rešili oklepov zgrešene tradicije, hotel vzbuditi v njih vztrajno prizadevanje, pogum, vero v zmago, vse to, s čimer so se ljudje vedno borili proti okoliščinam, ki so jim zapirale pot v človeka vredno življenje.

Vekoslava Lipauškova, dijakinja 2. a razreda, prizadevna in uspešna igralka, ja zapi-

Prizor iz drame G. Lorca: Dom Bernarde Albe

sala v svojem poročilu o delu dramskega krožka: »Uprizorili smo tragedijo F. G. Lorca Dom Bernarde Albe, tragedijo žena iz španskih vasi. Lorca jo je napisal neposredno pred smrtjo, z njo pa je hotel pokazati vso zaostalost in primitivnost življa v tem delu sveta. Vendar pa je v njej nakazal tudi pot, ki naj bi vodila njegove Špance k svobodi. Ta ideja, ideja svobode, je tudi najvišja vrednota v tej Lorcovi žalostni igri.

In prav zaradi te napredne ideje v drami smo želeli uprizoriti to težko odrsko delo, saj smo morali vsem nastopajočim dati polnokrvno življenje. Bile smo začetnice, brez življenjskih in igralskih izkušenj, vendar nam je bil v veliko oporo in pomoč naš režiser Peter Malec, ki nas je po večmesečnem trdem delu pripravil, da smo lahko dostojno nadaljevali z uspehi, ki smo jih poželi že z Antigono. Bilo nas je šestnajst deklet; razu-

mele smo se kot družina, zato nam bodo ostali v lepem spominu vsi trenutki, ki smo jih preživele v Talijinem hramu.«

Občinstvo je z odobravanjem in priznanjem nagradilo režiserja in igralke. Razumeli smo, da je dramski krožek na pravi poti, ki vodi od uspele prireditve k novemu uspehu, kljub vsakoletni menjavi nastopajočih.

Tega smo vsi veseli.

Rudolf Čeh, ravnatelj

LIKOVNI KROŽEK

Likovni krožek nadaljuje tudi v šolskem letu 1971/72 svoje likovno upodabljaajoče delo. Razveseljivo je dejstvo, da se naši dijaki živo zanimajo za likovno ustvarjanje, saj je tudi letos v ta krožek vključenih kar 14 dijakov. Vsakoletna likovna bera pa bo najlepše prikazana ob koncu šolskega leta, ko si bomo v razstavnem paviljonu Dušana Kvedra ogledali slikarsko razstavo likovnega krožka.

Albin Lugarič, prof.

FIZIKALNI KROŽEK

(Poročilo o sodelovanju na tekmovanju »Znanost mladini«)

Tudi v šolskem letu 1971/72 smo pripravili tretješolca in člana fizikalnega krožka Miroslava Šariča za tekmovanje mladih raziskovalcev pod naslovom Znanost mladini. Naš dijak si je izbral temo z naslovom »Mehanski model toplotnih pojavov«. S preprostim mehanskim modelom, v katerem se je pretakala voda, je ponazoril zapletene toplotne pojave v talilni peči za aluminij. Z modelom je mogoče določiti kvantitativne časovne poteke temperature v aluminiju in v peči, pri tem pa upoštevati tudi toplotne izgube.

Republiško tekmovanje v maju 1972 v Ljubljani se je odvijalo pred komisijo univerzitetnih sodelavcev. Naš tekmovalac je zagovarjal svojo temo, demonstriral delovanje modela in pokazal solidno poznavanje fizike, tako da je zasedel drugo mesto. Nato

Prizor iz drame G. Lorce: Dom Bernarde Albe

se je junija udeležil zveznega tekmovanja v Novem Sadu, kjer je prejel 5. nagrado. Sedem udeležencev zveznega tekmovanja s področja fizike, kemije in geografije, med njimi tudi naš dijak, je bilo povabljenih na evropsko srečanje mladih raziskovalcev v Mainz. Miroslav Šarič se je udeležil sedemdnevnega srečanja, na katerem so predavali mladim tekmovalcem iz vse Evrope priznani

znanstveniki o zaščiti človekovega okolja in o energetskih virih na Zemlji. Udeleženci so si ogledali tudi nekatere institucije in razstavljali svoje izdelke.

Adolf Žižek, dipl. ing.

ŠAHOVSKI KROŽEK

V tem šolskem letu šahovski krožek ni mogel povsem redno delovati, ker so bili igralci včlanjeni še v druge športne panoge. Zato tudi nismo priredili rednega turnirja. V dveh medšolskih srečanjih smo dosegli eno zmago in doživeli en poraz. Na medšolska tekmovanja smo se slabo pripravili, medtem ko smo dosegli na občinskem mladinskem tekmovanju zadovoljivo 3. mesto.

Šahovski krožek je dobil tablo za demonstriranje, kar bo prispevalo k uspešnemu delovanju članov.

Arnold Paulinič, prof.

SPORTNO DRUŠTVO

ŠSD »Dušana Kvedra« Ptuj se je v šolskem letu 1971/72 organizacijsko utrdilo, sprejelo statut in tudi razširilo svojo dejavnost med dijaki.

Radičević Vidoje, dijak 3. c razreda in agilen član društva, je v svojem poročilu o delu društva zapisal:

»Šolska športna društva so organizacijska oblika telesne kulture in spodbujajo učence k sproščenejši in ustvarjalnejši obliki telesne vadbe. Dejavnost ŠSD namreč omogoča dodatno vadbo dijakov po interesu. Vendar pa mora biti dejavnost ŠSD dopolnjevanje rednih oblik dela šolske telesne vzgoje. Zato mora biti tudi dejavnost ŠSD upoštevana v učnem načrtu telesne vzgoje. Smisel angažiranja v telesni kulturi je v iskanju ustvarjalnih možnosti in v svobodnem izražanju človekove osebnosti. Mladina se ne zadovoljuje več z vadbo, ki teži le za telesnim razvojem in pasivnim prilagajanjem organizma na spremenjene pogoje življenja in dela, temveč vztraja na takih oblikah telesne kulture oz. športa, ki dopuščajo, da se s teles-

no gibalno ekspanzijo mladi ljudje razvijajo, se med sabo merijo in ustvarjalno potrjujejo svoje zmožnosti.

Pri šolski telesni vzgoji v okviru redne in svobodne aktivnosti (ŠSD) torej ugotavljamo, da daje redna telesna vzgoja nekoliko večji poudarek biološkim in vzgojnoizobraževalnim smotrom, medtem ko so pri dejavnosti ŠSD močneje prisotne rekreativne vrednote.

Ker vodijo ŠSD ob pomoči mentorjev dijaki sami, se tako seznanjajo še z našim samoupravnim sistemom in se tudi sami uveljavljajo kot samoupravljalci. S tem ŠSD niso samo organizacije, ki se ukvarjajo s telesno vzgojo, ampak so pomemben element vzgojno-izobraževalnega procesa v našem šolskem sistemu.«

Športno delo so vodili upravni odbor in trenerji posameznih sekcij. Najaktivnejši so bili košarkarji, nogometaši, rokometarji, orodni telovadci in namiznoteniški igralci. Ostale športne zvrsti so bile organizirane občasno. Primanjkovalo nam je dobrih sodnikov za športne igre.

V ŠSD je včlanjenih 50 dijakov in 30 dijakinj, ki se aktivno udeležujejo, delno aktivnih je 30 dijakov in prav toliko dijakinj, kar znaša 140 športnikov ali 50 % od celotnega števila dijakov na šoli. Ta ugotovitev je relativna, ker so nekateri dijaki vključeni v več sekcij.

Delo je potekalo po programu, ki ga je sprejelo članstvo na občnem zboru.

Tekmovali smo na medrazrednih, občinskih, področnih in republiških tekmovanjih. Organizirali pa smo tudi smučarski tečaj in športno srečanje z gimnazijo Ljutomer.

I. Medrazredna tekmovanja:

1. rokomet — moški in ženske
2. košarka — moški in ženske
3. nogomet — moški
4. namizni tenis — posamezniki
5. šah — posamezniki

II. Občinska srednješolska tekmovanja:

1. rokomet — dijakinje 1. mesto, dijaki 2. mesto

2. košarka — dijakinje 2. mesto, dijaki 2. mesto
3. kros — dijakinje 2. mesto, dijaki 2. mesto
4. namizni tenis — dijaki 3. mesto
5. šah — dijakinje 1. mesto, dijaki 3. mesto

III. Tekmovanje ob dnevu mladosti:

1. rokomet — dijakinje 1. mesto med 6 ekipami, dijaki 2. mesto med 6 ekipami
2. nogomet — dijaki 3. mesto med 16 ekipami

IV. Področna srednješolska tekmovanja:

1. atletika — moška in ženska ekipa 2. mesto; med posamezniki: Skok Drago 1. mesto — krogla, Butolen Tatjana 2. mesto — 100 m.
2. gimnastika — ženska ekipa 2. mesto, moška ekipa 4. mesto; med posamezniki: Ačimović Radovan 1. mesto v orodnem mnogoboju.

V. Republiška srednješolska tekmovanja:

1. gimnastika — ženska ekipa 7. mesto; med posamezniki: Ačimović Radovan 2. mesto.
2. atletika — med posamezniki: Skok Drago 1. mesto — krogla, Butolen Tatjana 6. mesto — 100 m.

Skok Drago in Butolen Tatjana sta postala tudi državna prvaka v letu 1972, in to v partizanskem mnogoboju.

Diplome in priznanja so prejeli:

- a) diplome:
- Serdinšek Marij za 1. mesto v namiznem tenisu;
- 1.a razred — moški za 1. mesto v malem nogometu;
- 3.a razred — moški za 1. mesto v košarki.
- b) priznanja:
- Ačimović Radovan — gimnastika, nogomet;
- Butolen Tatjana — atletika;
- Gerlovič Dušan — atletika, rokomet;
- Kolar Igor — nogomet;
- Marčič Miran — košarka;
- Radičević Vidoje — aktivnost v ŠSD;

- Rebernak Silva — gimnastika;
- Skok Drago — atletika, rokomet;
- Zorčič Barbara — gimnastika;
- Žmauc Andrej — košarka.

Nadaljevali smo s šolanjem kadrov za trenerje-pripravnike. V trenersko šolo sta bila poslana Rosič Dušan (košarka) in Borko Lidija (rokomet). Ni pa se realizirala zamisel o izdaji društvenih izkaznic.

Zelo pereč problem so telovadni prostori. Ker nimamo primerne telovadnice in lastnih igrišč, je to tudi vzrok, da so pogoji za množično aktivnost s tem zelo omejeni; zaenkrat beležimo množičnost le pri košarki. Razen prostorov nas tarejo tudi finančni problemi. Z vso upravičenostjo pričakujemo večjo pomoč od ObZTK in Republiške izobraževalne skupnosti.

Milan Cimerman, prof.

TABORNIŠKI ODRED »DUŠANA KVEDRA«

Taborniški Kvedrov odred deluje na šoli že četrto leto. Vanj je vključenih 173 tabornikov. Vso težo dela vedno nosijo taborniki drugega in tretjega razreda. Mlade tabornike približno leto dni seznanjamo z najosnovnejšimi taborniškimi veščinami in jih uvajamo v delo. Četrtošolci pa so navadno že preveč zaposleni s pripravami za maturo in se v izvenšolskih dejavnostih ne udeležujejo več toliko kot prej.

Mlade tabornike moramo uvajati v delo v času, ko bi lahko že največ napravili. Ugotovili smo, da bo naše delo veliko lažje, če bomo poskrbeli za naraščaj že v osnovni šoli. Že tri leta to z uspehom delamo na osnovni šoli »Tone Žnidarič«. Zato je delo Kvedrova tudi povezano z delom Lackovega odreda na omenjeni osnovni šoli. Naši taborniki — vodniki zelo radi delajo z MČ.

Tako kot prejšnja leta smo poskrbeli, da so odhajajoče vodnike nadomestili novi, ki so se udeležili tečaja za vodnike na Naklovi glavi v Bohinju. Poskrbeli smo še za več taborniške literature in drugih rekvizitov za vadbo.

Na gimnaziji je redno delalo osem vodov, ki so pokazali svoje znanje na odredovem mnogoboju v mesecu aprilu. Najboljši so nato tekmovali na področnem mnogoboju mariborskega področja, ki je bil prav tako aprila. Ker se ni nihče odzval na razpis za organizacijo taborniškega mnogoboja mariborskega področja, ga je organiziral Kvedrov odred v Ptuj. Morali smo poskrbeti za sodniški zbor in 12 tabornikov je z uspehom opravilo v Ljubljani izpit za republiške sodnike na mnogobojih tabornikov ter MC.

Z moško in žensko ekipo smo se plasirali na republiški mnogoboj, ki je bil jeseni v Ilirski Bistrici. Tabornice so bile na tem tekmovanju prve in so si pridobile pravico nastopati na zveznem mnogoboju, taborniki pa so dosegli drugo mesto.

Na republiškem mnogobuju za MC se je v Ptuj zbralo 240 najmlajših iz vse Slovenije in naši taborniki so jih popeljali po mestu in jim pokazali njegove znamenitosti.

Organizirali smo tudi nekaj enodnevnih izletov z avtobusom in s kolesi. V Kaštel Kambelovcu smo taborili v dveh izmenah

po 10 dni. Taborilo je 216 tabornikov in MC. Za letno taborjenje se pričnemo pripravljati že januarja. V tem letu smo imeli nekaj težav z najemanjem tabora; starešina, s katerim smo se ustno že dogovorili o najemini, je odstopil. S precejšnjim trudom nam je uspelo podpisati pogodbo pod starimi pogoji.

Odred je prejel za svoje delo od IO ZTS v Ljubljani posebno priznanje.

Marija Šumandl, prof.

SEKCIJA PLANINSKEGA DRUŠTVA

Ustanovni sestanek planinske sekcije na gimnaziji je bil povezan s predavanjem o slovenskih gorah. To je bilo v jeseni 1971. V šolskem letu 1971/72 sekcija ni izvedla nobenega samostojnega izleta, veliko gimnazijcev, predvsem smučarjev, pa se je udeležilo izletov PD Ptuj. Planinsko šolo PD Ptuj sta uspešno končali dve dijakinji, ki sta bili kandidatki za vodniški tečaj, a ga zaradi pomanjkanja časa nista mogli opraviti.

Andreja Peček, 3. a

KNJIŽNICA IN STROKOVNE ZBIRKE

DIJAŠKA IN PROFESORSKA KNJIŽNICA

Šolska dijaška knjižnica je bila tudi v šolskem letu 1971/72 odprta za dijake dvakrat tedensko, medtem ko je bil pristop profesorjem do knjig na voljo ob vsakem času. V začetku tega šolskega leta smo našli primeren prostor v gimnazijski zbornici tudi za naročene revije, kjer je že od prej priložna profesorska knjižnica, in tako se lahko revij poslužujejo predavatelji, ko jim to čas dopušča.

Profesorsko in dijaško knjižnico imamo v enem prostoru, vendar sta ločeni (vodimo tudi dve inventarni knjigi), ker gre pri prvi za izrazito znanstvene in strokovne knjige, pri drugi pa predvsem za leposlovna in poljudnoznanstvena knjižna dela.

Dijaško knjižnico smo v tem šolskem letu obogatili za 136, profesorsko pa za 96 knjig, kar je stalo šolo 7.235,60 din. Tako beleži dijaška knjižnica sedaj 4409, profesorska pa 3741 knjižnih enot, skupaj torej 8150 knjig. K temu pa moramo prišteti še 475 kompletnih letnikov različnih revij, ki so večinoma vezani.

Obisk knjižnice je zadovoljiv in število bralcev je iz leta v leto večje, kar lahko nas samo veseli. Posebno vneti bralci so dijaki nižjih razredov.

V šolskem letu 1971/72 je bilo na šoli med dijaki 168 rednih bralcev (okrog 60 % dijakov), ki so obiskali knjižnico 987-krat in si skupaj izposodili 2086 knjig. Poleg tega so našo knjižnico večkrat obiskali tudi ptujski študentje — nekdanji naši dijaki, ki so iskali zlasti strokovne knjige.

Mnogim obiskovalcem vselej nismo mogli ustreči, kajti za nakup novih in novejših knjig je knjižnici dodeljeno premalo finančnih sredstev. Vsi, ki smo odgovorni za vzgojo mladih, bi morali vedno misliti na to, da je knjiga človekova najboljša prijateljica, učiteljica in vodnica.

In kako poteka notranje delo v naši knjižnici?

Odločili smo se za sistem prostega pristopa, kar je vseh tudi obiskovalcem. Ko smo pred kratkim zaključili inventarizacijo starih knjig, smo pričeli sestavljati abecedni imenski katalog, ki nas bo v prihodnje kar precej zaposlil. Knjižničarju sta v pomoč dijakinja 3. a razreda Ljubica Jelen in Tanja Lužar, ki z veseljem opravljata svoje delo. Nismo pa še mogli uresničiti zamisli, da bi odprli v posebnem prostoru čitalnico, kajti zanjo v stari in utesnjeni šolski zgradbi ne najdemo prostora.

Ceprav morda naslednji podatki ne sodijo v to poročilo, pa moramo vendarle tudi zabeležiti, da je precejšnje število naših dijakov ljubiteljev lepe in dobre knjige ter vnetih bralcev. Hočem namreč povedati, da je bilo med našimi dijaki v tem šolskem letu tudi veliko naročnikov na mladinski tisk in na različne knjižne zbirke.

Naročenih je bilo:

- a) na »Mladino« 87 dijakov,
- b) na zbirko »Kondor« 53 dijakov,
- c) na redno zbirko PD 38 dijakov,
- č) na zbirko »Ljudska knjiga« 26 dijakov,
- d) Prešernove Poezije je naročilo 88 dijakov,
- e) na Zgodovino slovenskega slovstva IV, V, VI, VII se je naročilo 36 dijakov,
- f) za dijake je bilo naročenih starejših izdaj Kondorja 154 izvodov.

Tako je prišlo med naše dijake v tem šolskem letu 3219 izvodov »Mladine« in 1192 knjižnih enot. — Kar lepa bera in dobra pot!

Drago Šuligoj, prof.

ZGODOVINSKA IN ZEMLJEPISNA ZBIRKA

Naša zbirka je končno našla svoje stalno mesto. Z ureditvijo kletnega prostora smo dobili posebno učilnico za zgodovinski in zemljepisni pouk in shrambo za najpomembnejša učila. V kolikor bodo na razpolago denarna sredstva, bomo kupili nove učne pripomočke, stare, oziroma zastarele, pa odpisali. Zbirko torej trenutno preurejamo.

Matija Maučec, prof.

ZBIRKA AVDIO-VIZUALNIH UČNIH PRIPOMOČKOV

V letu 1971/72 smo dokupili kasetni magnetofon, tako da uporabljajo sedaj predavatelji pet magnetofonov, pet gramofonov, diaproyektor, episkop in grafoskop za reproduciranje ustreznih magnetofonskih posnetkov, plošč, diafilmov in slik.

Adolf Žižek, dipl. ing.

FIZIKALNI KABINET

V šolskem letu 1971/72 ni bilo nabavljenih nobenih novih učil. Kabinet je opremljen torej tako, kot je opisano v 65.-66. Izvestju.

Ivan Žmavc, prof.

KEMIJSKI PRAKTIKUM

Praktični del pouka je potekal v kemijski učilnici. Ta je toliko opremljena, da lahko opravljamo vaje, ki jih predpisuje učni načrt. V bližnji prihodnosti bomo morali kupiti nove stole, kemikalije in različen laboratorijski pribor.

Zlatko Žerak, prof.

BIOLOŠKI PRAKTIKUM

V šolskem letu 1971/72 se je biološki praktikum zelo spremenil. V učilnici, ki je pod njim, je začel odpadati omet s stropa. Posebna komisija je ugotovila, da je strop dotrajal in da ga je potrebno zamenjati. Ob tej priliki so morali podreti tudi vmesno steno, ki je delila biološki praktikum in biološki kabinet, kjer so bila spravljena učila. Tako smo dobili sicer večji prostor za vaje, nastal pa je problem, kam z učili. Ko smo začeli premikati stare omare, v katerih so bila učila, smo ugotovili, da so dotrajale. Primorani smo bili učila začasno spraviti v fizikalni praktikum.

Potrebujemo novo pohištvo, ki naj bi imelo vgrajeno električno in plinsko napeljavo. Za izvajanje bi nujno potrebovali še 15 kompletov — vaje iz fiziologije. Tako bi se po goji dela vsaj malo izboljšali in bi laže zagostili potrebam modernizacije pouka.

Zaradi pomanjkanja prostora smo morali spraviti v klet, v neprimeren prostor, okrog

400 bioloških slik in nekaj učil. Ta prostor je bil prej skladišče premoga in ga od ostalih prostorov, ki služijo kot odlagališče za odpadni material, ne ločijo niti vrata.

V tem šolskem letu smo si omislili tri akvarije, ki so v biološkem praktikumu in služijo tudi vajam, posebno v zimskem času. Pouk smo nekoliko posodobili z uporabo grafoskopa.

Če bomo hoteli biološki praktikum vsaj za silo opremiti, bomo potrebovali veliko več sredstev, kot smo jih imeli na voljo doslej.

Marija Šumandl, prof.

DELAVNICA ZA TEHNIČNI POUK

V šolskem letu 1971/72 nismo nabavili novih učil. Oprema je ista, kot je to opisano v prejšnjih Izvestjih.

Boris Korenjak, predm. uč.

KABINET ZA POUK OBRAMBE IN ZAŠČITE

Kabinet za pouk obrambe in zaščite je primerno urejen in služi vsem srednjim šolam v ptujski občini.

Vseh učil, ki so po normativih predpisana, kabinet še zmeraj nima. Orožje je last ONO.

Herbert Sorec, predm. uč.

ŠPORTNA ZBIRKA

V šolskem letu 1971/72 smo kupili dvovišinsko bradljo, tri telovadne blazine, malo hrbtnico, bradljico za vadbo stoje na rokah in tri težke žoge. Prav tako smo naročili nekaj žog za športne igre. Čeprav poskušamo z nenehnimi nakupi oskrbeti si vso potrebno športno opremo in vse nujne rekvizite, nam to v celoti ne uspe. Vzrok so premajhna finančna sredstva.

Šport se izredno hitro razvija, tudi metode dela se spreminjajo, zato so potrebna vedno nova orodja in oprema. V naslednjih letih bomo morali nabaviti še blazine za skok v višino, ročko z utežmi, bradljo, čimprej pa bo potrebno zgraditi tudi shrambo za orodje in urediti sanitarije v garderobi.

Milan Cimerman, prof.

SEZNAM DIJAKOV

vpisanih v 1. razred v šolskem letu 1971/72

1. Bezjak Cvetka	29. Kolarič Marjeta	57. Pulko Irena
2. Bohinc Valerija	30. Korošec Rafael	58. Rode Bojan
3. Borko Lidija	31. Korpar Mira	59. Roškar Branko
4. Bračič Maks	32. Kosi Martina	60. Skoliber Marija
5. Brlek Marta	33. Kovačič Janja	61. Sok Zlatko
6. Butolen Tatjana	34. Krajnc Božena	62. Solina Črtomir
7. Cajnkar Valentina	35. Krajnc Nada	63. Solina Igor
8. Cajnko Jožef	36. Kukec Cvetka	64. Sorec Tamara
9. Cizerl Franc	37. Kumer Ivica	65. Sršen Štefica
10. Čeh Silva	38. Levičnik Brigita	66. Širec Anton
11. Dolšak Marjeta	39. Ljubec Lidija	67. Škrjanec Srečko
12. Fakin Marija	40. Lovrec Anton	68. Šmigoc Branka
13. Fric Branislava	41. Maček Jožica	69. Šmigoc Jože
14. Geč Miran	42. Majcen Marjan	70. Štelcer Rudolf
15. Gorišek Vitoslava	43. Mesarič Renata	71. Terbuc Bojan
16. Hebar Milan	44. Mihelak Franjo	72. Toplak Cvetka
17. Hojnik Ciril	45. Mihelič Milica	73. Toth Irena
18. Horvat Frančiška	46. Milošič Franc	74. Trstenjak Olga
19. Horvat Marija	47. Mlakar Bojan	75. Vajs Anton
20. Horvat Miran	48. Mrgole Tjaša	76. Vaupotič Danica
21. Janžekovič Beno	49. Muršec Marjan	77. Vičar Marija
22. Jesih Boris	50. Nasko Drago	78. Vičar Zorka
23. Kekec Branko	51. Peček Tomaž	79. Volgemut Romana
24. Kelenc Janez	52. Pečnik Majda	80. Vratič Milan
25. Ketiš Boris	53. Pernek Jože	81. Zupanič Bernard
26. Klasinc Lidija	54. Plohl Frančiška	82. Žgeč Darinka
27. Kmetec Ivanka	55. Pšajd Andreja	83. Žnidarič Mirjana
28. Kocen Zlatko	56. Pukšič Ivan	84. Žvikart Irena

SEZNAM DIJAKOV IN NJIHOV USPEH

ob koncu šolskega leta 1971/72

1. a RAZRED

Razrednik: Marija Šumandl

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

1. Krajnc Nada
2. Šmigoc Jože

s prav dobrim uspehom:

3. Horvat Marija
4. Levičnik Brigita
5. Ljubec Lidija
6. Škrjanec Srečko

z dobrim uspehom:

7. Butolen Tatjana
8. Horvat Frančiška
9. Horvat Miran
10. Korošec Rafael
11. Kosi Martina
12. Krajnc Božena
13. Mesarič Renata
14. Mihelič Milica
15. Sršen Štefica
16. Štelcer Rudolf
17. Toth Irena
18. Vaupotič Danica

z zadostnim uspehom:

19. Pulko Irena
20. Sorec Tamara
21. Terbuc Bojan

Niso izdelali:

22. Kmetec Ivanka
23. Pernek Jože
24. Zupanič Bernard

1. b RAZRED

Razrednik: Arnold Paulinič

Izdelali so:

z odličnim uspehom: nihče

s prav dobrim uspehom:

1. Borško Lidija
2. Dolšak Marjeta
3. Hojnik Ciril
4. Janžekovič Beno
5. Kocen Zlatko
6. Kumer Ivica
7. Maček Jožica
8. Milošič Franc
9. Mlakar Bojan
10. Pšajd Andreja

z dobrim uspehom:

11. Cajnko Jožef
12. Fakin Marija
13. Hebar Milan
14. Jesih Boris
15. Kekec Branko
16. Kolarič Marjetka
17. Korpar Miroslava
18. Majcen Marijan
19. Muršec Marjan
20. Skoliber Marija
21. Širec Anton
22. Trstenjak Olga
23. Vičar Marija
24. Vičar Zorka
25. Žgeč Darinka

z zadostnim uspehom:

26. Jeza Terezija
27. Nasko Drago
28. Žnidarič Mirjana

1. c RAZRED

Razrednik: Milan Cimerman

Izdelali so:

z odličnim uspehom: nihče

s prav dobrim uspehom:

1. Geč Miran
2. Ketiš Boris
3. Sok Zlatko

z dobrim uspehom:

4. Bračič Maks
5. Brlek Marta
6. Cajnkar Valentina
7. Cizerl Franc
8. Čeh Silva
9. Gorišek Vitoslava
10. Kelenc Janez
11. Klasinc Lidija
12. Kovačič Janja
13. Mrgole Tjaša
14. Peček Tomaž
15. Solina Crtomir
16. Vajs Anton
17. Vratič Milan

z zadostnim uspehom:

18. Bezjak Cvetka
19. Bohinc Valerija
20. Fric Branislava
21. Pečnik Majda
22. Pukšič Ivan
23. Roškar Branko
24. Solina Igor
25. Toplak Cvetka

Ni izdelala:

26. Volgemut Romana
- Med šolskim letom izstopila:*
27. Plohl Frančiška
 28. Reininger Teodor

2. a RAZRED

Razrednik: Helena Podgoršek

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

1. Rosič Dušan

s prav dobrim uspehom:

2. Bargiel Lidija
3. Jamnik Marija
4. Kekec Irena
5. Novak Bojan
6. Praprotnik Marija

z dobrim uspehom:

7. Cenčič Ljuban
8. Gašperšič Emilija
9. Hodnik Mitja
10. Kerin Miran
11. Motaln Alojzija
12. Neudauer Matjaž
13. Pahole Marija
14. Vindiš Anka

z zadostnim uspehom:

15. Crčić Mirjana
16. Jeza Milica
17. Kovačič Milan
18. Kračun Cirila
19. Lipaušek Vekoslava
20. Peček Barbara
21. Šerona Stanislav
22. Valentin Lijana

Nista izdelala:

23. Fideršek Jožica
24. Trafela Franc

2. b RAZRED

Razrednik: Drago Šuligoj

Izdelali so:

z odličnim uspehom: nihče

s prav dobrim uspehom:

1. Breznik Vida
2. Obreht Milan
3. Petek Vlasta
4. Sajko Bibijana
5. Tominc Stanko

z dobrim uspehom:

6. Bogme Marta
7. Čavničar Ivanka
8. Janžekovič Martina
9. Kosi Jožef
10. Lampret Danica
11. Prelog Marta
12. Serdinšek Marij
13. Sluga Marija
14. Šilak Milan

z zadostnim uspehom:

15. Korošec Vladimir
16. Nardin Andrej
17. Rižnar Slavko
18. Šijanec Andrej
19. Topolovec Miran
20. Trstenjak Franc

2. c RAZRED

Razrednik: Zlatko Žerak

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

1. Janković Jovanka

s prav dobrim uspehom:

2. Ban Barbara
3. Doplihar Majda
4. Meško Mira
5. Poznik Melani

z dobrim uspehom:

6. Ačimović Radovan
7. Kodrič Julija
8. Marčič Miran
9. Toth Jolanda
10. Tušek Majda
11. Vovk Katarina
12. Zorčič Barbara

z zadostnim uspehom:

13. Blagovič Vladimir
14. Kropej Peter
15. Marič Doroteja
16. Petek Milan
17. Primc Majda
18. Sotlar Jelka
19. Zdešar Anton

Ni izdelala:

20. Belšak Viktorija

3. a RAZRED

Razrednik: Ljubica Šuligoj

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

1. Veber Zvezdana

s prav dobrim uspehom:

2. Habjanič Lidija
3. Murko Dušanka
4. Peček Andreja
5. Stanič Neda
6. Toplak Urban
7. Žmauc Andrej

z dobrim uspehom:

8. Horvat Branko
9. Janžekovič Božidar
10. Kikl Nada
11. Krajnc Franc
12. Lovrec Sonja
13. Maltar Ivan
14. Pešec Vilko
15. Siebenreich Helena
16. Toplek Biserka

z zadostnim uspehom:

17. Filipič Robert
18. Fridl Bernard
19. Jelen Amalija
20. Kreft Peter
21. Lacko Jože
22. Lužar Tanja
23. Mramor Iztok
24. Tušek Irena

3. b RAZRED

Razrednik: Matilda Hlupič

Izdelali so:

z odličnim uspehom: nihče

s prav dobrim uspehom:

1. Breznik Emilija
 2. Mlinarič Slavko
 3. Voda Dragica
 4. Vuk Irena
 5. Žinko Cirila
- z dobrim uspehom:*
6. Bauman Zdravko
 7. Haužar Cvetka
 8. Jankovič Ljubinka
 9. Meško Tanja
 10. Roškar Majda
 11. Stropnik Edvard
 12. Stropnik Marjeta
 13. Šarič Miroslav
 14. Vidovič Natalija
 15. Voda Danica

z zadostnim uspehom:

16. Krajnc Miroslava
17. Svenšek Janko
18. Šmigoc Renata
19. Vuzem Marija
20. Zemljič Franc

Ni izdelala:

21. Krivec Marija

3. c RAZRED

Razrednik: Adolf Žižek

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

1. Herga Janko

s prav dobrim uspehom:

2. Letonja Danica
3. Makovecki Bojan
4. Radičević Vidoje
5. Šmigoc Janko

z dobrim uspehom:

6. Galun Irena
7. Kovačič Peter
8. Mlinarič Sonja
9. Munda Mira
10. Rajh Terezija
11. Rebernak Silva
12. Širec Janko
13. Škorjanec Vladimira
14. Voda Boris

z zadostnim uspehom:

15. Banič Marta
16. Bračič Marija
17. Črnivec Tatjana
18. Krivec Bojan
19. Kumer Marjan
20. Muršec Martina

Razredni izpit je opravila z zadostnim uspehom:

21. Đuran Ana

Ni izdelal:

22. Kociper Venčeslav

Dijaki 4. a razreda v šolskem letu 1971/72

4. a RAZRED

Razrednik: Matija Maučec

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

1. Dolenc Doroteja
2. Neudauer Ljuba
3. Novak Stanislava

s prav dobrim uspehom:

4. Resnik Branko
5. Stanislav Veruška

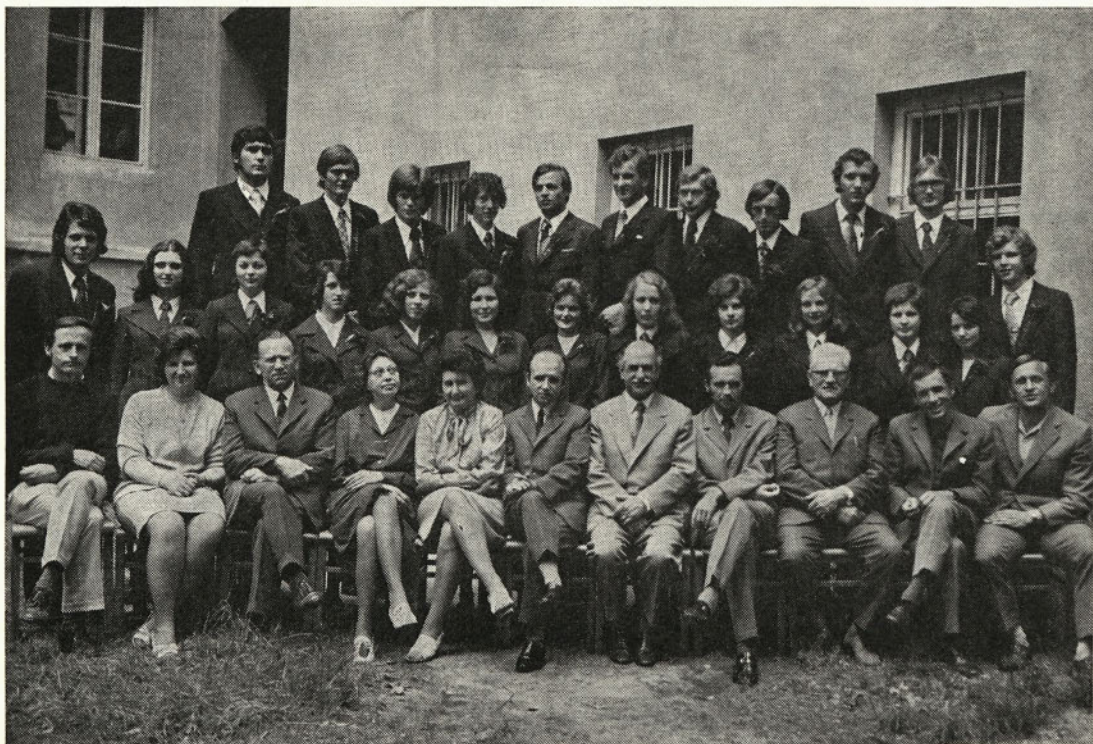
z dobrim uspehom:

6. Čeh Irena
7. Klajnšek Lidija

8. Mele Martin
9. Mlakar Danica
10. Mojsilović Sonja
11. Muzek Kristina
12. Poljanšek Nevenka
13. Prah Jožica
14. Radanov Mirjana

z zadostnim uspehom:

15. Arnuš Srečka
16. Glazer Vera
17. Guček Ema
18. Fijan Vlasta
19. Kopušar Dušan
20. Korošec Miran
21. Kranjc Silva
22. Rajšter Leonida
23. Skok Drago

Dijaki 4. b razreda v šolskem letu 1971/72

4. b RAZRED

Razrednik: Ivan Žmavc

Izdelali so:

z odličnim uspehom: nihče

s prav dobrim uspehom:

1. Klemenčič Stanislav
2. Lorgar Dragoslava
3. Meznarič Marija

z dobrim uspehom:

4. Baštevč Metka
5. Debeljak Slavka
6. Hojnik Ivanka
7. Horvat Vladko
8. Janžekovič Stanislav
9. Kolar Igor

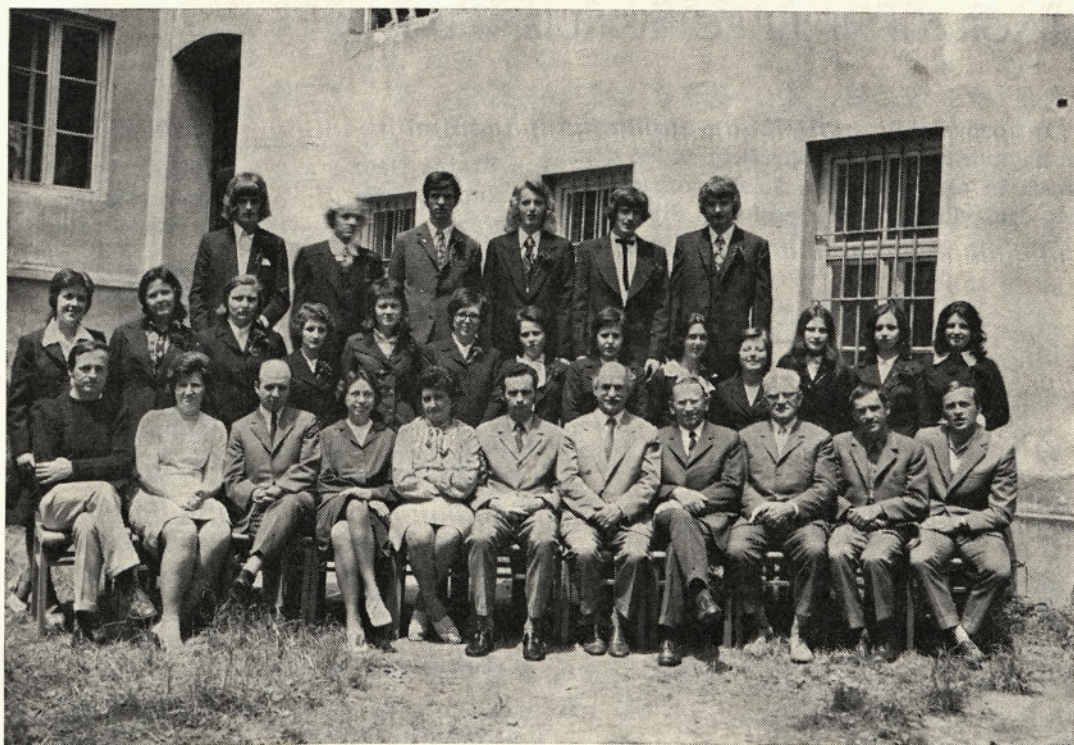
10. Lah Marija
11. Sajko Breda
12. Smolej Miran
13. Vegan Ciril

z zadostnim uspehom:

14. Baštevč Janko
15. Gajšek Maja
16. List Vladimir
17. Meznarič Matilda
18. Pernek Dušan
19. Pišek Zlatka
20. Plohl Ivan
21. Šikovec Maks
22. Tominc Anica
23. Vinkler Miran
24. Vipavec Marija

Med šol. letom izstopila:

25. Unuk Martina

Dijaki 4. c razreda v šolskem letu 1971/72

4. c RAZRED

Razrednik: Alojz Gojčič

Izdelali so:

z odličnim uspehom: nihče

s prav dobrim uspehom:

1. Pešec Lidija
2. Vlašič Bojanka

z dobrim uspehom:

3. Brazda Marjana
4. Gaspari Peter
5. Hronek Peter

6. Kumer Marija
7. Mikša Franc
8. Mlakar Sonja
9. Nardin Zeljka
10. Šprah Danica
11. Tarbuk Dušanka
12. Zorko Alenka

z zadostnim uspehom:

13. Dobljekar Bernard
14. Gerlovič Dušan
15. Kovačič Ksenija
16. Majcen Nadja
17. Meglič Terezija
18. Starkl Aljaž
19. Tramšek Ksenija

NAGRAJENI IN POHVALJENI DIJAKI

Ob koncu šol. leta 1971/72 so prejeli knjižne nagrade ali pa bili pohvaljeni za lep učni uspeh in aktivno delo v šolskih organizacijah, društvih in krožkih naslednji dijaki:

a) nagrajeni	b) pohvaljeni
1. a Krajnc Nada Šmigoc Jože	Levičnik Brigita Ljubec Lidija Škrjanec Srečko
1. b Hojnik Ciril Maček Jožica Milošič Franc	Borko Lidija Dolšak Marjeta Janžekovič Beno Kocen Zlatko Kumer Ivica Mlakar Bojan Pšajd Antonija
1. c Ketiš Boris	Geč Miran Sok Zlatko
2. a Novak Bojan Praprotnik Marija Rosič Dušan	Bargiel Lidija Kekec Irena
2. b Obreht Milan Tominc Stanko	Breznik Vida Petek Vlasta Sajko Bibijana
2. c Janković Jovanka Marčič Miran	Ban Barbara Doplihar Majda Meško Mira Poznik Melani Vouk Katarina
3. a Habjanič Lidija Veber Zvezdana	Murko Dušanka Peček Andreja Stanič Neda Toplak Urban Žmauc Andrej
3. b Breznik Emilija Šarič Miroslav	Mlinarič Slavko Voda Dragica Vuk Irena Žinko Cirila
3. c Herga Janko Radičević Vidoje Šmigoc Janko	Letonja Danica
4. a Dolenc Doroteja Neudauer Ljuba Novak Stanislava	Skok Drago Stanislav Veruška
4. b	Lorger Dragoslava Meznarič Marija
4. c Pešec Lidija	Vlašič Bojanka

Knjižne nagrade so prejeli tudi vsi tisti dijaki, ki so opravili zaključni izpit z odličnim uspehom.

STATISTIKA UČNIH USPEHOV V ŠOLSKEM LETU 1971/72

1. Razredni uspeh dijakov ob koncu pouka v juniju 1972

Razred šola	ŠTEVILO UCENCEV		IZDELALI			skupaj v %	NISO IZDELALI			Njimi	Šolski						
	moški	ženske	Od teh odlični prav dobri	zadostni	nedostni		ena dva tri in več	nezadostnih ocen	Skupaj v %								
1. a	8	16	24	1	2	4	12	3	21	87,5	—	3	3	12,5	—	3,2	98,5
1. b	13	15	28	2	—	10	15	2	27	96,4	1	—	1	3,6	—	3,3	98,8
1. c	13	13	26	1	—	3	12	3	18	69,2	5	2	1	30,8	—	3,0	98,1
1. razr. 3	34	43	78	4	2	17	39	8	66	85,0	6	2	4	15,0	—	3,2	98,4
2. a	9	15	24	—	1	5	8	2	16	66,7	2	6	—	33,3	—	3,1	97,7
2. b	11	9	20	—	—	5	9	3	17	85,0	—	3	—	15,0	—	3,2	98,5
2. c	6	14	20	—	1	5	6	3	15	75,0	2	2	1	25,0	—	3,1	96,9
2. razr. 3	26	38	64	—	2	15	23	8	48	75,0	4	11	1	25,0	—	3,1	97,7
3. a	12	12	24	2	1	6	8	6	21	87,5	3	—	—	12,5	—	3,1	98,5
3. b	6	15	21	2	—	5	9	3	17	80,9	2	1	1	19,1	—	3,1	97,9
3. c	10	12	22	—	1	4	9	2	16	72,8	1	3	1	22,7	1	3,0	95,4
3. razr. 3	28	39	67	4	2	15	26	11	54	81,7	6	4	2	18,3	1	3,1	97,3
4. a	5	18	23	—	3	2	8	3	16	69,6	6	1	—	30,4	—	3,2	96,1
4. b	12	12	24	—	—	3	10	7	20	83,3	1	3	—	16,7	—	2,9	97,1
4. c	6	13	19	—	—	2	10	5	17	89,4	—	2	—	10,6	—	2,8	97,0
4. razr. 3	23	43	66	—	3	7	28	15	53	80,3	7	6	—	19,7	—	3,0	96,7
Gimn. 12	111	164	275	8	9	54	116	42	221	80,6	23	23	7	19,4	1	3,1	97,5

2. Razredni uspeh dijakov po popravilih izpitih — avgusta 1972

Razred oddelek šola	število oddel- kov	ŠTEVILO UCENCEV		Od teh ponavlj.	IZDELALI			dobri	za- dostni	skupaj	v %	NISO IZDELALI skupaj	v %	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60.
		moški	ženske		odlični	prav dobri	dobri							
1. a	8	16	24	1	2	4	12	3	21	87,5	3	12,5	98,5	
1. b	13	15	28	2	—	10	15	3	28	100,0	—	—	98,8	
1. c	13	13	26	1	—	3	12	10	25	96,2	1	3,8	98,1	
1. razr.	3	34	44	4	2	17	39	16	74	94,9	4	5,1	98,4	
2. a	9	15	24	—	1	5	8	8	22	91,7	2	8,3	97,7	
2. b	11	9	20	—	—	5	9	6	20	100,0	—	—	98,5	
2. c	6	14	20	—	1	5	6	7	19	95,0	1	5,0	96,9	
2. razr.	3	26	38	—	2	15	23	21	61	95,3	3	4,7	97,7	
3. a	12	12	24	2	1	6	9	8	24	100,0	—	—	98,5	
3. b	6	15	21	2	—	5	10	5	20	95,2	1	4,8	97,9	
3. c	10	12	22	—	1	4	9	7	21	95,5	1	4,5	95,4	
3. razr.	3	28	39	4	2	15	28	20	65	97,0	2	3,0	97,3	
4. a	5	18	23	—	3	2	10	8	23	100,0	—	—	96,1	
4. b	12	12	24	—	—	3	10	11	24	100,0	—	—	97,1	
4. c	6	13	19	—	—	2	10	7	19	100,0	—	—	97,0	
4. razr.	3	23	43	—	3	7	30	26	66	100,0	—	—	96,7	
gimn.	12	111	164	8	9	54	120	83	266	96,7	9	3,3	97,5	

DIJAKI PO SOCIALNEM SESTAVU IN DOMICILU V ZAČETKU ŠOLSKEGA LETA 1971/72

a) po socialnem sestavu:

Socialne skupine	Razred				Skupaj
	1.	2.	3.	4.	
Nekvalificirani delavci	12	4	1	4	21
Kvalificirani delavci	17	7	11	13	48
Uslužbenci	36	43	37	25	141
Kmetje	9	8	5	6	28
Samostojni obrtniki	3	—	4	3	10
Svobodni poklici	—	—	1	—	1
Upokojenci	3	2	8	16	29

b) po domicilu:

Razred	Občina Ptuj		Občina Ormož	Druge občine SRS	Druge republike
	mesto Ptuj	ostali kraji			
1.	20	38	18	4	—
2.	37	18	7	1	1
3.	23	29	15	—	—
4.	32	22	11	2	—
Skupaj	36 + 76 = 112	47 + 60 = 107	25 + 26 = 51	5 + 2 = 7	0 + 1 = 1

Skupaj: 113 moških in 165 žensk ali 278 dijakov

ZAKLJUČNI IZPITI

V JUNIJSKEM ROKU 1972

I. Člani izpitnega odbora

Rudolf Čeh, ravnatelj — predsednik; izpraševalec za francoski jezik;

Matija Maučec, profesor — podpredsednik in izpraševalec za zemljepis;

Alojz Gojčič, dipl. politolog — tajnik in izpraševalec za filozofijo, sociologijo in družbeno-politično ureditev SFRJ;

Matilda Hlupič, profesorica — izpraševalka za slovenski in ruski jezik;

Arnold Paulinič, profesor — izpraševalec za nemški jezik;

Helena Podgoršek, profesorica — izpraševalka za angleški jezik;

Adalbert Slekovec, predm. uč. — izpraševalec za psihologijo;

Drago Šuligoj, profesor — izpraševalec za slovenski jezik;

Ljubica Šuligoj, profesorica — izpraševalka za novejšo zgodovino narodov Jugoslavije;

Marija Šumandl, profesorica — izpraševalka za biologijo;

Zlatko Žerak, profesor — izpraševalec za kemijo;

Adolf Žižek, dipl. ing. — izpraševalec za fiziko;

Ivan Žmavc, profesor — izpraševalec za matematiko.

K zaključnemu izpitu v junijskem roku se je prijavilo 53 kandidatov. Izpitni odbor je ugotovil, da so 3 kandidatkinje oproščene zaključnega izpita, ker so izdelale 4. razred z odličnim uspehom.

Izpit so opravljali kandidati v dneh od 20. do 28. junija.

II. Pismene naloge

Slovenski jezik

a) Revolucionarna hotenja našega naroda so se realizirala v NOB. (Predlagateljica teme in drugi korektor Ljubica Šuligoj).

b) Sodobna proizvodna sredstva in človekovo okolje. (Predlagatelj teme in drugi korektor Matija Maučec).

c) Cankarjev delež v boju za lepše dni izkoriščanih in ponižanih. (Predlagatelj teme Drago Šuligoj).

Prva korektorja vseh slovenskih pismenih nalog Matilda Hlupič in Drago Šuligoj.

Tuji jeziki

a) Angleški jezik

Slovniški test, razumevanje neznanega teksta in prost spis:

— The Struggle to Save and to Improve our Environment

— A Letter to a Member of the Slovene Minority in Austria

— A Letter to a Young Immigrant of Slovene Origin in America.

Predlagateljica nalog in prvi korektor Helena Podgoršek, drugi korektor Arnold Paulinič.

b) Nemški jezik

Slovniški test, razumevanje neznanega teksta in prost spis:

— Marchall Tito zum 80. Geburtstag

— Mein Verhältnis zum Buch

— Überlegungen und Betrachtungen über meine Zukunft.

Predlagatelj nalog in prvi korektor Arnold Paulinič, drugi korektor Helena Podgoršek.

c) Ruski jeziki

Razumevanje neznanega teksta, slovniški test in prost spis:

Ruski pisatelji so vedno uspeli izraziti v svojih delih bistvo ruskega človeka in aktualna družbena dogajanja.

Predlagateljica nalog in prvi korektor Matilda Hlupič, drugi korektor Drago Šuligoj.

č) Francoski jezik

Slovniški test, razumevanje neznanega teksta in prost spis:

— La vie en ville et à la campagne

— La paix dans le monde (La condition d' une vie heureuse de l'humanité)

— Les relations culturelle France — Yougoslavie.

Predlagatelj nalog in prvi korektor Rudolf Čeh, drugi korektor Arnold Paulinič.

Matematika

a) Razreši trikotnik s podatki:

$a = 23,92$ cm, $b = 16,68$ cm,

$\gamma = 65^\circ 12'$

b) Določi prostornino vrtenine, ki nastane, če se ta trikotnik zavrti okrog osi, ki gre skozi oglišče B in je pravokotna na stranico c!

2. Nekdo si je sposodil 2500000 S din na začetku prvega leta. Svoj dolg odplačuje v devetih enakih letnih obrokih tako, da začne plačevati na koncu četrtega leta. Koliko znašajo anuitete, če je obrestna mera 5 %?

3. Dani sta funkciji $y = x^2 + 6x - 5$ in $y = x - 1$.

Določite:

a) ničli kvadratne funkcije in ekstrem ter obe načrtaj

b) presečišči parabole in premice

c) ostru kota, pod katerima se sekata parabola in premica

č) ploščino lika, ki ga oklepata parabola in premica

d) prostornino rotacijskega telesa, ki nastane z rotacijo lika okrog abscisne osi

e) srednjo vrednost kvadratne funkcije na intervalu med obema ničloma!

Predlagatelj nalog in prvi korektor Ivan Žmavc, drugi korektor Adolf Žižek.

III. Kot drugi predmet s klavzurno nalogo so si kandidati izbrali:

a) angleški jezik	19 kandidatov
b) nemški jezik	6 kandidatov
c) francoski jezik	1 kandidat
č) ruski jezik	12 kandidatov
d) matematiko	12 kandidatov

IV. Kot četrty predmet so si kandidati izbrali:

a) sociologijo	21 kandidatov
b) filozofijo	12 kandidatov
c) psihologijo	4 kandidati
č) kemijo	3 kandidati
d) fiziko	3 kandidati
e) zgodovino	3 kandidati
f) biologijo	2 kandidata
g) zemljepis	1 kandidat
h) francoski jezik	1 kandidat

V. Uspeh kandidatov pri zaključnem izpitu:

4. a razred:	Uspeh:
1. Čeh Irena	dober
2. Dolenc Doroteja	odličen (oproščena zaklj. izpita)
3. Guček Ema	dober
4. Klajnšek Lidija	dober
5. Kopusar Dušan	zadosten
6. Kranjc Silva	popr. izpit iz angl. jezika
7. Mele Martin	dober
8. Mlakar Danica	dober
9. Muzek Kristina	dober
10. Neudauer Ljuba	odličen (oproščena zaklj. izpita)

11. Novak Stanislav	odličen (oproščen zaklj. izpita)
12. Poljanšek Nevenka	dober
13. Prah Jožica	dober
14. Radanov Mirjana	dober
15. Resnik Branko	dober
16. Stanislav Veruška	odličen

4. b razred:

17. Baštevc Metka	dober
18. Baštevc Janko	zadosten
19. Debeljak Slavka	dober
20. Hojnik Ivanka	zadosten
21. Janžekovič Stanislav	dober
22. Klemenčič Stanislav	odličen
23. Kolar Igor	popr. izpit iz filozofije
24. Horvat Vlado	prav dober
25. Lah Marija	zadosten
26. List Vladimir	zadosten
27. Lorger Dragoslava	odličen
28. Meznarič Marija	odličen
29. Pernek Dušan	zadosten
30. Pišek Zlatka	popr. izpit iz no- vejše zgod. naro- dov Jugoslavije in družb. ured. SFRJ
31. Plohl Ivan	popr. izpit iz slov. jezika
32. Sajko Breda	dober
33. Smolej Miran	dober
34. Šikovec Maks	zadosten
35. Tominc Anica	popr. izpit iz slov. jezika
36. Vegan Ciril	prav dober

4. c razred

37. Brazda Marjana	dober
38. Dobljekar Bernard	zadosten
39. Gaspari Peter	dober
40. Gerlovič Dušan	zadosten
41. Hronek Peter	dober
42. Kovačič Ksenija	popr. izpit iz slov. jezika
43. Kumer Marija	zadosten
44. Majcen Nadja	popr. izpit iz slov. jezika

45. Mikša Franc	zadosten
46. Mlakar Sonja	zadosten
47. Nardin Željka	dober
48. Pešec Lidija	prav dober
49. Starkl Aljaž	zadosten
50. Šprah Danica	dober
51. Tarbuk Dušanka	dober
52. Vlašič Bojanka	dober
53. Zorko Alenka	zadosten

V JESENSKEM ROKU 1972

I. Člani izpitnega odbora

Kot v junijskem roku.

K zaključnemu izpitu se je prijavilo 19 kandidatov, od teh je imelo 6 kandidatov popravni izpit.

II. Pismene naloge

Slovenski jezik

a) Olimpijska ideja — sestavni del mednarodne politike (Predlagateljica teme in drugi korektor Ljubica Šuligoj).

b) Vpliv rečnih sistemov Jugoslavije na gospodarstvo naših narodov (Predlagatelj teme in drugi korektor Matija Maučec).

c) Kmečki človek v delih naših pisateljev (Predlagateljica teme Matilda Hlupič).

Prva korektorja vseh slovenskih pismenih nalog Matilda Hlupič in Drago Šuligoj.

Tuji jeziki

a) Angleški jezik:

Test, 3 razumevni teksti in prost spis po izbiri:

— Advantages and Disadvantages of Tourist Trade

— TV Programme should Anurse, Teach, and Hold the Audience Interest

— People should Struggle to Achieve Equal Opportunities for all Children.

Predlagateljica nalog in prvi korektor Helena Podgoršek, drugi korektor Arnold Paulinič.

b) Nemški jezik:

Test, 3 razumevni teksti in prost spis po izbiri:

— Gedanken über das Glück

— Rückblick in meine Vergangenheit

— Das Leben auf dem Lande.

Predlagatelj nalog in prvi korektor Arnold Paulinič, drugi korektor Helena Podgoršek.

c) Ruski jezik:

Test, 3 razumevni teksti in prost spis
Predlagateljica nalog in prvi korektor Matilda Hlupič, drugi korektor Drago Šuligoj.

Matematika

a) V geometričnem zaporedju velja:

$$a_1 + a_3 + a_5 = 21$$

$$a_2 + a_4 = 10$$

Prvi, drugi in tretji člen naraščajočega zaporedja so p , q in r krožnice. Določi enačbo krožnice!

b) Premica z naklonskim kotom $\alpha = 45^\circ$ gre skozi teme parabole $y^2 = 8x$. Izračunaj ploščino lika med premico in parabolo. Določi točke, v katerih je tangenta na parabolo sporedna s premico!

c) Trikotnik s podatki v_c , α , β , se zavrti za 360° okrog stranice

Določi obrazca za prostornino in površino nastale vrtenine!

Predlagatelj nalog in prvi korektor Ivan Žmavc, drugi korektor Adolf Žižek.

III. Kot drugi predmet s klavzurno nalogo so si kandidati izbrali:

a) angleški jezik	6 kandidatov
b) nemški jezik	3 kandidati
c) ruski jezik	2 kandidata
č) matematiko	3 kandidati

IV. Kot četrti predmet so si kandidati izbrali:

a) sociologijo	6 kandidatov
b) filozofijo	3 kandidati
c) psihologijo	3 kandidati
č) fiziko	1 kandidat
d) francoski jezik	1 kandidat

V. Uspeh kandidatov pri zaključnem izpitu:

4. a razred:

1. Arnuš Srečka	popr. izpit iz slov. jezika
2. Glazer Vera	popr. izpit iz slov. jezika
3. Fijan Vlasta	popr. izpit iz slov. jezika

4. Korošec Miran
5. Mojsilović Sonja

6. Rajšter Leonida

7. Skok Drago

8. Kranjc Silva

4. b razred:

9. Gajšek Maja
10. Meznarič Matilda

11. Vinkler Miran

12. Vipavec Marija

13. Kolar Igor
14. Pišek Zlatka
15. Plohl Ivan
16. Tominc Anica

4. c razred:

17. Meglič Terezija
18. Tramšek Ksenija

19. Majcen Nadja

VI. Popravni izpit so opravljali kandidati 25. in 26. septembra 1972. K popravnemu izpitu so se prijavili in dosegli naslednji uspeh:

4. a razred:

1. Arnuš Srečka	zadosten
2. Glazer Vera	zadosten
3. Fijan Vlasta	zadosten
4. Mojsilović Sonja	dober
5. Rajšter Leonida	zadosten
6. Skok Drago	zadosten

4. b razred:

7. Meznarič Matilda	zadosten
8. Vinkler Miran	zadosten
9. Vipavec Marija	zadosten

4. c razred:

10. Tramšek Ksenija	zadosten
11. Kovačič Ksenija	zadosten
12. Hergula Danilo	zadosten
- (privatist)

zadosten
popr. izpit iz slov. jezika
popr. izpit iz slov. jezika
popr. izpit iz novejše zgod. narodov Jugoslavije in družb. ured. SFRJ
zadosten

zadosten
popr. izpit iz slov. jezika
popr. izpit iz ruskega jezika
popr. izpit iz slov. jezika
zadosten
zadosten
zadosten
zadosten

zadosten
popr. izpit iz slov. jezika
dober

Kmetijski kombinat Ptuj

Ptuj, Muzejski trg 2
Slovenija, Jugoslavija

Telefon: HC 77-350
žiro račun: NB Ptuj
52400-601-10126
telegram: Kmetkombinat Ptuj

Kombinat proizvaja, predeluje, prodaja in izvaža kmetijske, živilske, gozdarske, lesne in druge proizvode. Proizvodno sodeluje z zasebnimi kmetovalci.

Posebno priporoča kvalitetna haloška vina, hmelj, mesnate prašiče in plemenske svinje, meso, surovo maslo, kazein, galalit in poliester za izdelavo gumbov, gradbeni les, mizarske proizvode ter ves reprodukcijski material za kmetijsko proizvodnjo.

Nudi kvalitetne servisne usluge za vse kmetijske stroje in motorna vozila.

PROIZVODNO PODJETJE

*Olga
Meglič*
PTUJ

Vošnjakova ul. 6 — Telefon: 062 77002, 77352

Proizvodne dejavnosti:

Kovinska
Kovinoplastika
Pletarstvo — šiba, rogoza
Šiviljstvo

Gostinsko podjetje

„Haloški biser-grad Borl”
PTUJ

se priporoča cenjenim gostom in jim nudi solidne ter cenene gostinske usluge v vseh svojih gostiščih v Ptuj in okolici.

Obiščite naša gostišča in zadovoljni boste!

Trgovsko podjetje na veliko in malo »IZBIRA« Ptuj nudi cenjenim potrošnikom v vseh svojih bogato založenih prodajalnah v mestu in na podeželju vse vrste prehrabnega blaga, tekstila, gospodinjskih potrebščin in veliko izbiro pohištva. Graditelje lastnih domov oskrbimo z vsem potrebnim gradbenim materialom in najsodobnejšo opremo. Gospodarskim organizacijam in industriji pa nudimo v prodaji na veliko po ugodnih cenah vse izdelke elektro stroke, pnevmatike, papirja in gradbeni material. S konkurenčnimi cenami in solidno postrežbo zadovoljimo vsakega kupca.

Za obisk in nakup v naših prodajalnah se priporoča kolektiv
trgovskega podjetja

IZBIRA Ptuj

„Les“

LESNO INDUSTRIJSKO IN TRGOVSKO PODJETJE
Ptuj

Lesno-industrijsko podjetje Ptuj obvešča cenjene potrošnike, da ima v svojih prodajalnah »Gramat«, »Breg« Ptuj in »Kurivo« Kidričevo v Kidričevem na zalogi gradbeni material za kompletno izgradnjo gradbenih objektov in notranjo opremo.

Vedno imamo na zalogi vse vrste trdega goriva in kurilni plin.

SE PRIPOROČAMO!

NAŠA POLICA — VAŠA VARNOST

Zato zavaruj sebe in svoje premoženje pri zavarovalnici

Sava

PE Maribor, Slomškov trg 1, tel. 24-161, 24-162
Ekspozitura Ptuj, Krempljeva 8

intes

PEKARNE — MLINI
„Vinko Reš“
Ptuj

Se priporočajo s svojimi kvalitetnimi izdelki!

PROIZVAJAMO:

— valilna jajca, dan stare piščance, krmila, brojlerje,
meso in mesne izdelke.

mesokombinat

perutnina·ptuj

ODKUPUJEMO:

— divjačino in živino.

IZVAŽAMO:

— divjačino in valilna jajca.

Kupujte PP proizvode — zadovoljni boste!

Tovarna gumijevih in kovinskih izdelkov

Sigma Ptuj

Rajšpova ulica 13

Tel. HC 77440 do 77444, direktor 77546, brzojav: Sigma Ptuj

—

—

—

Proizvajamo:

gumijeve ležaje, vibratorje, gumijeve vzmeti, silent bloke,
gumijeve valje in kolesa, tesnilne izdelke in navojne vzmeti.

Opravljamo servisna dela za vozila:

ZASTAVA, TAM, TOMOS, SKODA, NSU, MZ.

V naši prodajalni pa vam nudimo vse rezervne dele za motorna vozila.

Tovarna avtoopreme Ptuj

telefon: 77-370, 77-016

telex: 33 258 avtopt

Predstavljamo vam naš proizvodni program:

- avtomobilska oprema za osebne avtomobile, kamione in avtobuse;
- šoferski sedeži po licenci BREMSHEY za vgradnjo v avtobuse, kamione in traktorje;
- toplovodni grelci (kaloriferji) za avtobuse in kamione;
- priprave za uravnoteženje avtomobilskih koles WUBO 71;
- varnostni pasovi za vgradnjo v osebne avtomobile;
- tranzistorski programatorji za regulacijo delovanja brisalcev stekla in opozorilnih utripalk.

MERKUR

PTUJ

Trgovsko podjetje na debelo in drobno
nudi v svojih poslovalnicah
bogato izbiro industrijskega blaga.
Priporoča se kolektiv!

AGROTRANSPORT

podjetje za strojno zemeljska dela in prevoznitvo

Ptuj

opravlja dela v kmetijstvu in gradbeništvo z nakladalci, buldožerji
in bagerji. Nudi vam kamionske usluge v lokalnem
in medkrajevem prometu.

Za naročila se priporočamo!

"DleSkar"

P T U J

Slikarsko-pleskarsko in antikorozijsko podjetje
Ptuj, Ulica Heroja Lacka 5

Opravlja vsa dela naslednjih dejavnosti:

- slikarsko-pleskarske usluge;
- črkoslikarske-reklamne storitve;
- klasično antikorozijsko zaščito;
- moderno antikorozijsko zaščito z metalizacijo;
- oblaganje vseh vrst zidnih plastičnih in keramičnih ploščic;
- polaganje vseh vrst podov;
- opravljanje prevoznih storitev s tovornimi avtomobili.

Delo in usluge opravljamo na celotnem področju države
po konkurenčnih cenah.

Obiščite!

Veletrgovina

Mercator

TOZD

Panonija

Ptuj

Zakaj?

- velika izbira blaga
- konkurenčnost v cenah
- zadovoljstvo s postrežbo
- za vsakogar nekaj

Kje?

- v 15 trgovinah (v mestu)
- v 30 trgovinah (zunaj mesta)
- v 2 bifejih
- v 1 restavraciji
- v 6 grosističnih skladiščih
- v servisu — delavnici TOMOS
- v steklarski delavnici

V Ptuj!

- SODOBEN NAKUPNI CENTER
BLAGOVNICA PANONIJA
(3800 kvadratnih metrov)

Kreditna banka Maribor

TOZD

Kreditna banka Ptuj

POSLOVALNICA KIDRICEVO
MESTNA HRANILNICA PTUJ

- sprejema dinarske in devizne vloge ter jih obrestuje od 7,5 do 10 %,
- odpira devizne račune občanom in izdaja devizne hranilne knjižice,
- sprejema namenske vloge za stanovanjsko varčevanje in odobrava stanovanjska posojila,
- opravlja kreditne in druge bančne posle za občane in delovne organizacije.

VAŠ ZANESLJIVI DENARNI SERVIS —
KREDITNA BANKA MARIBOR

Petovia Ptuj

Iz svojega bogatega asortimana posebej priporočamo:

- ADO naravno oranžado, alpe kolo, malinovec
- feferone, kumarice, rdečo peso itd.

Poskusite in prepričali se boste o kvaliteti!

IZVAJAMO GRADBENE OBJEKTE PO NAROCILU
IN ZA TRG PO SOLIDNIH CENAH.

DRAVA

Ptuj

SE PRIPOROČA KOLEKTIV!

**TOVARNA
GLINICE
IN ALUMINIJA
BORIS
KIDRIČ
KIDRIČEVO**

Tel. 79610, telex yu 033116,
telegram: Aluminij Kidričevo,
železniška postaja Kidričevo — industrijski tir
Kto SDK Ptuj 52400-601-10009

Proizvajamo:

surovi aluminij v valjarniških formatih in ingotih,
kalcinirano glinico Al_2O_3 ,
aluminijaste ligure.

ZAHVALJUJEMO SE TUDI SKUPŠČINI OBČINE PTUJ ZA
MATERIALNO POMOČ PRI IZDAJI TEGA ŠOLSKEGA POROČILA.

KAZALO

Rudolf Čeh: Naši stiki s slovensko Koroško	5
Ljubica Šuligoj: Pot prijateljstva in spominov	9
Moja domovina — moj ponos! (Andreja Peček, 4. a)	15
Milan Cimerman: Analiza antropometrijskih in motoričnih testov v gimnaziji Dušana Kvedra Ptuj	18
Ljubica Šuligoj: Zgodovina dijaške kuhinje in nekateri socialni problemi dijakov po vojni	23
Kmečki punti v slovenskem leposlovju (Jožica Fideršek, 2. a)	29
Peter Malec: Razvoj gledališke umetnosti	35
Rudolf Čeh: Regionalizem ali Godčeva balada na galskih tleh	41
Rudolf Čeh: Beležka o Martinu Cilenšku	47
Albin Lugarič: Med kičem in estetiko	50
Adolf Žižek: Modeli, množice in števila	53
Albin Lugarič: Umetniška pot slikarja Janeza Mežana	61
In memoriam: — Profesorju Jožetu Maučecu (Arnold Paulinič)	62
Profesorju Janezu Mežanu (Rudolf Čeh)	62
Delovna skupnost gimnazije v šolskem letu 1971/72	66
Personalne spremembe in bolezenski dopusti v šol. letu 1971/72	68
Predmetnik v petdnevnem delovnem tednu za šol. leto 1971/72	68
Kronika za šol. leto 1971/72	69
Šolske organizacije, društva in krožki	72
Knjižnica in strokovne zbirke	80
Seznam dijakov, vpisanih v 1. razred v šol. letu 1971/72	82
Seznam dijakov in njihov uspeh	83
Nagrajeni in pohvaljeni dijaki	90
Statistika učnih uspehov v šol. letu 1971/72	91
Dijaki po socialnem sestavu in domicilu v začetku šol. leta 1971/72	93
Zaključni izpiti	94

67. Izvestje

**Gimnazije Dušana Kvedra
v Ptuj**

Uredil

uredniški odbor

Glavni urednik

Drago Suligoj

Opremil

Albin Lugarič

Izdala in založila

**Gimnazija Dušana Kvedra
v Ptuj**

Natisnila

**Ptujska tiskarna
v 500 izvodih**

Ptuj 1973

Domoznanski oddelek

KNJIZNICA IVANA POTRGA PTUJ

IZVESTJE
1971/1972

13855/1971/1972 b

050.8

6007804,67

COBISS •